

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Eb en vloed om de wet tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen (1e deel)

Rede uitgesproken door de heer Jacques MATTHIJS,
Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Gent op de plechtige openingszitting
van het Hof op 1 september 1964

1. Een blik op de inventaris van de wetgevende prestaties, opgeleverd tijdens het verstreken gerechtelijk jaar, volstaat om al dadelijk te worden getroffen door het aanmerkelijk belang van sommige hervormingen welke in verschillende takken van ons positief recht gehuldigd werden.

Indien weliswaar één enkele van die hervormingen vrij heftige tegenstrijdige reacties heeft uitgelokt, die onlangs blijken geluwd te zijn (1), toch is het daarentegen een onbetwistbare vaststelling dat, in vele andere domeinen, het optreden van de wetgever als de verwezenlijking van een sinds lang nagestreefd doel met algemene dankbaarheid onthaald werd (2).

Vrij talrijk zijn bovendien de nieuwe wettelijke schikkingen die in het teken staan van een onontbeerlijk geworden verjonging van verouderde opvattingen of van een vooruitstrevende vernieuwing van blijkbaar niet meer aangepaste regelingen (3).

In dat verband werd door de beoefenaars van het strafrecht en van de penitentiaire en psychiatrische wetenschappen wellicht geen wetgevende herziening met meer hoopvol verlangen verwacht dan de sinds nagenoeg dertig jaar aangekondigde (4) en intussen veel besproken aanpassing van de wet, die, getoetst aan haar praktische tenuitvoerlegging, zowel bij haar geestdriftige promotors als bij al degenen die aan haar toepassing dagelijks medewerken, bepaalde bezwaren, min of meer gegronde kritiek en belangwekkende voorstellen of suggesties tot wijziging of tot bijwerking had uitgelokt, met name: de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers.

En nochtans was deze wet, bij haar geboorte, midden de viering van het honderdjarig bestaan van onze onafhankelijkheid, terecht begroet geworden als de schitterende bekroning van de voorspoedige resultaten welke in ons land gedurende amper één eeuw in de strijd tegen misdaad en misdadigers geleidelijk waren

bereikt geworden, onder de machtige impuls van eminente juristen en diep-sociaal-voelende mensen als Jules Lejeune, Adolphe Prins, graaf Carton de Wiart, Emile Vandervelde, Procureur-generaal Servais, Eugène Soudan, Dr. Louis Vervaeck, Procureur-generaal Leon Cornil, Stafhouder Braffort, en zoveel andere markante figuren die, in de kringen van een vooruitstrevende elite, deze merkwaardige evolutie hebben weten te verzekeren (5).

2. Ook die langdurig gekoesterde verwachting op wetgevende herziening werd thans verwezenlijkt: de nieuwe «wet tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen», die de datum draagt van 1 juli 1964, werd in het «Belgisch Staatsblad» van 17 juli 1964 bekendgemaakt.

Overeenkomstig artikel 2 van de wet, bepaalt het koninklijk besluit van 28 augustus 1964, gepubliceerd in het «Belgisch Staatsblad» van 29 augustus 1964, dat de wet op heden, 1 september 1964, in werking treedt.

3. Aan de wijsgerige achtergrond van ons Strafwetboek van 1867 hoeft hier niet te worden herinnerd. Weerspiegeling en vertolking in wettelijke formules van de zogenaamde klassieke leer, aangemerkt door het streven naar harmonie en evenwicht tussen twee extreme strafrechtstheorieën (6), en dienvolgens gegrond op het gerechtigheidsprincipe van het «jus puniendi» evenwel getemperd door het nuttigheidsbeginsel (7), doordrongen van ijzeren logika, gaat dit Strafwetboek uit van de metaphysische opvatting van de *abstracte mens*, overal en steeds begaafd met volwaardige rede en vrije wil, waardoor hij tussen het goede en het kwade vrij kiezen kan.

Voor die keuze is de mens dan ook volkomen verantwoordelijk. Ging deze keuze naar het kwaad, naar het misdrijf, zo kan en moet de maatschappij de mens straffen, opdat hij zelf in die keuze niet zou hervallen,

en om te vermijden dat zijn medemens hem daarin zou nabootsen.

Geldt het daarentegen een mens die van rede en vrije wil is beroofd, zo treft hem bij die keuze geen schuld, en valt hij dus buiten het domein van het strafrecht. Van de krankzinnige wordt dan ook in ons Strafwetboek slechts melding gemaakt om hem uit zijn toepassingsgebied te sluiten ⁽⁸⁾ :

«Er is geen misdrijf, — aldus art. 71 —, wanneer de » beschuldigde of beklagde, op het ogenblik van het » feit, in staat van krankzinnigheid was....» ⁽⁹⁾.

Alhoewel, in dergelijk geval, de rechter er dus toe verplicht was de verdachte of de beklagde, die het bewijs van deze rechtvaardigheidsgrond had geleverd ⁽¹⁰⁾, buiten vervolging te stellen of vrij te spreken, verschaften nochtans de wetten van 1850-1873 op de regeling voor de krankzinnigen aan de parketten de mogelijkheid om hem, na de buitenvervolginstelling of de vrijspraak, via een administratieve procedure dadelijk in een krankzinnigengesticht te doen opnemen («colloceren»), net zoals een gewone geesteszieke, tot wanneer zijn genezing aldaar medisch zou worden vastgesteld ⁽¹¹⁾; op de keper beschouwd betrof het eigenlijk, reeds in 1867, een door de wetgever uitgevaardigde *beveiligingsmaatregel* van onbepaalde duur, vooraleer later de strafrechtswetenschap aan dit begrip een doktrinale bekrachtiging zou verlenen, echter met dien verstande dat, toentertijd, de sociale gevaarlijkheid van betrokkenen aan gepaste gerechtelijke inmenging ontsnapte.

4. Nochtans is het opvallend dat de Belgische wetgever van 1867, bij de redactie van dit artikel 71, zich weinig om beschouwingen van psychische aard heeft bekommerd ⁽¹²⁾ zodat hij niet eens heeft bepaald wie als «krankzinnige» dient te worden aangezien.

Weliswaar werd aan het woord «krankzinnigheid» door de toenmalige rechtsleer en ruimere betekenissen gegeven dan hetgeen de moderne psychiatrie gewoonlijk daaronder verstaat, en werden onder dit begrip omvat al de vormen van kenschetsende ziekelijke ontwikkeling of storing van de geestvermogens, o.m. ook de staat van onnozelheid of van razernij bedoeld bij artikel 489 van het Burgerlijk Wetboek, terwijl de rechtspraak zich soms liet leiden door de bepaling van artikel 901 van dit wetboek, waarbij geëist wordt dat, om een schenking te doen of een testament te maken, men «gezond van geest» moet zijn ⁽¹³⁾.

5. Hoofdzakelijk was echter, bij het tegen zodanig stelsel geopperd bezwaar, de doorslaggevende invloed van de ontwikkeling van de strafrechtswetenschap, toen de sociologische school de *maatschappelijke* oorzaken, en de anthropologische school de *psycho-fysische* oorzaken van de misdadigheid in het licht stelden, en zij de strakheid van de klassieke opvatting nopens de abstracte mens voor de concrete persoonlijkheidsstructuur van de delinkwent en de determinerende omstandigheden waarin hij verkeert deden wijken.

De vurigste aanhangers van 's mens volwaardige rede en mogelijkheid tot overleg en wilsbesluit werden er aldus toe genoopt te moeten toegeven dat het toch enigszins verkeerd bleek de misdadiger te willen vonnissen met uitsluiting van het sociaal milieu waarin hij omgaat en van de psycho-fysische toestand waarin hij verkeert. Geleidelijk drong het tot het bewustzijn door dat, bij het onderscheid tussen de mensen begaafd met rede en vrije wil en de krankzinnigen, daar tussenin een andere categorie geestesabnormalen bestond, die slechts gedeeltelijk vrij en redelijk, derhalve slechts gedeeltelijk toerekeningsvatbaar waren, en tegen de-

welke dus enkel verminderde straffen mochten worden uitgesproken in verhouding tot de vermindering van hun aansprakelijkheid.

Abnormaliteit werd dienvolgens een verzachtende omstandigheid, en «steeds lichter werd de straf naar» mate de betrokkenene dichter bij de groep der » krankzinnigen kwam te staan » ⁽¹⁴⁾.

6. Indien aanvankelijk de rechters tegen die abnormalen verminderde straffen hebben uitgesproken, welke lijnrecht in strijd kwamen met sociale bescherming en profylaxe tegen herhaling, hebben zij echter naderhand, onder de drang van de nieuwe ideeën van de strafrechtswetenschap, en bij de vaststelling dat «de » zwaarte van de straf omgekeerd evenredig was met » de gevaarlijkheid van de veroordeelde ⁽¹⁵⁾», vrij snel de nadelen van dergelijk stelsel aangevoeld. Zij beseften dat, ten opzichte van deze gedeeltelijke toerekeningsvatbare misdadigers, begaafd met een zekere morele zelfkontrolle, waardoor zij het onderscheid konden maken tussen het goede en het ontoelaatbare, een verzachte bestraffing niet volstond, maar dat bijzondere maatregelen moesten getroffen worden ten einde hun abnormaliteit zoveel mogelijk te verzorgen en te pogen te genezen, terwijl de gemeenschap tegen hun wandaden diende te worden beschermd.

Daar aan de ene kant het Strafwetboek de krankzinnigheid niet wettelijk omschreef, en het aan de andere kant heel wat gepaster bleek die uitgesproken abnormalen, toch wel gevoelig voor intimidatie, wederopvoeding en sociale heraanpassing, tot aan hun genezing in een gesticht te doen opnemen dan door verkorte gevangenisstraffen in hun geest het heerlijk bewustzijn van een blijvende penale onschendbaarheid te doen leven, hebben de rechters met de dag meer de neiging vertoond delinkwenten, wier manifeste abnormaliteit, in de ruime interpretatie van art. 71 van het Strafwetboek, voor assimilering met krankzinnigen enigszins vatbaar bleek, als dusdanig te beschouwen in alle gevallen waarin een min of meer langdurige verpleging in een gesticht te verkiezen was boven hun veroordeling tot een korte vrijheidsstraf.

Doorgaans hebben de rechters dan ook niet gearzeld beklaagden, die nochtans slechts gedeeltelijk ontoerekeningsvatbaar waren, als krankzinnigen vrij te spreken, uitsluitend met het doel aan het openbaar ministerie toe te laten hen in een gewoon krankzinnigengesticht te doen «colloceren».

Opmerkelijk is het dat, van haar kant, de optiek van de aan deze gestichten verbonden geneesheren-psychiaters, een gelijklopende wijziging onderging, zodanig dat die geneesheren de genezing en de vrijstelling van de aldaar, op vordering van het parket, opgenomen abnormalen geleidelijk heel wat minder, van een zuiver medisch standpunt uit, gingen beschouwen dan wel van uit de gezichtshoek van het maatschappelijk verweer: veelal schonken zij deze abnormale delinkwenten eerst dan aan de gemeenschap terug, wanneer zij, na een min of meer lange wederaanpassing aan het vrije leven, voor de maatschappij niet meer als gevaarlijk konden worden aangezien ⁽¹⁶⁾.

7. Aldus, buiten elke wijziging van de vigerende wetbepalingen werd één der klassieke grondbeginselen van ons strafrecht geleidelijk hervormd door de rechtspraak en de geneeskundige praktijk, die het terrein hadden voorbereid voor een regeling welke door de wet van 9 april 1930 verder zou worden ingericht en uitgewerkt ⁽¹⁷⁾.

Immers, de wettelijke bevestiging van deze rechts-

praktijk, en derhalve het uitschakelen van de veroordeling tot een korte vrijheidsstraf van beklaagden wier gekrenkte geestvermogens hun toerekenbaarheid verminderde; vervolgens de uitbreiding van haar toepassing tot minder uitgesproken vormen van abnormaliteit in hoofde van de dader van een strafbare handeling; ten slotte de noodzakelijkheid waarborgen te huidige, waardoor diens voorheen soms voorbarige invrijheidstelling voortaan niet meer aan de enige beoordeling van de geneesheer van het gesticht zou worden overgelaten, waren, bij de voorbereiding van de wet van 1930, de drie hoofdzakelijk nagestreefde doeleinden (18).

8. Over de wijze waarop en de mate waarin, tussen de jaren 1923 (19) en 1930, door Regering en Parlement, beide evenzeer gehecht aan de neoklassieke leer (20), gepoogd werd dit opzet te verwezenlijken; over de wettelijke oplossing welke, ondanks soms scherp afwijkende meningen, aan dit ingewikkeld en kieskeurig probleem dan toch uiteindelijk gegeven werd, hoeft hier niet te worden uitgeweid. De meest gezaghebbende vertegenwoordiger van onze penale wetenschap, van onze strafrechtspraktijk, van de criminele anthropologie, van de neuro-psychiatrie en van de diepte-psychologie, hebben immers, met betrekking tot de abnormalenwet van 1930, zodanig voortreffelijk commentaar en merkwaaardige bijdragen verschaft en uitgebracht (21), dat het voor mij beslist een verwaande en vermetele onderneming zou betekenen, indien ik thans nog nadere voorlichting wilde verstrekken over de bepalingen van een wet, waarmee alle beoefenaars van strafrecht en strafprocesrecht maar al te best vertrouwd zijn geraakt, en waarover de publieke opinie degelijk is ingelicht.

Dat het mij nochtans veroorloofd weze, met het oog op de duidelijkheid van het nader exposé over de nieuwe wet tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen, waarover ik gemeend heb U, bij de aanvang van het nieuw rechterlijk jaar, te mogen onderhouden, terloops te herinneren aan die bepaalde principes en regelingen van de wet van 1930, welke de geopperde bezwaren, de voorgestelde hervormingen, en de voortaan door de nieuwe wet van 1 juli 1964 aangebrachte wijzigingen, aanvullingen en aanpassingen kunnen toelichten.

9. Tot de overtuiging gekomen dat de beveiligingsnoodwendigheden van de gemeenschap vereisten dat, buiten de krankzinnigen zoals bedoeld bij artikel 71 van het Strafwetboek, ook de misdadigers behorende tot een groep die de overgang vormt tussen geestvolwaardige individuen en de eigenlijke krankzinnigen, zolang het nodig mocht blijken, aan een «*wetenschappelijk georganiseerde geneesmethode*» dienden te worden onderworpen, heeft de wetgever van 1930 de groep van delinkwenten, die hij in de titel van de wet «*abnormalen*» heeft genoemd, aan het strafrecht onttrokken, om niettemin steeds aan de strafrechter de mogelijkheid te verlenen, na vaststelling dat zij de misdaad of het wanbedrijf materialiter hadden gepleegd, hun een vrijheidsbeneming op te leggen, die, los van het begrip van straf, een beveiligingsmaatregel zou betekenen, met name de *internering* (22). Doch volstrekt vijandig gestemd tegen elke wettelijke formule, die enige schijn zou kunnen wekken dat hij het beginsel van 's mensen vrije wil wou verzaaken, heeft de wetgever bepaald dat deze interneringsmaatregel slechts zou kunnen gelast worden als de verdachte, de beklaagde of de beschuldigde (23) «*lijdt aan krankzinnigheid, of door »erge geestesstoornis of geesteszwakheid is aangedaan,*

»*waardoor hij onbekwaam wordt zijn daden te beheersen*». (art. 7, verwijzend naar art. 1 der wet van 9 april 1930).

10. Bekend is het dat deze, eerst na een hevig kamerdebat (24), in de wet ingelaste formule aanleiding heeft gegeven tot dubbelzinnigheid.

Inzage van de tekst leidt immers tot het besluit dat internering enkel mogelijk is wanneer de abnormaal door zodanig zware geestesstoornis of geesteszwakheid is aangedaan dat daardoor zijn toerekeningsvatbaarheid volkomen wordt opgeheven. Deze letterlijke interpretatie zou de toepassing van de wet blijkbaar hebben beperkt tot de enige personen reeds bedoeld bij artikel 71 van het Strafwetboek.

Op grond van de langdurige en lastige parlementaire besprekingen waaruit deze tekst tot stand kwam, staat het echter buiten kijf dat de wetgever, angstvallig bezorgd over de aanwending van een al te ruime formulering die het gevaar zou kunnen doen rijzen voor te lichtvaardige interneringen, terwijl hij, ter handhaving van de grondslag van het schuldstrafrecht, niet uit de tekst wilde laten blijken dat het mogelijk was geen straf op te leggen aan iemand die, zij het ook maar ten dele, schuld had, ten slotte zijn opzet heeft ingekleed in al te enge bewoordingen, welke geenszins de uitdrukking waren van zijn nochtans duidelijke wil (25).

Hierbij aansluitend, heeft de rechtspraak dan ook de internering gelast van delinkwenten, wier strafrechtelijke aansprakelijkheid in ernstige mate verminderd is, en die derhalve als zwaar abnormaal worden beschouwd, zonder dat zij daarom volledig ontoerekeningsvatbaar zijn (26).

11. Niettemin werd van medische zijde de formule van art. 1 van de wet van 1930, reeds tijdens de parlementaire debatten (27), en nog veel meer sindsdien, als wetenschappelijk onjuist beschouwd en aangevallen.

Naar de nagenoeg eensluidende zienswijze van de geneesheren-psychiaters, is het schier onmogelijk, en blijkt het zelfs willekeurig, de *ergheid* van de door de wet voorziene geestestoestanden stipt te bepalen: talrijk zijn immers in de criminele psychiatrie de grensgevallen, waarvan de symptomatologie dikwijls onduidelijk bepaald is en in sterke mate verschilt met de klinische symptomen van de klassieke psychoses en krankzinnigheidsgevallen; moeilijkheden van diagnose en van interpretatie blijven bestaan, en derhalve afwijkende medico-legale beoordelingen (28).

Van psychiatrisch standpunt uit, blijkt het bovendien onjuist te beweren dat de geestesgestoorde of de geesteszwakke, zelfs wanneer zijn toestand erg is, «*onbekwaam is zijn daden te beheersen*»; wel integendeel bewaart hij de controle over zijn daden, en heeft hij met de eigenlijke krankzinnige maar weinig gemeenschappelijke kenmerken (29).

12. In dat laatste verband, is het inderdaad hoofdzakelijk op het terrein waar de wet van 1930 de *volledige gelijkstelling van krankzinnigen en abnormalen* heeft gehuldigd om ze allen, in *één enkel juridisch stelsel*, als zieken, en *niets dan als zieken*, door middel van een *zelfde interneringsmaatregel*, aan een *zelfde behandeling* in een bijzonder gesticht voor sociaal verweer te onderwerpen, dat rechtsgeleerden-specialisten van de maatschappelijke beveiliging tegen de misdadigheid van personen met gekrenkte geestesvermogens uitgesproken kritiek hebben uitgebracht (30).

Immers, van het zuiver standpunt uit van onze penale wetenschap, die thans toch steeds gegrond is op de opvatting dat in zijn handelen en gedrag de mens, deels gebonden door zijn persoonlijkheidsstructuur en door de hem omringende omstandigheden, evenwel vrij blijft door zijn mogelijkheid tot overleg en wilsbesluit ⁽³¹⁾, dient er amper te worden op gewezen dat het onderscheid tussen de krankzinnige en de abnormaal gelegen is in het feit dat bij de *krankzinnige* de geestesziekte of storingen van de geestvermogens zodanig erg zijn dat hij dientengevolge elk begrip van aansprakelijkheid heeft verloren, niet in staat is het deliktueel kenmerk van de door hem gepleegde handelingen te begrijpen, en, in geen geval, deze daden te controleren. Het valt niet te betwijfelen — en de openbare opinie is het ermede eens —, dat zodanige persoon buiten het strafrecht valt, en enkel dient te worden geplaatst in een inrichting voor geesteszieken, ten einde er aan een zuiver medische en curatieve behandeling te worden onderworpen.

Daarentegen is de *abnormaal* zich wel bewust van de deliktuele of criminele aard, en derhalve van de strafbaarheid van zijn daden, doch, wegens een blijvende, al dan niet voortdurende, psycho-fysische toestand, is hij niet in staat deze daden *normaal* te beheersen, hetzij dat zijn inzicht in feiten en toestanden defect is, hetzij dat hij niet met evenveel kracht als een normaal mens aan verleiding de nodige weerstand kan bieden en, in volwassenheid, zijn mens-zijn in een bepaalde situatie niet kan beleven.

Indien aldus bij de abnormaal de *sociale* verantwoordelijkheid in min of meer aanzienlijke mate gefnuikt is ⁽³²⁾, behoudt hij evenwel het besef van goed en kwaad.

13. Vandaar sommige niet onbelangrijke zwarigheden die tegen de wet van 1930 werden ingebracht, en waardoor de heer Minister van Justitie, Eugène Soudan, die destijds als verslaggever in het Parlement zeer actief aan voormelde wet had medegewerkt, ertoe geleid werd, bij ministerieel besluit van 10 mei 1935, een commissie van juristen te benoemen om de nodige hervormingen voor te stellen.

Onder het voorzitterschap van procureur-generaal Léon Cornil, heeft deze commissie opnieuw de gestelde problemen grondig ter studie genomen; haar werkzaamheden werden besloten door het opstellen van een vóór-ontwerp van de wet van 82 artikelen, voorafgegaan van een merkwaardig verslag, ondertekend door twee van onze meest gezaghebbende penalisten, wijlen Procureur-generaal Léon Cornil en wijlen stoffhouder Louis Braffort, verslag dat aan de Minister toegestuurd werd op 5 juli 1939 ⁽³³⁾. Dit verslag heeft o.m. de ernstige bezwaren van de door de wet van 1930 ingevoerde gelijkstelling van krankzinnigen en abnormalen duidelijk beklemtoond.

14. Vooreerst heeft deze, tegen de psychologische werkelijkheid in, gehuldigde gelijkstelling het *rechtsbewustzijn van de openbare opinie vrij ernstig geschokt*, als deze vaststelde dat, benevens werkelijke krankzinnigen dewelken bij het plegen van een misdrijf geen enkel verwijt treft en die enkel kunnen verzorgd worden, ook andere misdadigers, die, al was hun psychisme enigszins aangetast, zich niettemin in het gewoon leven als verantwoordelijke personen gedroegen, dan toch door het gerecht als volstrekt ontoerekeningsvatbaar werden verklaard, derhalve niet de minste sanctie opliepen, en net als de krankzinnigen *uitsluitend als zieken* werden behandeld.

Weliswaar wordt door het maatschappelijk bewustzijn wel degelijk beseft dat er, buiten de eigenlijke krankzinnigen, mensen bestaan die minder dan anderen in staat zijn tegen de invloed van erfelijkheid en milieu of tegen psychische afwijkingen te reageren, en wordt dan ook de noodzakelijkheid begrepen dat, wanneer dergelijke mensen een misdrijf hebben gepleegd, zij *op een andere wijze* dan de normale mens moeten behandeld worden. Wat echter het sociaal geweten tegen de borst stuit is hun *volledige assimilering* met mensen bij dewelke elke controle over wil en daad volkomen verdwenen is, terwijl zij aan elke straf ontsnappen ⁽³⁴⁾.

« Le texte d'aucune loi n'est assez puissant pour s'in-surger impunément contre la conscience des hommes », verklaarde wijlen de hr. Procureur-generaal Léon Cornil in zijn beruchte openingsrede van 16 september 1946 vóór het Hof van Cassatie: « *Propos sur le Droit criminel* » ⁽³⁵⁾.

In de miskenning van deze primordiale waarheid door de wetgever van 1930 kan, op grond van de ervaring die wij persoonlijk van de criminele zaken vóór de hoven van assisen van het rechtsgebied hebben opgedaan, wellicht de uitlegging gevonden worden van de herhaaldelijk vastgestelde afkeer van de jury voor een positief antwoord op de vraag of « de beschuldigde » aan krankzinnigheid lijdt of door erge geestesstoornis » of geesteszwakte is aangedaan, waardoor hij onbekwaam wordt zijn daden te beheersen » (art. 10 van de wet); temeer nog wanneer de juryleden, afgezien van het soms gerezen meningsverschil tussen gezaghebbende en talentvolle deskundigen die hen de aarzelingen van de psychiatrie hebben doen ontwaren, bovendien vernemen dat, in geval van internering, de beschuldigde na korte tijd door de psychiatrische commissie op proef kan worden vrijgesteld en in de maatschappij kan terugkeren (artt. 20 en 21 van de wet), terwijl, in geval van veroordeling tot straf, de Minister van Justitie ertoe gerechtigd is de erge geestesgestoord of geesteszwak bevonden veroordeelde te interneren (art. 23 van de wet), doch deze laatste, bij eventuele genezing, terug naar de gevangenis gaat om er zijn straf verder te ondergaan ⁽³⁶⁾.

15. Indien het rechtsbewustzijn van de gemeenschap aldus gestoord werd door de enige geneeskundige behandeling, los van elke straf, welke door de wet van 1930 bepaald werd ten opzichte van de *abnormalen*, die de openbare opinie zowel als delinkwenten dan als zieken beschouwde, werd daarentegen ditzelfde stelsel, waar het toegepast werd op *krankzinnigen*, die zij uitsluitend als zieken en geenszins als misdadigers aanzag, *heel wat te repressief geacht*.

Talrijke gevallen zijn inderdaad bekend van personen, welke erge strafbare feiten hadden gepleegd waardoor hun preventieve hechtenis geboden werd, maar die wegens hun volslagen krankzinnigheid onverwijd in een bijzonder gesticht ter verpleging hadden dienen te worden opgenomen.

Desondanks, om aan de wettelijk gestelde vereisten te voldoen, moesten deze zware geesteszieken, net als verdachten voor dewelken er slechts *aanleiding* is te denken dat zij door erge geestesstoornis of geesteszwakte zijn aangedaan, in de psychiatrische afdeling van de *gevangenis* behouden worden ⁽³⁷⁾ gedurende de betrekkelijk lange tijd vereist voor het door de onderzoeksrechter bevolen geestesonderzoek (of voor de door de raadkamer gelaste observatiestelling).

Bovendien, na neerlegging van het deskundig ver-

slag, dat maar al te dikwijls met vertraging geschiedt, dient de zware krankzinnige steeds in de gevangenis te blijven tot op de dag waarop een definitieve rechterlijke beslissing de internering zal hebben uitgesproken. Intussen werd hij soms herhaaldelijk ondervraagd, en verscheen hij noodzakelijk verscheidene malen vóór de raadkamer, waar zijn geval in zijn aanwezigheid besproken werd; de wet van 16 februari 1961 « tot » wijziging van de wetgeving inzake de vertegenwoordiging o.m. van de beklaagde vóór de strafrechtbank » is inderdaad niet toepasselijk inzake preventieve hechtenis, inobservatiestelling en internering ⁽³⁸⁾.

Het behoeft geen betoog dat gans dit strafrechtelijk processueel verloop, hoe zeer de onderzoeksrechters er ook naar streven dergelijke gevallen zo spoedig mogelijk door te drijven en af te handelen, bijzonder nadelig is voor de toestand van de echte krankzinnige. Van zodra de geneesheer van de psychiatrische afdeling van oordeel is dat de krankzinnigheid van de verdachte evident is, zou zodanige geesteszieke onmiddellijk aan het gevangenisregime en aan de steeds diep emotionele storingen van verschijningen vóór de rechter ⁽³⁹⁾ dienen te worden onttrokken, om in een bijzonder psychiatrisch gesticht, voorbehouden aan en degelijk ingericht voor krankzinnige misdadigers, dadelijk te worden opgenomen, gesticht waar trouwens de noodzakelijk geachte rechterlijke ondervragingen, en in elk geval de observatie en het geestesonderzoek in optimale voorwaarden zouden kunnen plaats vinden. Aan de andere kant zou, ter verzekering van de verdediging van dergelijke verdachten, hun vertegenwoordiging door hun eventueel ambtshalve aan te duiden advocaat wettelijk kunnen geregeld worden.

16. Daarentegen blijken de abnormale geïnterneerden, precies ter wille van hun volledige gelijkstelling met zuivere krankzinnigen, zoals ze door de wet van 1930 gewild werd, *een verkeerd regime* te genieten.

Zij zijn immers niet uitsluitend zieken, doch ook, zoals hierboven reeds werd betoogd, enigszins toerekeningsvatbare delinkwenten, behept met anti-sociale neigingen of afwijkingen, en bij dewelken derhalve het verantwoordelijkheidsbegrip en -bewustzijn, zowel ten opzichte van hen zelf als ten overstaan van de gemeenschap moet worden verstrekt en ontwikkeld.

« La responsabilité — zo schrijft Dr. Jacques Ley — » est un sentiment, une réalité purement subjective qui » existe chez tout être humain lucide, sain ou malade, » non pas à des degrés divers, mais qui fait partie » intégrante de sa personnalité et dont les caractères » dépendent de l'ensemble de son psychisme. Nous ne » devons considérer personne comme dépourvu de ce » sentiment; nous devons au contraire le cultiver et » le fortifier chez les faibles, car il constitue une des » bases fondamentales de la vie en société et de la » rééducation des malades mentaux... » ⁽⁴⁰⁾.

Wanneer een abnormaal, die, zoals reeds gezegd, zich wel bewust is van de deliktuele of criminele aard en dienvolgens van de strafbaarheid van zijn daden, doch wegens zijn psycho-fysiologische partikulariteiten niet in staat is deze daden *normaal* te controleren, nu echter hoort verklaren bij een rechterlijke beslissing, en met de plichtigheid eraan verbonden, dat hij « onbekwaam is zijn daden te beheersen », en hem aldus een soort morele absolutie wordt geschonken, mede een authentiek attest van zijn onmacht tot het betrachten van enige inspanning om zijn verbetering te bereiken, moet het dan verwondering baren dat die geïnterneerde abnormale, die nochtans voor intimidatie vatbaar blijkt, van meetaf aan in zeer nadelige voorwaarden

verkeert om het door de wet bepaalde « wetenschappelijk ingericht curatief stelsel » ⁽⁴¹⁾ aan te vangen en om zijn reklassering en sociale wederaanpassing te pogen te verzekeren?

17. Dat trouwens de zuivere medische behandeling ten overstaan van deze ten onrechte met krankzinnigen gelijkgestelde abnormalen, die « wetenschappelijke georganiseerde geneesmethode », zoals de wetgever van 1930 de internering heeft bedoeld ⁽⁴²⁾, *noch geschikt, noch doelmatig blijkt*, is zodanig waar dat, althans gedurende vele jaren na het inwerkingtreden van de wet, — wier psychiatrische indeling overigens in de penitentiaire praktijk onmogelijk kan gevolgd worden —, de geïnterneerde geestesgestoorden ⁽⁴³⁾ en geesteszwakken ⁽⁴⁴⁾, a.g. de niet-krankzinnigen « in een soort "no man's land" tussen het bestuur der gevangenen en de anthropologische dienst zijn gebleven », en hun behandeling in de interneringsgestichten ten slotte niets anders was dan « een verzachte weergave van het gewoon gevangenisregime » ⁽⁴⁵⁾, dat in de geest van de penitentiaire administratie moest dienen tot « achtergrond voor de wetenschappelijke behandeling aangekondigd door de geneesheren-psychiaters », « op wier richtlijnen de administratie echter tevergeefs heeft gewacht » ⁽⁴⁶⁾.

Intussen was een essentieel verschil tussen de behandeling van de abnormalen en die van gewone strafgevangenen niet aan te wijzen, en speelde de arbeidstherapie de hoofdzakelijke rol ⁽⁴⁷⁾, terwijl nochtans de taak van de administratie tegenover sommige abnormalen bemoeilijkt werd door het feit dat zij wisten bij rechterlijke beslissing onverantwoordelijk te zijn verklaard ⁽⁴⁸⁾.

Aan de waarheid zou echter tekort gedaan worden, indien niet moest worden gewezen op de lofwaardige inspanningen, welke, ondanks de soms benarde toestand van onze openbare financiën, door het penitentiair bestuur sinds een tiental jaren gedaan worden om de indeling van de geïnterneerden over de beschikbare inrichtingen tot bescherming van de maatschappij naar meer pragmatische criteria te verwezenlijken, zodanig dat aldus zoveel mogelijk vermeden wordt dat het klimaat van een interneringsgesticht voor geesteszieken « hen zou overtuigen dat ze niet toerekenbaar zijn voor » hun daden en zodus niet aan een werkelijke wederopvoedingsbehandeling kunnen onderworpen worden » ⁽⁴⁹⁾.

18. Op dit kenmerk van toerekeningsvatbaarheid van de abnormale doch niet krankzinnige delinkwent, dient immers vooral de aandacht te worden toegespitst, en wel met betrekking tot de volgende vraag.

Vermits de abnormale delinkwent, bij het plegen van zijn misdrijf waarvoor hij terecht staat, beslist beseft heeft en weet dat hem daarvoor schuld treft, zich steeds van zijn aansprakelijkheid bewust was, doch met de helderheid van geest en de koelbloedigheid van de gewone mens tegen zijn wandaad *niet normaal* heeft kunnen reageren, zou het dan ook niet meer aansluiten bij de principes waarop onze maatschappij gevestigd is, en beter passen bij de psycho-fysische toestand van de abnormale delinkwent zelf, dat hem, niet een zuivere therapeutische behandelingsmaatregel, doch wel een *echte sanctie* zou worden opgelegd? Een sanctie die de kenmerken zou hebben van de werkelijke *straf*, zoals het Hof van Cassatie deze heeft gedefinieerd: « un mal infligé par la justice répressive, en vertu de la loi, à titre de punition d'un acte » que la loi défend » ⁽⁵⁰⁾? Een *vrijheidsstraf van bij-*

zondere aard echter, die, naar gelang de graad van sociale «pericolosita» van de abnormaal, aangepast zou worden aan het eigen kenmerk van zijn aansprakelijkheid en van zijn geestesafwijkingen, en dus niet als zuiver strafrechtelijk zou voorkomen, doch als medicopenaal zou worden aangemerkt, met het doel de psychische anomalieën van betrokkene zoveel mogelijk te tanen, en het gevaar voor herhaling tot zijn minimum te herleiden?

19. Deze en andere vragen zijn het, die door de commissie Cornil-Braffort, op grond van de hierboven samengevatte vaststellingen, bezwaren en beschouwingen, — tussen nog vele andere —, in acht genomen werden om, bij een hervorming van de wet van 1930, in de eerste plaats een onderscheid voor te stellen tussen twee afzonderlijke groepen:

1. Vooreerst de *krankzinnigen*, zijnde degenen die op het ogenblik van het strafbaar feit in volslagen staat van krankzinnigheid of van een gelijkwaardige onbekwaamheid tot geestescontrole verkeren; het zijn alle dementen, geestesgestoorden en geesteszwakken welke honderd ten honderd onbekwaam zijn om hun daden te beheersen.

2. Vervolgens de *abnormalen*, die nog een bepaalde mate van verantwoordelijkheidsbesef bezitten, doch niet in staat zijn hun daden op *normale* wijze te controleren wegens een blijvende, al of niet voortdurende psychofysische toestand.

(art. 3, al. 1 en 2 van het voorontwerp).

Voor ieder van deze beide groepen zou een *afzonderlijke behandeling* worden bepaald:

a) Voor de *krankzinnige*, die een feit pleegde, dat als een misdaad of als een met gevangenisstraf strafbaar wanbedrijf omschreven wordt: de «*collocatie*», zonder bepaling van duur, in een inrichting voor geesteszieken, gelast bij rechterlijke beslissing, en op voorwaarde dat die curatieve maatregel ter beveiliging van de maatschappij door het sociaal gevaar, dat de dader oplevert, geboden wordt.

Met de *krankzinnige* op het ogenblik van het feit wordt door het voorontwerp gelijkgesteld wie na het feit, maar vóór de eindbeslissing, krankzinnig wordt, wanneer het, op grond van een geestesonderzoek, te voorzien is dat die toestand lang zal duren. De strafprocedure wordt evenwel geschorst ingeval de krankzinnigheid van voorbijgaande aard blijkt te zullen zijn, doch mits mogelijkheid intussen van «*voorlopige collocatie*» (artt. 3, al. 3; 4, al. 1; 66, 67 en 68 van het voorontwerp).

b) Wat de *abnormaal* betreft, die een misdaad pleegde of een met gevangenisstraf strafbaar wanbedrijf, wordt hij door de rechter *veroordeeld* tot «*internering*», ter vervanging van de vrijheidsstraffen en van de bijkomende geldboete, op voorwaarde dat zijn uit zijn psycho-fysische toestand voortspruitende sociale gevaarlijkheid deze vervanging gebiedt; die abnormaliteit moet bestaan op het ogenblik van de rechterlijke beslissing, zoniet worden de gewone straffen opgelegd (art. 5 van het voorontwerp).

Terwijl de «*collocatie*» van de *krankzinnige* misdadiger juridisch een beveiligingsmaatregel blijft, die zowel onder de bevoegdheid ressorteert van de onderzoeksgerechten als van de vonnisgerechten (art. 35 van het voorontwerp), is de «*internering*» van de abnor-

male delinkwent daarentegen een *echte straf*, evenwel een straf van *bijzondere aard*, en die, doch ditmaal *uitsluitend door het vonnisgerecht* (art. 26 van het voorontwerp), *uitgekozen* wordt op het ogenblik waarop dit gerecht straf uitspreekt.

Indien hij de internering verkiest op te leggen, dan moet de rechter én de minimum- én de maximumduur ervan bepalen, naargelang de omstandigheden van ieder geval, hierbij rekening houdend met de sociale gevaarlijkheid van de beklagde (art. 27, al. 1 van het voorontwerp); nochtans mag de minimumduur van de internering niet minder dan zes maanden bedragen, terwijl de maximumduur mag gaan tot de maximale strafftijd die de wet voor het misdrijf bepaalt, maar in ieder geval moet hij ten minste twee jaren bedragen, ook als de wettelijk voorziene straf niet zover reikt (art. 27, al. 2 van het voorontwerp).

Gedurende de minimumtermijn moet de veroordeelde abnormaal geïnterneerd blijven, doch na die termijn kan de «commissie voor sociaal verweer», die in het voorontwerp Cornil-Braffort de opvolger is van de psychiatrische commissie voorzien door de wet van 1930, definitieve vrijlating of vrijlating op proef gelasten (art. 27, al. 3 van het voorontwerp).

Is deze invrijheidstelling uitgebleven, zo mag de rechter, indien de commissie het voorstelt, de internering verlengen, telkens voor een termijn die de aanvankelijk bepaalde maximumtermijn niet overtreft (art. 28, al. 1 van het voorontwerp).

Ook voorziet het voorontwerp de mogelijkheid internering *voorwaardelijk*, gedurende maximum tien jaar, te bevelen, indien haar maximumduur de vijf jaar niet overtreft, en mits het uitstippelen door de rechter zowel van de uitzonderlijke omstandigheden die deze voorwaardelijke internering rechtvaardigen als van de bijzondere voorwaarden welke tijdens de schorsing door de geïnterneerde zullen dienen te worden in acht genomen; gedurende die schorsingstijd staat de beneficiant onder het toezicht van de commissie voor sociaal verweer (art. 30, al. 1, 2 en 3 van het voorontwerp).

Afgezien van andere belangwekkende vooropgestelde hervormingen, waarop verder terloops zal worden gewezen, dient ten slotte te worden onderstreept dat, zowel voor de «*collocatie*» van de *krankzinnige* als voor de «*internering*» van de *abnormale* misdadiger, de noodzakelijkheid van een voorafgaand geestesonderzoek als regel geldt (art. 6 van het voorontwerp), terwijl verdachte's advocaat, wiens bijstand *verplicht* gesteld en zelfs ambtshalve kan worden opgelegd, een van de deskundigen zal mogen aanwijzen als hij dit wenst.

Het ontwerp (artt. 11 tot 18) voorziet inderdaad het *bilateraal geestesonderzoek op tegenspraak*: de eerste expert wordt voorgesteld door het openbaar ministerie, de tweede door de verdediging; beiden zijn nochtans aangeduid door de rechter, hebben dus het statuut van gerechtelijk deskundige en hun honoraria worden als gerechtskosten beschouwd. Elke expert zou afzonderlijk werken, de betrokkene ondervragen en bestuderen, het dossier inzien, en alle vereiste gegevens voor zijn onderzoek inzamelen, zonder enige ruggespraak of bespreking met zijn collega. Er worden dan ook twee volkomen onderscheiden verslagen ter griffie neergelegd. Daarna zal er gerekwireerd en gepleit worden op grond van die verslagen, waarin vanzelfsprekend heel wat tegenstrijdigheden zullen voorkomen.

Verder zou de inobservatiestelling de regel zijn, behalve wanneer het om misdrijven gaat die geen aanleiding kunnen geven tot preventieve hechtenis. De

inobservatiestelling zou echter, naast de psychiatrische afdeling van een penitentiair centrum, ook in andere door de Minister van Justitie aangenomen observatie-gestichten kunnen geschieden (artt. 19 tot 25 van het voorontwerp).

20. Aanvankelijk werden verslag en voorontwerp Cornil-Braffort door de juristen als een aanmerkelijke vooruitgang toegejuicht, hoofdzakelijk in verband met het scherp onderscheid dat daarin gemaakt werd tussen de volstreckte ontoerekenbaren, die uitsluitend als zieken moeten worden behandeld, en de abnormalen met beperkt verantwoordelijkheidsbewustzijn, die voortaan terug in het gebied van het strafrecht worden gebracht, doch tegen dewelken, bij het opleggen van de penale internering, die tegelijkertijd een straf en een curatieve maatregel is, elke finaliteit van ontgelling of sociale wraakneming nochtans verzaakt wordt (51).

Doch naderhand, en reeds bij de besprekingen, in de schoot van de « Union belge et luxembourgeoise de Droit pénal », van het omstandig en zakelijk verslag o.m. in verband met het ontwerp, uitgebracht door de heren *Albert Fettweis* en *Jean van den Bossche*, op het tweede Internationaal Congres van Sociaal Verweer, te Luik, in oktober 1949 (52), kon worden vastgesteld dat, nopens een fundamentele hervorming van de wet van 1930, zoals voorgesteld door de commissie Cornil-Braffort, volstrekt geen eensgezindheid heerste (53). Zonder het in twijfel te trekken dat er een bepaald verschil bestaat tussen de volslagen krankzinnigen en de abnormalen die ertoe in staat zijn ten minste de draagwijdte te begrijpen van hun daden, die zij niet normaal kunnen controleren, stelden verscheidene ervaren specialisten van de strafrechts- en penitentiaire wetenschap en praktijk nochtans de vraag of dergelijk verschil, indien het weliswaar een bijzondere behandelingsmethode beslist rechtvaardigt, daarom ook moet uitgedrukt worden door een afzonderlijk wettelijk stelsel, dat ten overstaan van de abnormalen enigszins een terugkeer zou betekenen tot het klassiek strafrecht, waarbij dan nog de toepassing van het straffentarif van het Strafwetboek, aangevuld door een minimuminternering van zes maand, bij berekening van die internering-straf de behandeling voor wederopvoeding en de proeven tot vrijlating in het gedrang zou kunnen brengen? (54)

Waar verder door de geneesheren-psychiaters, die vroeger de eersten waren geweest om de vergissing te onderstrepen van de gelijkstelling in één enkele formule van krankzinnigen en abnormalen (zie hierboven onder nr. 11), nu met klem gewezen werd op de onmogelijkheid omtrent deze beide wisselvallige categorieën geesteszieken stipte bepalingen te geven die met de werkelijkheid zouden overeenstemmen, en derhalve op de noodzakelijkheid de psychiatrische wetenschap en kliniek niet in strenge wetteksten vast te klinken (55), rees bij de juristen de vraag of het dan toch niet verkieslijk ware « voort te gaan met al de abnormalen » aan hetzelfde wettelijk regime te onderwerpen mits » inrichting van verschillende behandelingswijzen en » de overgang van de geïnterneerde van de ene groep » naar de andere toe te laten volgens de evolutie van » zijn geestsaandoening »? (56).

Bij meer diepgaand en overkoepelend nadenken, en ten overstaan van de kieskeurigheid van deze problemen, toegevoegd aan andere niet onbelangrijke bezwaren welke o.m. tegen het door het voorontwerp geregeld bilateraal deskundig onderzoek werden opgeworpen (57), ontstond geleidelijk in de bevoegde kringen de mening dat ten aanzien van de wet van 1930, —

die volgens de verstreckte statistieken en penitentiaire vaststellingen, dank zij het werk van de psychiatrische commissies, over het algemeen gunstige uitslagen opleverde (58) —, haar algemene structuur diende te worden gehandhaafd, en haar herziening wellicht best zou kunnen beperkt worden tot het aanbrengen van bepaalde verbeteringen, aanvullingen en aanpassingen, terwijl haar praktische toepassing onder meer gunstige materiële voorwaarden zou moeten geschieden dan die, waarvan de soms opvallende ontoereikendheid van gespecialiseerde geneesheren en zielkundigen, geschoold medico-pedagogisch personeel en wetenschappelijk materieel, reeds dikwijls aangeklaagd werd (59).

21. Het is in verband met en op grond van voormelde beschouwingen dat de tweede afdeling van de ministeriële « Commissie voor de studie van de herziening van het strafrecht en van de strafrechtspleging », die, vanaf mei 1953, onder het voorzitterschap van ridder A. Braas, pro-rector van de Rijksuniversiteit Luik, de hervorming van de wet van 1930 aan een nieuw grondig onderzoek heeft onderworpen, na twee jaar werkzaamheden tot het besluit gekomen is dat het niet gepast bleek de fundamentele beginselen van de wet andermaal in het gedrang te brengen.

21. Het is in verband met en op grond van voormelde beschouwingen dat de tweede afdeling van de ministeriële « Commissie voor de studie van de herziening van het strafrecht en van de strafrechtspleging », die, vanaf mei 1953, onder het voorzitterschap van ridder A. Braas, pro-rector van de Rijksuniversiteit Luik, de hervorming van de wet van 1930 aan een nieuw grondig onderzoek heeft onderworpen, na twee jaar werkzaamheden tot het besluit gekomen is dat het niet gepast bleek de fundamentele beginselen van de wet andermaal in het gedrang te brengen.

Het onderscheid van het voorontwerp Cornil-Braffort, beaamd door het verslag Fettweis-van den Bossche, tussen krankzinnige en abnormale delinquenten prijs gevend, werden de voorstellen van de Commissie dan ook bekort tot verbeteringen, versoepelingen en aanpassingen van de wet, waarvan verscheidene trouwens ingegeven werden door voormeld voorontwerp, en waarbij hoofdzakelijk werden beklemtoond: het curatief doel van de behandeling van sociale defensie, de noodzakelijkheid tot verbetering van de verdedigingsvoorwaarden van de krankzinnige of abnormale delinquenten of misdadigers, en de bezorgdheid de bescherming van de maatschappij tegen de herhaling van hun misdadige ondernemingen beter te waarborgen (60).

Dit minimalistisch standpunt, — zonder aan dit hoedanigheidswoord ook maar enige pejoratieve betekenis te willen geven —, werd eveneens bijgetreden door de « Vaste commissie tot bescherming van de maatschappij bij het Ministerie van Justitie », opgericht bij Koninklijk Besluit van 19 februari 1956 (61), en die, in de loop van talrijke werkvergaderingen, ook onder het voorzitterschap van ridder A. Braas, de tekst heeft voorbereid van het « ontwerp van wet tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen », dat ten slotte op 2 september 1960 door de heer Minister van Justitie L. Merchiers bij de Senaat werd ingediend (62).

22. Aanvankelijk was dit wetsontwerp alleen bedoeld ter vervanging van de bepalingen van de wet van 9 april 1930 (artt. 1 tot en met 23bis), welke enkel betrekking hebben tot: de inobservatiestelling en de internering van de verdachten die lijden aan krankzinnigheid, erge geestesstoornis of erge geesteszwakte, de samenstelling en de bevoegdheid van de psychia-

trische commissies, de duur van de internering en de invrijheidstelling van de geïnterneerden, en enkele daarmede verband houdende algemene bepalingen, zodus bij uitsluiting van de bepalingen betreffende het ter beschikking stellen van de Regering van de recidivisten en gewoontemisdadigers, bepalingen die later bij een afzonderlijk wetsontwerp zouden worden behandeld (63).

Toen het wetsontwerp echter op 7 maart 1962 in de Senaat ter bespreking kwam, en, in verband met talrijke en substantiële amendementen ingediend door de heer senator J. Hambye, op verzoek van de heer Minister van Justitie Vermeylen, naar de Senaatscommissie voor de Justitie teruggewezen werd (64), heeft deze Commissie geoordeeld dat het gepast bleek niet alle bepalingen betreffende de krankzinnigen en de abnormalen uit de wet van 1930 te doen vervallen om ze in de nieuwe wet samen te brengen, maar ze integendeel, zij het gewijzigd en aangevuld, daarin te handhaven (65).

De nieuwe wet van 1 juli 1964 *vervangt* dus de wet van 9 april 1930 *in haar geheel* (art. 1), en regelt, volgens de door haar voortaan vastgelegde structuur, in :

Hoofdstuk I: de inobservatiestelling van de verdachten.

Hoofdstuk II: de beschikkingen tot internering van de verdachten in staat van krankzinnigheid, zwakzinnigheid of geestesstoornis.

Hoofdstuk III: de samenstelling van de commissie en van de hoge commissie tot bescherming van de maatschappij.

Hoofdstuk IV: de tenuitvoerlegging van de beschikkingen tot internering.

Hoofdstuk V: de invrijheidstelling van de geïnterneerden.

Hoofdstuk IV: de internering van de veroordeelden.

Hoofdstuk VII: de (ter beschikkingstelling van de Regering van de) recidivisten en gewoontemisdadigers.

Hoofdstuk VIII: algemene bepalingen.

23. Van meetaf aan kan echter worden vastgesteld dat de nieuwe wet, in overeenstemming dienaangaande met het oorspronkelijk regeringsontwerp, en naar het voorstel van de «Commissie voor de studie van de herziening van het strafrecht en de strafrechtspleging» en van de «Vaste commissie tot bescherming van de maatschappij bij het Ministerie van Justitie» (zie hierboven onder nr. 21), net zoals de wet van 1930, de gelijkstelling handhaaft van krankzinnigen en abnormalen onder éénzelfde formule en onder dezelfde sociale beveiligingsmaatregelen van de internering, waaraan juridisch dus elk begrip van straf ontkend wordt, zoals voorheen, ter bevestiging van de wil van de wetgever van 1930, door de rechtspraak herhaaldelijk beslist werd (66).

Artikel 7, al. 1, van de nieuwe wet, gecombineerd met haar artikel 1, al. 1, bepaalt inderdaad :

«De onderzoeksgerechten, tenzij het een politieke misdad, een politiek wanbedrijf of een persdelict» betreft, en de vonnisgerechten kunnen de internering» gelasten van de verdachte die een feit, misdad of» wanbedrijf genoemd, heeft gepleegd, en zich bevindt» hetzij in staat van krankzinnigheid, hetzij in een» ernstige staat van geestesstoornis of van krankzinnig» heid die hem ongeschikt maakt tot het controleren» van zijn daden...»

Schroomvalligheid ten overstaan van het gevaar voor waarschijnlijke hernieuwing van bitsige debatten zowel op het psychiatrisch terrein als op juridisch gebied tussen de partijgangers van de volstreckte scheiding

tussen krankzinnigen en abnormalen en hun tegenstrevers (67)? Berusting in de stelling dat de abnormale, ook al is hij minder aangetast dan de krankzinnige, toch een zieke is aan wie geen straf mag worden opgelegd, temeer daar het bovendien doorgaans moeilijk valt een krankzinnige van een abnormale te onderscheiden? Verlangen een wet te doen toepassen, met lenigheid en begrip, «waarbij gelet moet worden» én op het welbegrepen belang van de delinkwent die» men bij gebrek aan een beter woord, „abnormaal” of» „sociaal onaangepast” noemt, en op afschrikings» factoren van een zekere graad, én op de beveiliging» van de gemeenschap, zoniet tegen de delinkwenten» zelf, dan toch in elk geval tegen de misdadigheid als» zodanig» (68)?

Laatstvermelde beschouwing blijkt wel overwegend te zijn geweest.

Hoe dan ook, ten overstaan van de ontstentenis van enige bespreking ter openbare vergaderingen van beide Wetgevende Kamers, waar de voorgestelde teksten telkens bij algemeenheid van stemmen der aanwezige leden werden goedgekeurd (69), kan de nieuwe wet, *onder oogpunt van de rechtssubjecten waarop één enkele behandeling van toepassing is*, slechts als een naar de vorm verbeterde tweede uitgave van de wet van 1930 worden beschouwd.

24. Nochtans wat, bij inzage van de nieuwe wettekst betreffende de mogelijkheid tot internering onder de trouwens net zoals vroeger gestelde voorwaarden, werkelijk opvalt, is de vaststelling dat voortaan de *duur van de internering* door de rechterlijke beslissing waarbij zij gelast wordt *niet meer hoeft te worden bepaald*.

Het geldt dus vlakaf de *internering voor volstrekt onbepaalde duur*. Niemand kan voorzien hoe lang een geestesziekte zal duren en hoe lang een geïnterneerde sociaal gevaarlijk zal blijven (70). Nochtans, in strijd met elke logica en met de medische waarheid (71), moest, naar luid van de artikelen 7, al. 2, en 19 van de wet van 9 april 1930, de internering voor vijf jaar door de rechter worden gelast, termijn die tot tien jaar werd opgevoerd indien het feit strafbaar was met dwangarbeid of met buitengewone of levenslange hechtenis, en tot vijftien jaar, indien het feit strafbaar was met de doodstraf.

Er weze hier evenwel niet uit het oog verloren dat de wetgever van 1930 heeft moeten schipperen tussen twee opvattingen :

de strekking van de *klassieke strafrechtsideeën*, die, ter bescherming van de individuele vrijheid, een bepaalde interneringsduur eisten, in verhouding tot de gewichtigheid van de aan normale delinkwenten of misdadigers op te leggen straf, en aan de andere kant de opvatting van de *positivistische school*, welke voorhield dat, vermits krankzinnigen en abnormalen door de wetgever als ontoerekeningsvatbaren werden beschouwd, nog enkel het criterium van de sociaalgevaarlijkheid diende te worden in acht genomen, en de internering dus voor onbepaalde duur moest worden uitgesproken, met dien verstande dat zij slechts een einde zou nemen wanneer de geïnterneerde voor de gemeenschap niet meer gevaarlijk geworden is (72).

De tegemoetkoming van de wet van 1930 aan de klassieke opvatting was evenwel ogenschijnlijk, en ten slotte een gekozen omweg om, in de werkelijkheid, de internering van, althans betrekkelijk, onbepaalde duur aan te nemen; immers, door de wet werd er geen enkele minimumtermijn van effectieve internering voorgeschreven, en, naar luid van haar artikelen 20 en 21,

kon de geïnterneerde door de psychiatrische commissie definitief of op proef vrijgelaten worden « wanneer de » geestesgesteldheid van de geïnterneerde zover is ver- » beterd, dat er aanleiding is te denken dat hij geen » gevaar voor de samenleving meer oplevert ». In tegenovergesteld geval, bestond de mogelijkheid om, op vordering van het openbaar ministerie, door het rechtscollege dat de internering gelast had, de internering voor een zelfde termijn te verlengen, en kon die verlenging op dezelfde wijze hernieuwd worden (art. 22 van de wet) (73).

Het voorontwerp van de Commissie Cornil-Braffort had eveneens althans ten opzichte van de abnormalen, de internering met volstrekt onbepaalde duur verworpen, temeer daar naar het door haar ingenomen standpunt die internering een *straf* was (zie onder nr. 19 hierboven); in die opvatting leed het geen twijfel dat overeenkomstig de Grondwet, het alleen aan de rechterlijke macht toekwam niet enkel een straf op te leggen en de aard ervan te bepalen, maar bovendien de duur ervan vast te stellen, terwijl de uitvoerende macht (in casu het penitentiair bestuur en de psychiatrische commissies, in het voorontwerp de « commissies voor sociaal verweer ») met de tenuitvoerlegging van de straffen belast, te dien einde over een voldoende zelfstandigheid moet beschikken om naar bestwil de sociale reklassering van de veroordeelden te kunnen verwezenlijken, en hen met dit opzet een vervroegde invrijheidstelling moet kunnen schenken (74).

Ofschoon men naderhand, met het behoud van de gelijkstelling van krankzinnigen en abnormalen, allen als strafrechtelijk ontoerekenbaar geacht, tot de internering-beveiligingsmaatregel teruggekeerd is, blijkt men niettemin bij de mening te zijn gebleven dat, op grond van de scheiding der staatsmachten en van de waarborgvereisten van de individuele vrijheid, het geboden was dat alleen de rechter, binnen de wettelijk gestelde perken, het maximum van de op te leggen internering zou bepalen, en, na een nieuw rechterlijk debat op tegenspraak, over haar eventuele verlenging binnen dezelfde perken zou beslissen. Ook de aan de psychiatrische commissie toegekende zeer uitgebreide macht en bevoegdheid, die in uiterste gevallen aanleiding heeft gegeven tot gegronde kritiek, schijnt deze zienswijze te hebben beïnvloed. (75).

Het aanvankelijk ontwerp van de nieuwe wet op de bescherming van de maatschappij tegen abnormalen had dan ook het stelsel van de wet van 1930 gehandhaafd (75), alhoewel het nochtans het verzet van de bevoegde procureur des Konings tegen door hem als voorbarig beschouwde invrijheidstellingen door de psychiatrische commissie gelast, had voorzien en ingericht vóór de « hoge commissie tot bescherming van de maatschappij » (zie verder onder nrs. 44 en 57) (77).

25. Pas tijdens de parlementaire werkzaamheden, werd door de heer senator J. Hambye een amendement ingediend, waarbij de *internering met volstrekt onbepaalde duur* voorgesteld werd (78), en dat, na omstandige bespreking in de schoot van de Senaatscommissie voor de Justitie, door haar en door de Minister van Justitie bijgetreden werd. De Commissie erkende inderdaad dat het bepalen van de interneringsduur door de rechter, naar gelang de ernst van de door de geïnterneerde gepleegde strafbare feiten, geen rekening hield « met de beginselen zelf van de wet, die de geïnterneerde als een onverantwoordelijke zieke beschouwt », en dat dergelijke tijdschaal « bovendien in tegenspraak » was met andere bepalingen van de wet waarbij alle » bevoegdheid overgelaten wordt aan de overheden die » de geïnterneerde in vrijheid kunnen stellen vóór het

» verstrijken van de bepaalde termijn, of de internering » kunnen verlengen na het verstrijken van die termijn. »

Ook werd door de Commissie gewezen op het feit dat « die — bedrieglijke — tijdsbepaling van vijf, tien » of vijftien jaar door het publiek dikwijls overdreven » streng of gevaarlijk toegevend wordt geacht, terwijl » zij bij de geïnterneerde een voor zijn behandeling » weinig bevorderlijke geestestoestand in stand kon » houden » (79).

Deze zienswijze werd door de Wetgevende Kamers beaamd, zodat de rechterlijke beslissing die de internering gelast voortaan niet meer zal vooruitlopen op de duur ervan, welke duur, — zoals dit trouwens feitelijk in het verleden het geval was —, volledig zal afhangen van het advies van de bevoegde commissie tot bescherming van de maatschappij.

26. Een andere bezorgdheid welke door de nieuwe wet wordt opgeheven is het *verzekeren op de meest volledige en doeltreffende wijze van de verdediging van de krankzinnige, geestesgestoorde of zwakzinnige verdachte, beklaagde, geïnterneerde of veroordeelde*, terwijl in dit verband door haar alle schikkingen worden getroffen om de *taak van de advocaat te vergemakkelijken en zijn prerogatieven te verruimen*.

a) *Verplichte bijstand van een advocaat.*

Onder het stelsel van de oude wet kon een geesteszieke worden vervolgd, in observatie gesteld, geïnterneerd, naar een gesticht voor bescherming van de maatschappij tegen abnormalen verwezen en onder toezicht van de psychiatrische commissie worden geplaatst, of kon een veroordeelde, die in staat van krankzinnigheid of erge geestesstoornis of geesteszwakte bevonden werd, door de Minister van Justitie geïnterneerd worden, zelfs als hij niet door een advocaat was bijgestaan.

Tot nog toe was het enkel artikel 294 van het Wetboek van Strafvordering dat aan de voorzitter van het Hof van Assisen, op straf van nietigheid van de navolgende procedure, voorschrijft, bij zijn ondervraging van de beschuldigde ten minste vierentwintig uren vóór diens verschijning, hem ambtshalve een advocaat aan te duiden, indien hij nog geen keuze van een raadsman mocht hebben gedaan. Gelijkaardige bepalingen worden voorzien door de reglementen van inwendige orde van het Militair Gerechtshof en van de bestendige Krijgsraden in verband met de verdediging van de beklaagden voor het Militair Gerecht (80).

Het behoeft geen betoog dat, wegens hun geestestoestand, krankzinnigen en abnormalen, meer dan welke andere verdachten of beklaagden, niet in staat zijn gans alleen hun verdediging degelijk te kunnen inrichten en verzekeren, en zelfs niet eens enig begrip kunnen hebben zowel ten overstaan van het hun ten laste gelegd strafbaar feit als wat de beschouwingen en besluiten betreft van deskundige psychiatrische verlagen.

In geen soort strafzaken is het dan ook meer geboden dat een advocaat betrokkene metterdaad zou helpen en beschermen, en bij hem de opdracht zou vervullen van een echte voogd (81) (zie trouwens verder onder littera b).

In het artikel 10 van het voorontwerp Cornil-Braffort werd de verplichte bijstand van een advocaat uitdrukkelijk voorzien (zie onder nr. 19 hierboven).

Zoals het werkelijk geboden was, heeft de nieuwe wet, bij haar *artikel 28*, in volgestrekte bewoordingen, de bijstand van een advocaat in al de stadia van de door haar voorziene gerechtelijke en buitengerechtelijke

procedures opgelegd; dit artikel bepaalt inderdaad in zijn alinea één en twee:

«De gerechten of de commissies en de hoge commissie tot bescherming van de maatschappij kunnen over de verzoeken tot internering of invrijheidstelling slechts beslissen ten aanzien van de betrokkenen die bijgestaan worden door een advocaat.

»Heeft de betrokkene geen advocaat gekozen, dan wijst de voorzitter er ambtshalve een voor hem aan ...» (82).

Artikel 28 voegt er aan toe dat «het gerecht of de commissie vooraf kan beslissen indien het dossier vier dagen vooraf ter beschikking is gesteld van de advocaat, die de betrokkene heeft gekozen of die ambtshalve is aangewezen».

Het wil ons voorkomen dat de miskenning van deze dwingende regel, ofschoon de sanctie door de wet niet uitdrukkelijk bepaald wordt, niettemin de nietigheid van de verrichte procedureakte tot gevolg heeft, omdat aldus het verdedigingsrecht blijkbaar gekrenkt werd. Dus zal er moeten over gemaakt worden dat ieder beschikking, vonnis of arrest, gewezen in verband met de nieuwe wet, iedere beslissing van de psychiatrische commissie of van de hoge commissie tot bescherming van de maatschappij (zie daarover meer infra onder nr. 44) uitdrukkelijk zou vaststellen en vermelden dat de verdachte, beklaagde, geïnterneerde of veroordeelde bijgestaan werd door een advocaat, door hem gekozen of hem ambtshalve door de voorzitter aangewezen, en dat het dossier gedurende de door de wet vereiste termijn van vier dagen te zijner beschikking werd gesteld.

De niet gerechtvaardigde afwezigheid van de gekozen of aangewezen advocaat kan zich evenwel voordoen; in dat geval zal het aan de rechter of aan de commissie behoren dit in gebreke blijven in de beslissing vast te stellen en verder te handelen als naar rechte, onafgezien van de eventuele gevolgen op tuchtgebied van de betrokken aangewezen advocaat.

Op het eerste gezicht, blijkt de praktische toepassing van voormelde wettelijke voorschriften, althans hoofdzakelijk voor de commissies tot bescherming van de maatschappij ingesteld bij elke psychiatrische afdeling alsmede voor de advocaten, soms netelige organisatieproblemen te moeten opleveren. Deze moeilijkheden zijn echter maar schijn. Weliswaar verblijft de geïnterneerde meestal in een inrichting welke vrij van de zetelplaats van de commissie verwijderd is (83), terwijl de fysiologische of psychische storingen verwekt door zijn overbrenging van de ene plaats naar de andere, in het belang van zijn therapeutische behandeling, zoveel mogelijk moeten vermeden worden (84).

Ten einde dit euvel te keer te gaan, is het een gevestigde praktijk geworden dat de commissie zich geregeld naar de plaats van de internering begeeft om er de geïnterneerde te verhoren en er zijn toestand te onderzoeken. Zeer gepaste praktijk, die trouwens voortaan gewettigd wordt; artikel 18 van de nieuwe wet bepaalt inderdaad dat «de commissie zich op de hoogte houdt van de toestand van de geïnterneerde en zich met het oog daarop naar de plaats van zijn internering kan begeven of deze taak aan een van haar leden opdragen...».

Bezwaarlijk kan evenwel van de door de geïnterneerde gekozen of hem ambtshalve aangewezen advocaat geëist worden dat hij de commissie naar de plaats van de internering zou vergezellen, om er de geïnterneerde bij te staan. De commissies hadden echter deze moeilijkheid reeds opgelost door hun beslissing, na verhoor ter plaatse van de geïnterneerde,

te verdagen tot hun volgende vergadering die in de zetelplaats van de psychiatrische afdeling gehouden werd, om er alsdan de advocaat van betrokkene te horen alvorens uitspraak te doen (85). Deze praktijk dient voortaan te zeer te worden veralgemeend daar artikel 16, alinea 5, van de nieuwe wet uitdrukkelijk bepaalt dat «de geïnterneerde vertegenwoordigd wordt door zijn advocaat ingeval het nadelig zou zijn medisch-psychiatrische kwesties betreffende zijn toestand in zijn tegenwoordigheid te onderzoeken...»

27. De gepastheid, het nut, zoniet de noodzakelijkheid van deze vertegenwoordiging, welke de advocaat ongetwijfeld voor delicate problemen kan stellen, doch zijn tussenkomst aldus verheft tot het edel plan van de hoofdzakelijke bezorgdheid om het algemeen belang (86) klemmt voortaan te meer daar de nieuwe wet hem metterdaad de leiding van de verdediging van de krankzinnige of abnormale nagenoeg volledig toevertrouwt.

b) Taak van de advocaat.

Terwijl de wet van 1930 reeds aan de advocaat het recht verleende alleen de inobservatiestelling van de verdachte aan te vragen (art. 2, al. 1 wet van 9 april 1930), zal hij, buiten dit recht dat door de nieuwe wet gehandhaafd wordt (art. 2, al. 1, wet van 1 juli 1964), voortaan ook alleen hoger beroep mogen instellen tegen de beslissingen waarbij inobservatiestelling of internering wordt gelast of geweigerd (artikelen 4 en 8 van de nieuwe wet).

Tijdens de procedure vóór het Hof van assisen zal hij aan de jury de bijkomende vragen mogen doen stellen betreffende de toepassing van de wet tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen, en dit welke ook de houding zij van de beschuldigde (artikel 10 van de nieuwe wet).

Wat meer bepaald de rechterlijke procedure betreft, wanneer een vordering of verzoek tot inobservatiestelling bij het onderzoeksgerecht of het vonnisgerecht aanhangig werd gemaakt, is het niet meer voldoende dat de verdachte alleen eventueel zou afzien van de door de wet gestelde termijn van drie dagen vóór de verschijning; ook zijn advocaat moet die verzaking uitdrukkelijk beaamen (artikel 2, alinea 5 van de nieuwe wet).

Naar luid van artikel 9, alinea 1 van de nieuwe wet «kunnen de onderzoeksgerechten en de vonnisgerechten die mochten te beschikken hebben over een vordering of een verzoek tot internering, hetzij ambtshalve, hetzij op vordering van het openbaar ministerie, of hetzij op verzoek van de verdachte en van zijn advocaat, gelasten dat getuigen en deskundigen zullen worden verhoord». Het verzoek van de verdachte alleen volstaat dus niet, zoals dit vroeger het geval was (art. 9 - wet van 9 april 1930); zijn advocaat moet dergelijk verzoek uitdrukkelijk bijtreden.

Artikelen 5 en 9 van het aanvankelijk ontwerp van de nieuwe wet hadden eveneens de tussenkomst van de verdachte en van zijn advocaat geëist om te vragen dat de openbaarheid van de behandeling, — welke principeel in raadkamer geschiedt —, zou worden bevolen wanneer over een inobservatiestelling of een internering moet beslist worden, of wanneer een onderzoeksgerecht ertoe geroepen wordt uitspraak te doen over een vordering of verzoek tot internering, ofwel deze internering ambtshalve schikt uit te spreken. In de memorie van toelichting van het ontwerp werd betoogd dat de bijstand van de advocaat nuttig kan zijn om de abnormale te verhinderen dit recht, dat hem door artikelen 5

en 9 van de wet van 1930 werd toegekend, ten gevolge van zijn geestestoestand te onpas uit te oefenen (87).

Vaststellende dat er onder het stelsel van de oude wet praktisch geen misbruik van dit recht door de krankzinnigen of de abnormalen gepleegd werd, — wellicht omdat zij van dit recht onwetend waren —, heeft de Senaatscommissie voor de Justitie echter, om «psychologische redenen», de vroegere tekst hersteld (88).

Ten slotte, ook voor de commissies tot bescherming van de maatschappij wordt door de nieuwe wet aan de advocaat een leidende rol toevertrouwd. Zo is het dat, buiten het reeds vermeld recht om de geïnterneerde te vertegenwoordigen, «ingeval het nadelig zou zijn» medisch-psychiatrische kwesties betreffende zijn toe-stand in zijn tegenwoordigheid te onderzoeken» (artikel 16, alinea 5, van de nieuwe wet — zie onder nr. 26 hierboven), de advocaat voortaan ook het recht heeft de commissie er om te verzoeken de overbrenging van de geïnterneerde naar een andere inrichting te gelasten (artikel 15, alinea 1 van de nieuwe wet), of, buiten elk initiatief van de geïnterneerde, de invrijheidstelling definitief of op proef aan te vragen, wanneer de geestestoestand van betrokkene verbeterd is en de voorwaarden voor zijn reklassering vervuld zijn (artikel 18, alinea 1 van de nieuwe wet).

28. Uit dit exposé blijkt duidelijk dat, bij de toepassing van de nieuwe wet op de bescherming van de maatschappij tegen abnormalen, de opdracht van de advocaat merklijk zal verschillen van die welke gewoonlijk op hem rust. Zoals de memorie van toelichting van het ontwerp van de nieuwe wet het zeer juist verklaart, maakt de wet de advocaat voortaan tot «de wettelijke beschermer» van de abnormale, en legt zij hem de plicht op met de rechterlijke instanties en de administratieve overheden, belast met de zorg voor de geïnterneerden, «samen te werken». Tevens impliceert deze taak «de plicht van de advocaat tot geheimhouding tegenover de abnormaal», waar deze niet in staat mocht zijn «de juiste draagwijdte te beseffen van de te zijnen opzichte uitgebrachte adviezen en genomen» beslissingen» (89).

Gelet op het moeilijk, kies en wellicht ook het ondankbaar karakter van deze zending, menen wij ons te moeten aansluiten bij de reeds uitgebrachte wens (90) dat, in de schoot van iedere althans belangrijke balie, een comité voor de verdediging van de abnormalen zou worden opgericht, waarvan de leden er zouden naar streven de vrij ingewikkelde medico-psychiatrische kennis uit te diepen, welke zij ten dienste van de doeltreffende verdediging van deze delinkwenten zouden stellen.

Het valt niet te betwijfelen dat de Balie, afgezien van het feit dat zij ten deze haar klassieke opdracht van raadgeven en pleiten zal moeten herzien (91), nochtans, eens te meer, in het teken van haar hoogstaande tradities, deze veeleisende taak met plichtbesef en geestdrift zal weten op te nemen.

29. In verband met de verbetering van de verdedigingsvoorwaarden van de abnormale verdachten, beklaagden en geïnterneerden, dient bovendien te worden gewezen op het feit dat de nieuwe wet, zonder evenwel het door het voorontwerp Cornil-Braffort vooropgesteld en vooral door de meeste geneesheren-psychiaters gehekelde bilateraal deskundig geestesonderzoek op tegenspraak in te richten (zie hierboven onder nr. 19 in fine alsook voetnoot (57)), nochtans aan de betrokkenen uitdrukkelijk het recht toekomt zich te doen bijstaan door een *technisch raadgever of adviseur*.

c) *Eventuele tussenkomst van de door de zieke gekozen geneesheer.*

De wet van 1930 voorzag reeds het recht voor de verdachte, die het voorwerp uitmaakt van een vordering of verzoek tot inobservatiestelling, de «zorgen» van door hem gekozen geneesheren te ontvangen en hun advies over te leggen omtrent de gepastheid van de inobservatiestelling (art. 3, alinea 6), en de rechtspraak besliste dat tot de afloop van zijn inobservatiestelling de verdachte zich door deze geneesheren mocht laten onderzoeken (92).

Dit recht wordt door artikel 3 van de nieuwe wet, in geval van inobservatiestelling, niet enkel gehandhaafd, maar zelfs «in terminis» *gepreciseerd*, daar deze bepaling de woorden «mag steeds de zorgen van de door hem gekozen geneesheren ontvangen» vervangt door de woorden «mag steeds het bezoek ontvangen van de door hem gekozen geneesheren».

Het wetsontwerp voegde er aan toe: «die niet tot de administratie behoren», hiermede bedoelend, naar luid van de memorie van toelichting, de geneesheren die ingevolge hun ambt bij de toepassing van de wet op de bescherming van de maatschappij optreden (93). Naderhand echter heeft de Senaatscommissie voor de Justitie, *althoewel zij de interpretatie van de memorie van toelichting volkomen bijtrad*, evenwel geoordeeld dat de woorden «die niet tot de administratie behoren» mochten vervallen, en heeft zij dezelfde wijziging aangebracht in de andere artikelen van het ontwerp waar die uitdrukking voorkwam. (Zie artt. 15, al. 2 en 22, al. 6 van het wetsontwerp) (94).

Men kan die weglating betreuren, daar zij van aard is, wanneer men enkel de tekst van de wet onder ogen heeft, dwaling te veroorzaken, o.m. in hoofde van de geneesheren-psychiaters van de penitentiaire administratie, die dus, naar de niet in de tekst uitgedrukte wil van de wetgever, de inobservatiegestelde *niet* mogen bezoeken. Redenen van administratieve deontologie rechtvaardigen trouwens volledig dergelijk verbod (95).

Buiten het recht voorzien bij artikel 3, heeft de nieuwe wet de bijstand aan de inobservatiegestelde door geneesheren van zijn keuze ook aanzienlijk *verruimd*.

Artikel 6, alinea 5 bepaalt inderdaad: «*tijdens de observatie mag de verdachte de deskundige, bij ter post aangetekende brief, de adviezen van de door hem gekozen geneesheren overleggen; de deskundigen moeten zich, alvorens te besluiten, in hun verslag over die adviezen uitspreken, voor zover zij ingediend zijn binnen vijftien dagen na de inobservatiestelling of iedere hernieuwing ervan*».

Dit recht is een nieuwe en belangrijke waarborg voor de inobservatiegestelde, want het huldigt enigszins in feite een *deskundig onderzoek van het contradictoire type*, waarvan de mogelijkheid ten behoeve van de geïnterneerde of van zijn advocaat ook voorzien wordt zowel vóór de commissie tot bescherming van de maatschappij bij de psychiatrische afdeling, wanneer zij over de eventuele invrijheidsstelling, definitief of op proef, van betrokkene uitspraak moet doen (artikel 18, alinea 2), als vóór de hoge commissie tot bescherming van de maatschappij (zie daarover verder onder nr. 44), wanneer zij uitspraak dient te doen over het verzet van de procureur des Konings tegen een beslissing tot invrijheidstelling gewezen door eerstgenoemde commissie (artikel 19, alinea 4).

30. Wij menen te weten dat de «Commissie voor de studie van de herziening van het strafrecht en de

strafrechtspleging», tijdens haar onderzoek over de hervorming van de wet van 1930, de wens had uitgebracht dat, in de schoot van het geneeskundig korps, de technische bijstand zou worden ingericht van de delinkwenten die het voordeel van de wet op de gerechtelijke bijstand kunnen genieten (96).

Ook tijdens de besprekingen van het wetsontwerp in de Senaatscommissie voor de Justitie werd de suggestie geopperd dat er een «*Kosteloze Psychiatrische Bijstand*» zou worden ingericht, naar het voorbeeld van de kosteloze gerechtelijke bijstand. Alleen reeds van psychotherapeutisch standpunt uit beschouwd, is het inderdaad van belang dat de geesteszieke, — hij weze verdachte, beklagde of geïnterneerde, — vrij kan worden verdedigd, zowel op het geneeskundig-psychiatrisch als op het zuiver gerechtelijk vlak.

Indien hij echter de door hem vrij gekozen geneesheer zelf moet honoreren, ligt het voor de hand dat niet *alle* inobservatiegestelden of geïnterneerden deze nochtans belangrijke waarborg zullen kunnen genieten.

De Minister van Justitie heeft in dat verband dan ook geantwoord dat een wijziging in die zin van de wet betreffende de gerechtelijke bijstand en de toelating om kosteloos te procederen door hem in overweging genomen werd (97).

31. Waar de nieuwe wet ten opzichte van de krankzinnige en de ermede gelijkgesteld gebleven erge geestesgestoorde of erge geesteszwakke delinkwent of misdadiger het tijdperk van de beveiligingsmaatregel van volstrekt onbepaalde duur in onze strafrechtswetenschap heeft ingeluid, terwijl zij hun verdedigingsrecht, zo op geneeskundig-psychiatrisch als op gerechtelijk gebied, in aanmerkelijke mate verruimt, heeft zij eveneens inzake *inobservatiestelling van de verdachten* noemenswaardige wijzigingen, aanpassingen en aanvullingen aangebracht.

32. 1) Onder het stelsel van de wet van 1930, kon de verdachte, ten aanzien van wie er aanleiding bestond te denken dat hij in een van de bij haar artikel 1 bepaalde geestestoestanden verkeerde, *enkel* in observatie worden gesteld, hetzij op vordering van het openbaar ministerie, hetzij op verzoek van de verdachte zelf of van zijn advocaat (art. 2 - wet van 9 april 1930). Aan onderzoeksgerechtigd of vonnisgerecht werd dienaangaande elk initiatief ontkend, zelfs al wees het dossier op gegevens of op omstandigheden, waaruit een sterk vermoeden van abnormaliteit van de verdachte of beklagde bleek (98), en zelfs al zou de raadsman van verdachte om diens internering hebben verzocht en de rechter, vooraleer zodanige beslissing eventueel uit te spreken, eerst nadere voorlichting zou hebben willen putten uit een voorafgaande inobservatiestelling (99). Weliswaar, werd, in dergelijke gevallen, bij gebrek aan schriftelijke vordering van het openbaar ministerie of van verzoekschrift van de verdediging, de moeilijkheid omzeild door het gelasten van een *louter geestesonderzoek*, dat echter, wanneer de beklagde in vrijheid verkeerde, niet kon doorgaan in de psychiatrische afdeling van een strafinrichting, en derhalve van aard was minder waarborgen te bieden.

De nieuwe wet heeft deze leemte aangevuld: «de» inobservatiestelling kan worden gelast in elke stand van het geding, tot de eindbeslissing, de verdachte en zijn advocaat gehoord, *hetzij ambtshalve*, hetzij op (schriftelijk gemotiveerde) vordering van het openbaar ministerie, hetzij op (schriftelijk en met reden omkleed) verzoek van de verdachte of van zijn advocaat...» (art. 2, al. 1 en 2 van de nieuwe wet) (100).

In het opzet van de wetgever geldt deze aanvulling van de wet van 1930 hoofdzakelijk als een *maatregel bestemd om de maatschappij beter tegen de herhaling van abnormalen te beschermen*; zij werd trouwens als dusdanig in de memorie van toelichting van het ontwerp van de nieuwe wet voorgesteld en onderstreept (101).

Verdachte of beklagde en zijn advocaat hebben het voorheen immers, van subjectief individueel standpunt uit bekeken, veelal voorzichtig geacht de inobservatiestelling te ontwijken en een internering van vijf jaar te vermijden, wanneer het gepleegd strafbaar feit hen uiteraard de hoop mocht doen koesteren, dat, ingeval van veroordeling, het vonnisgerecht de veroordeling zou beperken tot enkele maanden gevangenisstraf, eventueel mits toekenning van het voordeel van de voorwaarde, zoniet van een gunstig genadebesluit, of van een welwillende strafuitvoering bij wijze van toepassing van het stelsel van «beperkte hechtenis» of «weekendarrest» (102).

Diende voor het toenemen van dergelijke berekening voortaan niet te worden gevreesd, nu de internering van volstrekt onbepaalde duur zou zijn?

Een degelijke en ernstige bescherming van de gemeenschap vereist nochtans dat geesteszieken zoveel mogelijk zouden verhinderd worden kwaad te stichten en de gepaste verzorging zouden verkrijgen: met hen begint het immers maar al te dikwijls met een loutere openbare zedenschennis of een lichte aanranding van de eerbaarheid om te eindigen op een lustmoord, met een geringe diefstal waarvan de herhaling later ont-aardt in een roofoverval met doodslag.

Een wet tot verdediging van de maatschappij mag geen wet betekenen van *verdediging «tout court»* (103).

De wetgever heeft het dan ook als geboden aangezien dat al de delinkwenten, die erge geestesstoornissen schijnen te vertonen, zouden worden opgespoord, daarom heeft hij gemeend dat de magistraten die over het lot van een verdachte of beklagde moeten beslissen best geplaatst zijn «om te oordelen of inobservatiestelling al dan niet van pas komt en daartoe het» initiatief te nemen» (104).

Alhoewel de aanvulling van de wet op dat gebied volkomen moet worden bijgetreden, rijst nochtans de vraag of, ten aanzien van de door hem bedoelde toestanden, de wetgever de traditionele waakzaamheid van het openbaar ministerie toch niet te veel heeft onderschat, en gemeend heeft dat het ten deze aan de vervulling van een zijner hoofdzakelijkste ambtsplichten tekort zou kunnen komen?

33. 2) Ofschoon de wetgever van 1930 een volledig parallelisme heeft gewild tussen de inobservatiestelling en de preventieve hechtenis met dien verstande dat de inobservatiestelling enkel mogelijk was in de gevallen waarin de wet de voorlopige hechtenis toelaat (105), — beginsel dat trouwens door de nieuwe wet wordt gehandhaafd (zie verder onder nr 34) — waren niettemin, althans gedurende het gerechtelijk strafonderzoek, preventieve hechtenis en inobservatiestelling van elkaar volstrekt te onderscheiden, (106), zodanig dat inobservatiestelling door het onderzoeksgerecht kon worden gelast zonder voorafgaande of gelijktijdige aflevering van een bevel tot aanhouding (107), in welk geval de inobservatiestelling en derhalve de vrijheidsbeneming van de verdachte, een einde nam met het verstrijken van de termijn waarvoor zij werd gelast (108), of op de dag van de neerlegging van het verslag over het psychiatrisch onderzoek, wanneer de rechter of het rechtscollege waardoor de deskun-

dige aangesteld werd tevens de volledige en juiste vervulling van de deskundige opdracht had vastgesteld (109).

Aan de andere kant nochtans, wanneer, onder het stelsel van de wet van 1930, een verdachte in preventieve hechtenis verkeerde en zijn inobservatiestelling tijdens het gerechtelijk strafonderzoek werd bevolen, werden de uitwerkselen van het bevel tot aanhouding, gedurende gans de tijd dat de inobservatiestelling duurde, *geschorst*, om eerst bij het verstrijken van deze onderzoeksmaatregel te hernemen (110).

(Wordt vervolgd.)

(1) Bedoeld worden: de wetten van 9 augustus en 24 december 1963 tot de instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, welke aanleiding gaven in april 1964 tot de zogenoemde «staking van de geneesheren», en, na langdurige besprekingen tussen de Regering en de vertegenwoordigers van de geneesheren en van de verzekeringsinstellingen, tot het *algemeen akkoord* van 25 juni 1964 (Parl. Besch. - Kamer - Zitt. 1963-1964 nr. 836/2) en tot de wet van 6 juli 1964.

(2) Ik citeer o.m.: de wet van 5 juli 1963 en haar uitvoeringsbesluit van 23 september 1963 tot regeling van het statuut der gerechtsdeurwaarders (zie de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 14/64 dd. 27 januari 1964); de wet van 30 juli 1963 tot regeling van het statuut der handelsvertegenwoordigers; de wet van 31 augustus 1963 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen; de wet van 24 december 1963 betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten; de wet van 30 december 1963 betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist (Zie de circulaire van het Parket-generaal te Gent, R. nr. 9/64 dd. 16 januari 1964); de wet van 29 januari 1964 tot bescherming van de huurprijs der bescheiden woonegelegenheden; de wet van 6 maart 1964, tot organisatie van de Middenstand; de wet van 3 juni 1964 houdende het statuut van de gewetensbezwaren; de wet van 6 juli 1964 tot wijziging van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering; de wet van 6 juli 1964 op de zondagsrust; dewet van 8 juli 1964 betreffende de dringende geneeskundige hulpverlening; de wet van 3 juli 1964 tot wijziging van de wet van 25 augustus 1891 houdende herziening van de titel van het W.B. v. Koophandel betreffende de vervoercontracten; de wet van 10 juli 1964 tot invoering van een nieuwe nederlandse tekst van de gecoördineerde wetten op de wisselbrieven en orderbriefjes; de wet van 15 juli 1964 betreffende de arbeidsduur in de openbare en particuliere sectoren van 's Lands bedrijfsleven.

(3) Zo kan, in dat verband, b.v. verwezen worden naar: de wet van 9 augustus 1963 tot vaststelling van de aansprakelijkheid van de exploitanten van atoomschepen (Zie dienaangaande de openingsrede uitgesproken door de hr advocaat-generaal E. Bonte ter plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent op 2 september 1963: «Aansprakelijkheidsbeperking der eigenaars en exploitanten van konventionele en kernenergetische schepen» - R.W. 1963-1964, kol. 217 tot 250, nrs 50 tot en met 67; J.T. 1963, blz. 563 tot 567, nrs. 48 tot en met 65); de wet van 23 december 1963 op de ziekenhuizen; de wet van 31 december 1963 betreffende de civiele bescherming (Zie dienaangaande de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 20/64 dd. 10 februari 1964); de wet van 17 maart 1964 op de naturalisatie (Zie hieromtrent de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 31/64 dd. 31 maart 1964); de wet van 21 maart 1964 op het medisch schooltoezicht; de wet van 25 maart 1964 op de geneesmiddelen (Zie desbetreffende circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 57/64 dd. 9 juni 1964); de wet van 7 april 1964 tot wijziging van de wet van 18 juni 1850 op de regeling voor de krankzinnigen (Zie desdaangaande de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 42/64 dd. 29 april 1964, alsook Fr. Vranken, «Wijziging van de wet betreffende het beheer van het vermogen van geesteszieken en de aanstelling van voorlopige bewindvoerders», R.W. 1963-1964, kol. 2097 tot 2104, en Prof. R. Rens, «Wet van 7 april 1964 houdende wijziging van de wet van 18 juni 1850 op de regeling voor de krankzinnigen», T. Not. 1964, blz. 145 tot 153; de wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden. (Zie de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 72/64 dd. 5 augustus 1964).

Onder oogpunt van *zuiver strafrecht en strafprocesrecht*, dienen verder hoofdzakelijk te worden vermeld: de wet van 17 december 1963 tot invoeging van een artikel 508 ter in het Strafwetboek ten einde bedrog bij het tanken te beteugelen. (Zie de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 6/64 dd. 15 januari 1964); de wet van 23 december 1963 tot verlenging van de termijnen voor de handelingen van rechtspleging in strafzaken wanneer de laatste dag van de termijn een zaterdag, een zondag of een andere wettelijke feestdag is. (Zie de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 11/64 dd. 22 januari 1964); de wet van 16 maart 1964 tot wijziging van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering (Zie de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 43/64 dd. 30 april 1964); de wet van 7 april 1964 betreffende de uitwisseling van veroordelingen en het eerherstel in strafzaken (Zie de circulaire van het Parket-generaal te Gent R. nr. 50/64 dd. 11 mei 1964); de wet van 20 juni 1964 betreffende het toezicht op voedingswaren of -stof-

fen en andere produkten; de wet van 25 juni 1964 tot aanvulling van de artikelen 461 en 463 van het Strafwetboek (Zie de circulaire van het Parket-generaal te Gent, R. nr. 75/64 dd. 17 augustus 1964); de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie.

(4) Het is immers bij besluit van 10 mei 1935 dat de toenmalige Minister van Justitie, wijlen de heer Eugène Soudan, die eertijds als verslaggever in het Parlement zeer actief aan de wet van 1930 had medegewerkt, een commissie van juristen heeft benoemd, onder het voorzitterschap van wijlen Procureur-generaal Léon Cornil, om de nodige hervormingen in te studeren en voor te stellen (zie onder nr 13).

(5) Léon Cornil - «La loi de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude du 9 avril 1930». Openingsrede uitgesproken ter plechtige rechtszitting van het Hof van beroep te Brussel van 15 september 1930 - R.D.P. 1930, blz. 839 tot 841. - Zie ook: «Hommage à Léon Cornil» - «Le commentateur de la loi du 9 avril 1930», bijdrage van Dr. Jacques Ley en rechter S.C. Versele in R.D.P. 1962/1963, blz. 743 tot 747.

(6) De absolute strafrechtstheorieën, naar luid derwelke misdaad en straf als begrippen worden beschouwd, los van elke ervaring met elkaar verbonden, en het wezen van de straf de vergelding is van de misdaad als kwaad (Zie o.m. «Kant-Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre» - 1797 - in de «Metaphysik der Sitten» - uitg. Hoffmann Bibliothek, Zürich, 1944, blz. 40-50). Daarentegen: de relatieve strafrechtstheorieën, waarbij straf een louter empirisch begrip en een nuttig middel is tot een bepaald doel (Zie o.m. J. Bentham «Traité de législation civile et pénale» - «Théorie des récompenses et des peines» bewerkt door E. Dumon, Brussel, 1829).

(7) Jan Rubbrecht - «Inleiding tot het Belgisch Strafrecht». Leuven, 1958. Algemene Begrippen, § 7, blz. 21.

(8) Léon Cornil. «Le droit pénal et la procédure pénale après la tourmente». Inleiding tot «Les Nouvelles». Procédure pénale. B.I. - 1946, blz. 12.

(9) Bepaling welke bijna letterlijk uit de Franse «Code pénal» van 1810 (art. 64) overgenomen werd. Chauveau et Helie, in hun werk «Théorie du Code Pénal» (uitg. Nypels, nrs. 887 en volg., bespreken, bij hun commentaar aan art. 64 van het Strafwetboek van 1810, de toestand van de krankzinnigen en stellen de leemten van de wet vast: zij beschouwen sommige maatregelen als onwettelijk en drukken reeds de wens uit dat de geesteszieken in bijzondere ziekenhuizen zouden geplaatst worden; zij voegen er aan toe dat de rechter, die een krankzinnige vrijspreekt, hem aan een min of meer strenge vrijheidsberoving zou moeten kunnen onderwerpen, doch deze hechtenis zou bij de genezing van de geesteszieke een einde moeten nemen.

(10) Het behoorde immers aan de verdachte of beklaagde, die zijn toestand van krankzinnigheid op het ogenblik van de strafbare handeling inriep, deze toestand te bewijzen: Luik, 10 januari 1835, Pas. 1835-II-12; Luik, 8 november 1933 en Cass., 26 februari 1934, Pas. 1934, I, 130.

(11) Zie art. 7, 4^e van de wet van 18 juni 1850 en art. 12 van zelfde wet, vervangen door art. 1 - § V van de wet van 28 december 1873, bepalingen welke later door art. 31 van de wet van 9 april 1930 zouden worden opgeheven.

Zelfde oplossing (opsluiting in een krankzinnigengesticht op vordering van het openbaar ministerie) gold in geval van krankzinnigheid van de verdachte tijdens het gerechtelijk strafonderzoek ofwel van de beklaagde of beschuldigde tijdens de debatten vóór het gerecht van wijzen, terwijl het onderzoek of de rechterlijke beslissing intussen geschorst werd, op grond van het principe dat de verdediging van betrokkene niet kon worden verzeerd. (Zie A. Prins, «Science et droit pénal positif», nr. 406). Indien de krankzinnigheid na de definitieve veroordeling rees, verhinderde zij de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf, en werd de krankzinnige veroordeelde, op vordering van het openbaar ministerie, overgebracht naar een door het Departement van Justitie aangeduid gesticht; de tijd aldaar doorgebracht werd op de duur van de straf aangerekend. (Zie circulaire van de hr. Minister van Justitie V. Tersch. dd. 26 november 1851, 2de Afd., 1ste B., nr. 3 B/210 b, Verzamelingen 1851, blz. 546).

(12) Zie o.m. Ridder Braas, «La loi de défense sociale du 9 avril 1930 à l'égard des délinquants anormaux» in R.D.P. - «Publication jubilaire (1907-1957) - Cinquante ans de droit pénal et de criminologie», blz. 117. Sommige auteurs hebben er nochtans op gewezen dat art. 71 - S.W.B., naast de pathologische, ook de psychologische abnormaliteit heeft voorzien, waar deze wetsbepaling gewag maakt van de delinquent die gehandeld heeft onder de drang van een kracht waaraan hij geen weerstand kon bieden. Zie o.m. in dat verband de beschouwingen van professor-oudstafhouder Mr. René Victor in zijn antwoord tot de openingsrede van Mr. Jozef Marck, tijdens de plechtige openingsvergadering van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen, op 10 oktober 1953, «Het rijk der abnormalen», R.W. 1953 - 1954, kol. 208 - 209.

(13) Nypels en Servais «Le Code pénal belge interprété». uitg. 1896 - sub. art. 71, nrs. 2 en 4. Th. Collignon en R. van der Made, «La loi belge de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude», blz. 75 en 76, litt. b.

(14) en (15) Léon Cornil en Jan Rubbrecht. «De psychopathen voor het strafrecht in het Belgisch recht». Praeadvies uitgebracht bij de Commissie voor de Vergelijkende Studie van het recht van België en Nederland. Tjeenk-Willink, Zwolle 1947, blz. 4. - Jaarboek I - 1947, van de Vereniging, blz. 59 en 60. Ook in Nederland ondervond men dezelfde onbevredigende toestand.

Art. 37 van het Nederlands Wetboek van Strafrecht, ingevoerd in 1886, bepaalde inderdaad dat niet strafbaar was: «hij die

» een feit begaat, dat hem wegens de gebrekkige ontwikkeling » of ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens niet kan » worden toegerekend ». Het tweede lid van art. 37 bepaalde dat in zulk een geval de rechter kan gelasten « dat hij (de » ontoerekenbare) in een krankzinnigengesticht zal worden ge- » plaatst gedurende een proeftijd den termijn van één jaar niet » te boven gaande ».

De geestesabnormalen, daarentegen, die nog niet als krankzinnigen kunnen worden beschouwd, en waarmede door het Nederlands Wetboek van Strafrecht evenmin als in het Belgisch Strafwetboek, afzonderlijk rekening gehouden werd, a.g., de door de latere Nederlandse wetten van 28 mei 1925 en van 21 juli 1928 genoemde « psychopathen », profiteerden ten koste van de gemeenschap van dit gebrek aan regeling. Werden zij toerekenbaar geacht, dan was geen andere mogelijkheid aanwezig dan de gewone straffen, met deze bijzonderheid nog, dat, bij oplegging van een gevangenisstraf, zij, krachtens art. 12 - 3° van het Wetboek van Strafrecht, op bevel van de Minister van Justitie, niet in de cel maar in gemeenschap geplaatst werden, en dan wel, volgens art. 7 - 3° van de « Gestichtenwet, 1884 », in een der bijzondere gevangenis voor ouden van dagen, tuberculeuzen en « psychopathen ». Wegens hun « verminderde toerekenbaarheid » werden zij door de rechter doorgaans hoger gestraft dan normalen, ofschoon zij meermalen tevens gevaarlijker waren (Zie: Prof. W.P.J. Pompe. « *De psychopathen in het Nederlandse Strafrecht* ». Praeadvies uitgebracht bij de Commissie voor de Vergelijkende studie van het recht van België en Nederland - Tjeenk Willink, Zwolle, 1947, blz. 3. Jaarboek I - 1947, van deze Vereniging, blz. 73).

(16) en (17) Léon Cornil « *Le droit pénal et la procédure pénale après la tourmente* ». op. cit. onder voetnoot (8), blz. 13.

(18) Ibidem blz. 22.

(19) Het eerste wetsontwerp werd door de toenmalige Minister van Justitie Masson ter Kamer van Volksvertegenwoordigers ingediend op 14 februari 1923, Parl. Besch. Kamer, Zitt. 1922-1923, nr. 151.

Voor verdere bijzonderheden omtrent de voorbereidende werken van de wet van 9 april 1930 raadplege men *Jean Van Parijs* en *Marcel Mayné*, « *La loi de défense sociale du 9 avril 1930* » in « *Les Nouvelles* » - « *Procédure Pénale* » - B. III, nrs 19 tot 49, alsook de bibliographie betreffende de parlementaire handelingen, achteraan de openingsrede van Mr. Jozef Marck op de plechtige vergadering van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen op 10 oktober 1953, « *Het Rijk der Abnormalen* », R.W. 1953-1954, kol. 204-205.

(20) Léon Cornil « *Propos sur le droit criminel* ». Openingsrede uitgesproken ter plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 16 september 1946 - R.D.P. 1946-1947, blz. 12 en 13, waar deze eminente magistraat er op gewezen heeft dat, indien de klassieke leer, bij toegeving aan de positivistische school, niet enkel de noodzakelijkheid van de beveiligingsmaatregel t.o.v. de abnormalen heeft erkend, doch ook de cumulering van straf en maatregel heeft moeten verzaken om enkel de toepassing van de beveiligingsmaatregel nuttig te kunnen toepassen, de aanhangers van die neoklassieke leer evenwel halsstarrig hebben geweigerd de niet volledig ontoerekeningsvatbare delinkwenten aan de straf te onttrekken om hun enkel een beveiligingsmaatregel op te leggen; de leer werd gaaf gehouden, doch de waarheid werd gekrenkt, want, ten einde de internering, in feite voor onbepaalde duur, van de abnormalen wettelijk te huldigen, zou in de wet van 1930, in strijd met de werkelijkheid, worden verklaard dat de abnormalen volkomen ontoerekeningsvatbaar zijn.

(21) Buiten de reeds onder voetnoot (5) vermelde openingsrede dd. 15 september 1930 van Procureur-generaal Léon Cornil, kunnen enkel voor de twaalf eerste jaren sinds het in werking treden van de wet, o.m. geciteerd worden: O. Picard, « *Délinquants anormaux et récidivistes - Commentaire de la loi du 9 avril 1930 dite de défense sociale* », met voorwoord van graaf H. Carton de Wiart. Soc. d'études morales, sociales et juridiques. Leuven, 1931. L. de Vos, « *Aanmerkingen over de toepassing der wet tot bescherming der maatschappij tegen de abnormalen in assisenzaken* », R.T. 1931, 9 blz. 1 tot 10. F. Collin, « *De wet tot bescherming der maatschappij tegen abnormalen en gewoonte misdadigers* », R. T. 1931, blz. 131 tot 147. Dr. Louis Vervaeck « *Les conditions de l'expertise mentale des anormaux visés par la loi de défense sociale* », R.D.P. 1931, blz. 10 tot 51. L. Cornil, « *Les avocats et la loi de défense sociale* », R.D.P. 1932, blz. 4 tot 28. - J. Van Parijs, « *Les premières applications de la loi de défense sociale du 9 avril 1930* », R.D.P. 1932, blz. 29 tot 51. - Dr. Louis Vervaeck « *La loi belge de défense sociale - Les problèmes d'ordre médical, pénal, social et moral qu'elle soulève* », « *Nova et Vetera* », Leuven, 1932. Dr. Louis Vervaeck, « *L'annexe psychiatrique des prisons. Son rôle dans l'application de la loi de défense sociale* », R.D.P. 1932, blz. 345 tot 369. - R. Mommaert, « *Les anormaux et la responsabilité pénale* », R.D.P., 1932, blz. 1141 tot 1152. - Dr. Meeus en G. Van Geyt, « *Critische beschouwingen over de wet van sociaal verweer van 9 april 1930, vooral met het oog op haar toepassing op krankzinnigen* », R.W. 1933-1934, kol. 681 - 688. - K. Jacquemijns, « *De praktische toepassing der wet op het sociaal verweer* », R.W. 1933 - 1934, kol. 677 - 670. - Dr. Louis Vervaeck, « *Deux années d'application de la loi de défense sociale à l'égard des anormaux et des récidivistes* », R.D.P. 1933, blz. 229 tot 258. - F. Collin, « *Losse beschouwingen nopens de wet van 9 april 1930 en haar toepassing* », R.T. 1934, blz. 3 tot 20. - H. Gevers, « *L'application de la loi de défense sociale par les commissions instituées auprès des annexes psychiatriques* », R.D.P. 1936, blz. 204 tot 215. - F. Collin, « *Vijf jaar toepassing van en kritische beschouwingen over de wet tot bescherming der maatschappij* », R.W. 1935-1936, kol. 1137 tot 1148. - Dr. Louis Vervaeck, « *Le premier bilan quinquennal de la loi de défense sociale à l'égard des anormaux* », R.D.P., 1936, blz. 633 tot 648, en 801 tot 817. - H. Bekaert, « *L'application de la loi de défense sociale*

du 9 avril 1930 aux récidivistes et délinquants d'habitude » - R.D.P. 1936, blz. 912 tot 937; R.W. 1935 - 1936, kol. 1147 tot 1172. Dr. Louis Vervaeck, « *Les questions discutables de l'application de la loi de défense sociale* », « *L'Eclou*, 1936, blz. 158 tot 174. - Roger Cahen, « *Le régime pénitentiaire belge de la loi de défense sociale* », Rec. Sirey, Parijs, 1936, 262 blz. - R. Victor, « *De herziening van onze wetgeving op de abnormalen. Een pijnlijk geval* », R.W. 1936-1937, kol. 1265 tot 1274. - Dr. Louis Vervaeck, « *Quels sont les anormaux qui relèvent des sentences de défense sociale* », R.D.P. 1936, blz. 356 en 357. - S. Sasserath, « *Comment faudrait-il réformer la loi de défense sociale relative aux déments et anormaux criminels ?* », R.D.P., 1937, blz. 58 tot 69. - Dr. Louis Vervaeck, « *Faut-il créer une législation spéciale de défense sociale pour les criminels déments ?* » R.D.P. 1938, blz. 125 tot 140. - F. Collin, « *De abnormalen in of buiten het strafrecht* », Ann. Dr. et Sc. Pol., 1937-1938, VI, blz. 307 tot 324. - J. Kellens, « *Kort overzicht van de wet tot bescherming der maatschappij* », R.W. 1938-1939, kol. 1185 tot 1196. - J. Goedseels, « *Défense sociale, Commentaire de la loi de défense sociale du 9 avril 1930* », Brussel, Hauchamps, 1939, 64 blz. - Th. Collignon en R. van der Made, « *La loi belge de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude* », Brussel, Larclier, 1943, 345 blz.

(22) De memorie van toelichting van de wet van 1930 assimileert deze maatregel met die welke op grond van de wet van 15 mei 1912, op de kinderbescherming, ten opzichte van de minderjarige kan getroffen worden. De administratieve overheid wordt dus door de hoven en rechtbanken vervangen: de abnormaal delinkwent wordt voortaan niet meer door het plaatselijk of provinciaal bestuur, op eventuele vordering van het parket, gecolloceerd; voortaan wordt de internering bij rechterlijke beslissing gelast. Van grondwettelijk standpunt uit, zijn de hoven en rechtbanken er niet toe gemachtigd om bewakings- of maatschappelijke beveiligingsmaatregelen te bevelen; hun opdracht wordt tot de toepassing van straffen en tot het vonnissen van geschillen beperkt. Nochtans, kan, in verband met het plegen van een misdrijf, het beroep op de hoven en rechtbanken gerechtvaardigd worden: het behoorde inderdaad aan de van geestesabnormaliteit aangedane verdachte waarborgen te verzekeren, die hij bij de administratie bezwaarlijk zou hebben gevonden. Zie: Ridder Braas, « *La loi de défense sociale du 9 avril 1930 à l'égard des délinquants anormaux* », in R.D.P., « *Publication jubilaire* », (1907-1957), « *Cinquante ans de droit pénal et de criminologie* », blz. 120 in fine en 121.

(23) Terminologie vastgelegd door de « Commissie belast met de voorbereiding van de Nederlandse tekst van de Grondwet, de wetboeken en de voornaamste wetten en besluiten », in haar toelichtend verslag bij haar werkmethode toegepast bij de voorbereiding van de Nederlandse versie van het Wetboek van Strafrecht: « *inculpé-prévenu* », in het strafrechtelijk opsporingsonderzoek of in het gerechtelijk strafonderzoek = *verdachte* « *prévenu* » in de rechtspleging vóór de correctionele en politierechtbank = *beklaagde* « *accusé* » (alleen hij die naar het Hof van assisen is verwezen) = *beschuldigde*.

(24) Zie de tussenkomsten van Graaf Carton de Wiart en van de h.h. Franck, Poncellet, Jennissen en Soudan tijdens de vergaderingen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 30 juni en 2 juli 1926 (Parl. Hand. - Kamer Zitt. 1925-1926 - Verg. van 30 juni 1926, blz. 1864, 1867 en 1868, en Verg. van 2 juli 1926, blz. 1947, 1951 en 1954), en het aanvullend verslag van de hr Soudan (Parl. Besch. - Kamer Zitt. 1926-1927 - nr. 211).

(25) Dat de woorden « *waardoor hij onbekwaam wordt, zijn daden te beheersen* » in art. 1 van de wet van 1930, haar draagwijdte niet beperkten, blijkt trouwens uit de vaststelling dat de wet de strafrechter ertoe gemachtigd heeft de abnormaal, die hij zou interneren als zijnde onbekwaam zijn daden te beheersen, tot schadeloosstelling van het slachtoffer of van de benadeelde te veroordelen, op grond van art. 1382 - B.W. (art. 12 van de wet van 1930; zie ook: Parl. Hand. - Kamer Zitt. 1927-1928 - Verg. 7 december 1927, blz. 89), terwijl nochtans laatstvermelde bepaling enkel tot schadeloosstelling verplicht de persoon die toerekeningsvatbaar is. De wetgever heeft aldus toegelaten dat één en dezelfde rechterlijke beslissing dezelfde persoon onbekwaam zou verklaren zijn daden te beheersen naar de zin van de wet van 1930, om hem vervolgens te interneren en niet te straffen, en tevens bekwaam te verklaren zijn daden te beheersen, naar de zin van art. 1382 - B.W. met het oog op de erkenning van zijn civielrechtelijke aansprakelijkheid uit zijn onrechtmatige daad (Sindsdien, werd de vergoeding van de door abnormalen veroorzaakte schade op nieuwe grondslagen geregeld door de wet van 16 april 1935, waarbij een titel IV-bis, houdende art. 1386 bis, aan Boek III van het B.W. werd toegevoegd. Zie openingsrede van de hr advocaat-generaal Potvin ter plechtige rechtszitting van het Hof van beroep te Luik dd. 15 september 1937. Zie ook: Léon Cornil, « *Les anormaux et le droit pénal* », R.D.P. 1935, blz. 808; P. Van Acker, « *De rechtsvordering tot schadevergoeding in het kader van de wet dd. 9 april 1930* », R.W. 1952-1953, kol. 1081 tot 1092.

(26) Prof. C.J. Vanhoudt, eerste-advokaat-generaal bij het Hof van beroep te Gent, « *Beginselen van sociale criminele prophylaxe* », deel II, blz. 180 en voetnoot 1.

(27) Zie het amendement ingediend en de tussenkomst van Dr. Brutsaert, en het antwoord van de heer Minister van Justitie Janson (Parl. Hand. - Kamer - Zitt. 1927-1928 - Verg. van 6 december 1927, blz. 78, 79 en 80) alsook van de heer Destrée, ibidem, blz. 81.

(28) Zie o.m.: Dr. Louis Vervaeck, « *Un projet de loi française de protection sociale à l'égard des anormaux mentaux* », R.D.P., 1937, blz. 1082 in fine en 1083. - Dr. Louis Vervaeck, « *Faut-il créer une législation spéciale de défense sociale pour les criminels déments ?* », R.D.P., 1938, blz. 126. - Dr. Jacques Ley, « *Les délinquants anormaux et la défense sociale* », Annales Médico-Psychologiques, 1947, blz. 4, 1° en 2° - Prof. Dr. Etienne

De Greeff, « Rapport sur le projet de réforme de la loi de défense sociale », Journal belge de Neurologie et de Psychiatrie, 1947, blz. 401 tot 403, en de tussenkomst van Dr. J. Bobon tijdens de bespreking van dit verslag, ibidem, blz. 426.

(29) Dr. Jacques Ley, op. cit. onder voetnoot (28), blz. 4 en 5, 30.

(30) Léon Cornil, « Les anormaux et le droit pénal », R.D.P., 1935, blz. 800 tot 819 - Dr. L. Vervaeck, « Quels sont les anormaux qui relèvent des sentences de défense sociale ? », R.D.P., 1936, blz. 355. - S. Sasserath, « Comment faudrait-il réformer la loi de défense sociale relative aux déments et anormaux criminels ? », R.D.P., 1937, blz. 58 tot 69. - L. Cornil en L. Braffort, « Rapport sur la revision des dispositions relatives aux déments et aux anormaux », R.D.P. april-mei 1940, blz. 218 en volg. - L. Cornil, « Le droit pénal et la procédure pénale après la tourmente », op. cit. onder voetnoot (8), blz. 24 en 25. - L. Cornil, « Propos sur le droit criminel », op. cit. onder voetnoot (20), blz. 15 tot 18. - L. Cornil en J. Rubbrecht, « De psychopathen voor het strafrecht in het Belgisch recht », Praeadvies vermeld onder voetnoten (14) en (15), blz. 14. - Dr. Jacques Ley, « Les délinquants anormaux et la défense sociale », op. cit. onder voetnoot (27), blz. 3 en 5. - Prof. Dr. Etienne De Greeff, « Rapport sur le projet de réforme de la loi de défense sociale », op. cit. onder voetnoot (28). - Albert Fettweis en Jean van den Bossche, « La loi belge de défense sociale et les anormaux », Verslag uitgebracht op het tweede internationaal Congres van sociaal verweer te Luik in oktober 1949, en besproken op de vergadering van de « Union belge et luxembourgeoise de Droit Pénal », te Brussel, op 25 februari en op 18 maart 1950, R.D.P., 1949 - 1950, blz. 635 tot 638 en blz. 253 tot 264, en R.D.P. 1949-1950, blz. 767 tot 772. - Jean Van Parijs en Marcel Mayné, « La loi de défense sociale du 9 avril 1930 », « Les Nouvelles », « Procédure pénale, B III, nrs 352 tot 364.

(31) Dr. Paul Ghijsbrecht, « Dubbelzelfmoord » - Antwerpen - 2e druk 1962 - blz. 97 - Dr. Paul Ghijsbrecht, « De vatbaarheid voor toerekening », R.W. 1962-1963, kol. 1513.

(32) In de sociale verantwoordelijkheid wordt, volgens sommige auteurs, de ware kern en het wezen van elke aansprakelijkheid teruggevonden. Men raadplege dienaangaande o.m.: Prof. Paul Cornil, « L'impasse de la responsabilité pénale », R.D.P., 1961-1962, blz. 637 tot 651. - Prof. W. Pompe, « De « impasse » van de verantwoordelijkheid in het strafrecht », R.W. 1961-1962, kol. 2205 tot 2210.

(33) L. Cornil en L. Braffort, « Rapport sur la revision des dispositions relatives aux déments et aux anormaux », R.D.P., april - mei 1940, blz. 218 tot 234.

(34) L. Cornil, « Les anormaux et le droit pénal », R.D.P., 1935, blz. 316 en 315. - Dr. L. Vervaeck, « Quels sont les anormaux qui relèvent des sentences de défense sociale ? », R.D.P., 1936, blz. 355. - L. Cornil en L. Braffort, « Rapport sur la revision des dispositions relatives aux déments et aux anormaux », R.D.P., 1940, blz. 220. - L. Cornil, « Le droit pénal et la procédure pénale après la tourmente », op. cit. onder voetnoot (8), blz. 24 en 25. - Albert Fettweis en Jean van den Bossche, « La loi belge de défense sociale et les anormaux », op. cit. onder voetnoot (30), blz. 255 en 256.

(35) Op. cit. onder voetnoot (20), blz. 15.

(36) Procureur-generaal L. Cornil kon aldus, in zijn voordracht in de Universiteit te Brussel, op 17 juli 1935, bij de openingsvergadering van het XXe Internationaal Congres van gerechtelijke en sociale geneeskunde: « Les anormaux et le droit pénal », reeds besluiten: « ... Et la loi de défense sociale » est demeurée lettre morte aux audiences des Cours d'assises, » où elle s'est bornée à fournir des thèmes à de superbes plaidoiries », R.D.P., 1935, blz. 813.

(37) Zoniet in de cel, waar de gevangenis geen psychiatrische afdeling heeft (zie b.v. Brugge, Ieper, Dendermonde en Oudenaarde).

(38) Zie in dat verband de circulaire R. nr. 14/61 dd. 20 maart 1961 van het Parket-generaal te Gent en het er aan toegevoegd rondschrijven dd. 8 maart 1961 van de procureur des Konings te Brussel, blz. 9.

(39) Men leze dienaangaande de juiste en rake beschouwingen uitgebracht door Auguste Ley in zijn belangwekkende bijdrage: « Le choc émotif 'judiciaire' chez les malades nerveux et mentaux », R.D.P., 1948-1949, blz. 801 tot 810. Zie ook: Albert Fettweis en Jean van den Bossche, « La loi belge de défense sociale et les anormaux », op. cit. onder voetnoot (30), blz. 257-258.

(40) Dr. Jacques Ley, « Les délinquants anormaux et la défense sociale », op. cit. onder voetnoot (27), blz. 6 - Zie in gelijkkluidende zin Prof. Paul Cornil, Secretaris-generaal van het Ministerie van Justitie, « Twintig jaar toepassing van de wet tot bescherming van de maatschappij », voordracht gehouden in het « Institut de Droit comparé » van de Universiteit te Parijs, op 17 december 1954, en gepubliceerd in « Revue de Science criminelle et de Droit comparé », Parijs, april-juni 1955, vertaald in het « Bulletin van het Bestuur der Gevangenis », september 1955, blz. 407; franse tekst, blz. 406.

(41) (42) Zie de memorie van toelichting van het wetsontwerp: Parl. Besch. - Kamer. - Zitt. 1922-1923 - nr. 151.

(43) In het verslag van de hr E. Soudan (Parl. Besch. - Kamer Zitt. 1927-1928, nr. 211) werd de geestesgestoorde gedefinieerd als de persoon « die tijdelijk de controle over zijn daden heeft verloren ».

(44) Naar de zienswijze van Dr. L. Vervaeck (R.D.P. 1926, blz. 1002) wordt de geesteszwakte « gekenmerkt door de karigheid » van het oordeel, door de kinderachtigheid van de redeneringen, » door het gebrek aan kritische geest en door de moeilijkheid » bij het onderscheidingsvermogen ».

(45) Paul Cornil, op. cit. onder voetnoot (40), blz. 405.

(46) Ibidem, blz. 405 - Wijlen Prof. Dr. De Greeff heeft trouwens, in zijn verslag over het herzieningsontwerp van de wet van 1930, uitgebracht bij de « Société de médecine mentale de

Belgique » in 1947, deze tekortkoming van de geneesheren-psychiaters moeten toegeven: « si l'administration, au moment de la promulgation de la loi, avait donné tout pouvoir au corps médical pour réaliser ce qu'il voulait, on aurait eu à lui proposer que fort peu de chose vraiment efficace. C'est seulement maintenant qu'on commence à voir ce qu'on pourrait faire et que les médecins dans les instituts commencent à se rendre maîtres des problèmes... En fait, de la faute de l'administration ou non, dans ce domaine, la carence médicale a été fort nette... » - « Journal belge de Neurologie et de Psychiatrie », juli 1947, blz. 403 en 404.

(47) (48) L. Cornil en J. Rubbrecht, « Praeadvies over de psychopathen voor het strafrecht in het Belgisch recht », op. cit. onder voetnoten (14) en (15), blz. 14.

(49) Paul Cornil, op. cit. onder voetnoot (40), blz. 406. Men raadplege dienaangaande het belangwekkend overzicht gegeven door de hr Custers, in zijn verslag namens de Senaatscommissie voor de Justitie over het wetsontwerp houdende de begroting van het Ministerie van Justitie voor het dienstjaar 1960 (Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1959-1960 - nr. 149 - 9 februari 1960 - blz. 11 en 12); dit overzicht van de alsdan bestaande gestichten tot bescherming van de maatschappij en hun bestemming geeft een vrij behoorlijk beeld van de uitbouw « van de vereiste » apparatuur om de praktische uitvoering van de wet van 9 april 1930 wat betreft de abnormalen te verzekeren ».

(50) Cass. 14 juli 1924, Pas. 1924, I, 473.

(51) Zie o.m. Albert Fettweis en Jean van den Bossche, « La loi de défense sociale et les anormaux », op. cit. onder voetnoot (30). - Séverin Versele, « Notes sur la réforme de notre loi de défense sociale », R.D.P. 1949-1950, blz. 511 tot 515. - R. Vienne, « La loi belge de défense sociale du 9 avril 1930 », in « Revue pénitentiaire et de droit pénal », 1947, blz. 331 en volg.; 1948, blz. 35 tot 52, 170 tot 197, en 244 tot 279; « Chroniques de défense sociale », in « Revue de science criminelle et de droit comparé », 1948, blz. 594 en 803 en volg.; 1949, blz. 124, 405, 607 en volg.

(52) Op. cit. onder voetnoot (30).

(53) Zie de samenvatting van deze belangwekkende debatten in R.D.P. 1949-1950, blz. 635 tot 638, met de tussenkomst van Prof. Paul Cornil, Secretaris-generaal van het Ministerie van Justitie, en blz. 767 tot 772, met de tussenkomsten van raadsheer Huybrechts, advocaat Charles Cheude, toenmalig advocaat-generaal Richard, thans raadshoofd in het Hof van Cassatie, advocaat Jean Van Parijs, stafhouder Ch. Van Reepinghen, raadshoofd Loslever, Dr. Jacques Ley, eerste-advocaat-generaal Constant, ridder pro-rector Braas, rechter Séverin Versele, rapporteur Jean Van den Bossche, en Procureur-generaal Léon Cornil, alsook de wens uitgebracht door de « Union belge et luxembourgeoise de Droit Pénal » aan de hr. Minister van Justitie.

(54) Paul Cornil, op. cit. onder voetnoot (40), blz. 412.

(55) Zie o.m.: Prof. Dr. De Greeff, « Rapport sur le projet de réforme de la loi de défense sociale », « Journal belge de Neurologie et de Psychiatrie », juli 1947, blz. 397 en volg., en o.m. de tussenkomsten bij de bespreking van dit verslag van Prof. Dr. Alexander, Dr. Paul Verstraeten, Dr. Jacques Ley, Dr. H. Hoven en Dr. L. Descamps. - Dr. Jacques Ley, « L'opinion médicale concernant la réforme de la loi de défense sociale », R.D.P. 1949-1950, blz. 503 tot 510. - Prof. Dr. De Greeff en Prof. Dr. Auguste Ley, bij hun tussenkomsten tijdens de besprekingen van het verslag Fettweis - van den Bossche, vermeld onder voetnoot (30) ter vergadering van de « Union belge et luxembourgeoise de Droit pénal » op 25 februari 1950, R.D.P., 1949-1950, blz. 637. - Dr. Jacques Ley, bij zijn tussenkomst tijdens voormelde besprekingen ter vergadering van 18 maart 1950, R.D.P. 1949-1950, blz. 769. - Dr. Ravestot, « Het voorstel tot wijziging van de wet van 1930 op het maatschappelijk verweer », R.W. 1949-1950, kol. 1217 tot 1226. - Prof. Dr. De Greeff in zijn advies dd. 26 juni 1953 aan de Commissie voor de studie van de herziening van het strafrecht en de strafrechtpleging vermeld door de hr Senator George, Parl. Bosch. - Senaat - Zitt. 1955-1956, nr. 55, blz. 12.

(56) Paul Cornil, op. cit. onder voetnoot (40), blz. 413.

(57) Séverin Versele, « Notes sur la réforme de notre loi de défense sociale », R.D.P. 1949-1950, blz. 513 en 514.

(58) Albert Fettweis en Jean van den Bossche, op. cit. onder voetnoot (30), blz. 237 tot 249, waar de opgegeven statistieken bijzonder voorzichtig en wetenschappelijk worden geïnterpreteerd, en waaruit blijkt dat de herhaling van de geïnterneerde misdadigers of delinquenten maximum 15 % bedraagt, terwijl die van de strafgevangenen minstens 40 % bereikt. - Séverin Versele, « Remise en cause de la loi de défense sociale », J.T. 1952, blz. 649. - Jozef Marck, « Het Rijk der Abnormalen », R.W. 1953-1954, kol. 203 en 204. - Paul Cornil, op. cit. onder voetnoot (40), blz. 394. - Zie ook de statistische gegevens opgenomen in het verslag van de hr Custers, namens de Senaatscommissie voor de Justitie, bij het wetsontwerp houdende de begroting van het Ministerie van Justitie voor het dienstjaar 1960: Parl. Besch. Senaat - Zitt. 1959-1960 - nr. 149 - 9 februari 1960, blz. 8.

(59) Zie o.m. Dr. Jacques Ley, « L'opinion médicale concernant la réforme de la loi de défense sociale », R.D.P. 1949-1950, blz. 505 tot 510. - Het verslag van de hr George namens de Senaatscommissie voor de Justitie over het wetsontwerp houdende de begroting van het Ministerie van Justitie voor het dienstjaar 1956: Parl. Besch. - Senaat Zitt. 1955-1956 - nr. 55 - 8 december 1955 - blz. 11 en 12. - Het verslag van zelfde hr George bij de algemene bespreking van de begroting van het Ministerie van Justitie voor het dienstjaar 1956, Parl. Hand. - Senaat. Zitt. 1955-1956 - vergadering van 9 februari 1956, blz. 582, kol. 2 en blz. 583, kol. 1, en J.T. 1956, blz. 131 tot 133. - Adde: Dr. J.P. Legrand, R.D.P. 1960-1961, blz. 137 en volg., en A. Fettweis, « Le projet de la loi de défense sociale à l'égard des anormaux », R.D.P., 1960-1961, blz. 315.

(60) Prof. Albert Fettweis, « *Le projet de loi de défense sociale à l'égard des anormaux* », op. cit. onder voetnoot (59), blz. 314 tot 316.

(61) « Belgisch Staatsblad » van 10 maart 1956, blz. 1515. - De Commissie heeft tot opdracht « advies uit te brengen over de » naar aanleiding van de toepassing van de wet van 9 april 1930 » opgerezen kwesties die haar door de Minister van Justitie worden voorgelegd » (art. 1 - K.B. van 19 februari 1956).

Haar samenstelling werd, bij K.B. van 20 februari 1956 (Stsb. van 10 maart 1956, blz. 1516), als volgt bepaald : Voorzitter : de hr. Braas, A. (ridder), gewezen rector van de Universiteit van Luik. Ondervoorzitter : de hr. Dr. Héger-Gilbert, F., lid van het Bestuurscomité van de Anthropologische Dienst bij de Strafinrichtingen. Leden : de hr. Dr. Andersen C., geneesheer-anthropoloog, te Antwerpen; de hr. Bondue, P., professor aan de Katholieke Universiteit van Leuven; de hr. Calewaert, W., advocaat te Antwerpen; de hr. Constant, J., professor aan de Universiteit van Luik; de hr. Cornil L., ereprofessor aan de Vrije Universiteit van Brussel; de hr. Dr. Dellaert R., geneesheer-psychiater, te Antwerpen; de hr. Dr. Goossens J., directeur-generaal bij het Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin; de hr. Dr. Ley J., directeur van de Anthropologische Dienst bij de Strafinrichtingen; de hr. Vandervoeren J., advocaat bij het Hof van beroep te Brussel; Mevr. Dr. Vandervelde J.E., geneesheer-psychiater te Brussel; de hr. Vanhoudt C., professor aan de Universiteit van Gent; de hr. Van Reepingen C., stafhouder van de Orde der Advocaten bij het Hof van beroep te Brussel. Secretarissen : de hr. Frettwels, A., docent aan de Universiteit van Luik; de hr. Verselle, S.C., rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Brussel.

Maken van deze Commissie van rechtswege deel uit (art. 4 - K.B. van 19.2.56) : de Secretaris-generaal van het Ministerie van Justitie; de Directeur-generaal van het bestuur der strafinrichtingen en der inrichtingen tot bescherming van de maatschappij; de Directeur-generaal van de Dienst der wetgeving.

(62) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1950-1960, nr. 514, 2 september 1960.

(63) Parl. Besch. - Senaat. Zitt. 1959-1960 - Wetsontwerp - nr. 514 - Memorie van toelichting, blz. 15, 9°.

(64) Parl. Hand. - Senaat. Zitt. 1961-1962. Verg. van 7 maart 1962, blz. 759 en 760.

(65) Parl. Besch. - Senaat. Zitt. 1962-1963, nr. 256, aanvullend verslag namens de Senaatscommissie voor de Justitie uitgebracht door Mevrouw Jeanne-Emile Vandervelde, en, na haar overlijden, door de heer Rolin, 12 juni 1963, blz. 2. - Parl. Hand. - Senaat, Zitt. 1962-1963. Verg. van 20 juni 1963, blz. 1428, kol. 1.

(66) Zie o.m. : Brussel (K.I.), 18 maart 1931, R.D.P. 1931, 851 - Gent (K.I.) 23 mei 1933, R.D.P. 1933, 680 - Luik, 8 november 1933, R.D.P. 1934, 57 - Cass., 11 december 1933, R.D.P. 1934, 43; Pas. 1934, I, 96 - Cass., 26 februari 1934, Pas. 1934, I, 181 - Brussel, 10 juli 1934, R.D.P. 1934, 852 - zie ook : L. Cornil, « *La loi de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude du 9 avril 1930* », openingsrede van 15 september 1930, reeds vermeld onder voetnoot (5), R.D.P. 1930, nrs. 41 en 42, blz. 1024 tot 1027.

Zie voor de gevolgen van de juridische aard van de internering : Th. Collignon en R. van der Made, « *La loi de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude* », blz. 221 tot 223, alsook Jean Van Parijs en Marcel Mayné, « *La loi de défense sociale du 9 avril 1930* » in « *Les Nouvelles* », « *Procédure pénale* », B. III, nrs. 158 tot en met 165.

(67) Zie o.m. : ridder Braas, « *La loi de défense sociale du 9 avril 1930 à l'égard des délinquants anormaux* », in R.D.P., Publication jubilaire (1907-1957), blz. 123, nr. VIII in fine.

(68) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1961-1962, nr. 127 - Verslag namens de Senaatscommissie voor de Justitie uitgebracht door Mevrouw Jeanne-Emile Vandervelde, 6 februari 1962, blz. 2.

(69) In de Senaat, ter vergadering van 20 juni 1963, werd het wetsontwerp goedgekeurd door de 135 aanwezige leden (Parl. Hand. - Senaat - Zitt. 1962-1963. Verg. van 20 juni 1963, blz. 1434, kol. 2). In de Kamers van Volksvertegenwoordigers ter vergadering van 6 mei 1964 werd het gewijzigd wetsontwerp goedgekeurd door de 147 aanwezige leden (Parl. Hand. - Kamer - Zitt. 1963-1964. Verg. van 6 mei 1964, blz. 9, kol. 2).

In de Senaat, ter vergadering van 16 juni 1964, werd laatstvermeld ontwerp definitief goedgekeurd door de 115 aanwezige leden (Parl. Hand. - Senaat. Zitt. 1963-1964. Verg. van 16 juni 1964, blz. 1520, kol. 2).

(70) Jan Rubbrecht, « *Inleiding tot het Belgisch Strafrecht* », Leuven, 1958, blz. 273.

(71) « *Faire varier cette durée (de l'internement) d'après la gravité du délit... constitue certainement une hérésie au point de vue médical* », zo schreef Dr. Jacques Ley, « *Les délinquants anormaux et la défense sociale* », Annales médico-psychologiques, januari 1947, blz. 11. Th. Collignon en R. van der Made, op. cit. onder voetnoot (66), blz. 272 en 273.

(72) Prof. C. J. Vanhoudt, op. cit. onder voetnoot (26), blz. 187.

(73) Uit de statistische gegevens verstrekt en besproken door de h.h. Albert Fettweis en Jean van den Bossche, in hun verslag vermeld onder voetnoot (30), R.D.P. 1949-1950, blz. 241 tot 245, blijkt duidelijk dat, in de praktijk, de toepassing van de wet van 1930 uitloopt op een internering van ruim onbepaalde duur, daar de werkelijke duur afhankelijk is van de door de psychiatrische commissie beoordeelde geestestoestand en sociaal-gevaarlijkheid van de betrokkene.

(74) L. Cornil en L. Braffort, « *Rapport sur la revision des dispositions relatives aux déments et aux anormaux* », op. cit. onder voetnoot (34), blz. 225-226, en art. 27 en 28 van het voortontwerp, blz. 273-274. Albert Fettweis en Jean van den Bossche, verslag vermeld onder voetnoot (30), blz. 273 tot 277.

(75) Albert Fettweis en Jean van den Bossche, verslag vermeld onder voetnoot (30), blz. 275 tot 277 en blz. 287. - Prof. J.C. Vanhoudt, op. cit. onder voetnoot (26), blz. 189.

(76) Parl. Besch. - Senaat. Zitt. 1959-1960, nr. 514 - Wetsontwerp, artt. 7. *Laatste alinea*, en 22.

(77) Ibidem - artt. 19, alinea 3, en 20 van het wetsontwerp.

(78) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1961-1962, nr. 149, 6 maart 1962, blz. 2.

(79) Parl. Besch. - Senaat. Zitt. 1962-1963, nr. 256, 12 juni 1963. Aanvullend verslag namens de Senaatscommissie voor de Justitie uitgebracht door Mevrouw J. E. Vandervelde, en, na haar overlijden door de hr. Rolin, blz. 5. Zie bovendien het verslag van de h. Rolin uitgebracht voor de Senaat, ter vergadering van 20 juni 1963. Parl. Hand. - Senaat - Zitt. 1962-1963. Verg. van 20 juni 1963, blz. 1428, kol. 1.

(80) Zie o.m. R.P.D.B. - Tw. Justice militaire - nrs. 644 tot 653.

(81) Zie : Albert Fettweis en Jean van den Bossche, op. cit. onder voetnoot (30), blz. 284.

(82) Nopens het aanwenden van het woord « *advocaat* » in plaats van het woord « *raadsman* », raadplege men de oordeelkundige opmerkingen van de Raad van State in zijn advies van 11 mei 1960 over het wetsontwerp : Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1959-1960, nr. 514, blz. 27.

(83) Zo b.v. verblijven de geïnterneerden die onder de bevoegdheid ressorteren van de commissie tot bescherming der maatschappij bij de psychiatrische afdeling van de gevangenis te Gent, doorgaans te Doornik, Rekem, Merksplas, Turnhout of Bergen (afgezien van Sint-Andries-bij-Brugge).

(84) Zie desaangaande Dr. Auguste Ley, « *Le Choc émotif « judiciaire » chez les malades nerveux et mentaux* », R.D.P. 1948-1949, blz. 801 tot 810.

(85) Zie Prof. Paul Cornil, « *Twintig jaar toepassing van de wet tot bescherming van de maatschappij* », op. cit. onder voetnoot (40), blz. 400.

(86) Ibidem, blz. 400 en 401. Zie ook : G. A. Ugeux : « *Le rôle de l'avocat dans les nouvelles procédures de défense sociale* », R.D.P. 1954-1955, blz. 23 en volg. - Circulaire van de Stafhouder van de Orde der advocaten te Brussel van 25 maart 1954, J. T. 1954, blz. 246.

(87) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1959-1960, nr. 514, blz. 3 in fine.

(88) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1961-1962, nr. 127. - Verslag namens de Senaatscommissie voor de Justitie uitgebracht door Mevrouw Jeanne-Emile Vandervelde, 6 februari 1962, blz. 5, sub art. 5 en blz. 7, sub art. 9.

(89) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1959-1960, nr. 514. Memorie van toelichting, blz. 4.

(90) Albert Fettweis en Jean van den Bossche, « *La loi belge de défense sociale et les anormaux* », op. cit. onder voetnoot (30), blz. 285. Zie ook de tussenkomst van Stafhouder Ch. Van Reepingen op de vergadering van de « *Union belge et luxembourgeoise de droit pénal* van 18 maart 1950, R.D.P. 1949-1950, blz. 769.

(91) Zie o.m. Jean Van Parijs en Marcel Mayné, « *La loi de défense sociale du 9 avril 1930* », in « *Les Nouvelles* ». Procédure Pénale B III, nrs. 134 bis tot 134 septies - Ch. Van Reepingen, vermeld onder voetnoot (90) hierboven.

(92) Luik (K.I.), 31 oktober 1932, R.D.P. 1933, blz. 29, en Th. Collignon en R. van der Made, op. cit. onder voetnoot (66), blz. 192 tot 194.

(93) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1959-1960, nr. 514. Memorie van toelichting, blz. 4, littera d; Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1961-1962, nr. 127, 6 februari 1962. Verslag uit naam van de Senaatscommissie voor de Justitie uitgebracht door Mevrouw J. E. Vandervelde, blz. 4, sub art. 3.

(94) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1962-1963, nr. 256, 12 juni 1963. Aanvullend verslag uit naam van de Senaatscommissie voor de Justitie uitgebracht door Mevr. J. E. Vandervelde, en voortgezet door de heer Rolin, blz. 4 sub art. 3.

(95) Zie Albert Fettweis, « *Le projet de loi de défense sociale à l'égard des anormaux* », R.D.P. 1960-1961, blz. 317.

(96) Zie ook in dat verband de tussenkomst van advocaat Jean Van Parijs op de vergadering gehouden door de « *Union belge et luxembourgeoise de droit pénal* » op 18 maart 1950, R.D.P. 1949-1950, blz. 769, waar spreker van oordeel was dat de Orde der Geneesheren, naar het voorbeeld van de Balie, geneesheren ambtsshalve zou dienen aan te duiden om inzake geestes- of psychiatrisch onderzoek, de behoeftige delinkwenten bij te staan.

(97) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1961-1962, nr. 127, 6 februari 1962. Verslag uit naam van de Senaatscommissie voor de Justitie uitgebracht door Mevr. J. E. Vandervelde, blz. 4 en 5, sub art. 3, en blz. 7 in fine, sub art. 15.

(98) Brussel (K.I.), 5 februari 1931, R.D.P. 1931, blz. 266.

(99) Brussel (K.I.), 15 juni 1938, R.D.P. 1938, blz. 847.

(100) Wel te verstaan blijven de burgerlijke partij en het vervolgend bestuur uitgesloten uit het recht om de inobservatiestelling van de verdachte of de beklaagde aan te vragen - Zie in dat verband : L. Cornil, « *La loi de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude du 9 avril 1930* », openingsrede op. cit. onder voetnoot (5), nr. 15, blz. 861 en 862; Janssens de Bisthoven, « *L'application de la loi de défense sociale du 9 avril 1930 aux poursuites fiscales* », R.D.P. 1931, blz. 3.

(101) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1959-1960, nr. 514. Wetsontwerp - Memorie van toelichting, blz. 8 - III - littera a.

(102) Zie de circulaire van de Minister van Justitie, Bestuur der Strafinrichtingen, Dienst der individuele gevallen - Litt B - nr. 539, van 15 februari 1963, en circulaire van het parket-generaal te Gent R. nr. 17/63, van 20 februari en R. nr. 32/63 van 24 april 1963.

(103) Zie de tussenkomst van toenmalig advocaat-generaal Richard, thans raadsheer in het Hof van Cassatie, op de vergadering van de « *Union belge et luxembourgeoise de droit pénal* » van 18 maart 1950, R.D.P. 1949-1950, blz. 768.

(104) Parl. Besch. - Senaat - Zitt. 1959-1960 - nr. 514 - Wetsontwerp - Memorie van toelichting, blz. 8, III, littera a.

(105) Zie L. Cornil, « *La loi de défense sociale à l'égard des anormaux et des délinquants d'habitude du 9 avril 1930* »,

openingsrede op. cit. onder voetnoot (5), nrs. 8 tot 10, blz. 856 tot 858. - O. Picard, op. cit. onder voetnoot (21), nr. 9.

(106) Zie Th. Collignon en R. van der Made, op. cit. onder voetnoot (66), blz. 135 en 136.

(107) Alhoewel de Senaatscommissie voor de Justitie, bij vaststelling van deze mogelijkheid, de mening was toegedaan dat dergelijk geval zich sedert de inwerkingtreding van de wet niet heeft voorgedaan (*Parl. Besch. - Senaat* - Zitt. 1961-1962, nr. 127, 6 februari 1962, blz. 3), en deze mening in de Kamercommissie voor de Justitie werd herhaald (*Parl. Besch. - Kamer* - Zitt. 1963-1964, nr. 601/3, 15 april 1964 - Verslag van de heer E. Cooreman, blz. 4), zijn ons nochtans dergelijke gevallen persoonlijk bekend.

Bovendien, lijdt het geen twiifel dat de inobservatiestelling mogelijk was, — en trouwens onder de nieuwe wet mogelijk is —, wanneer de strafprocedure in een fase verkeert waarin geen bevel tot aanhouding nog kan afgeleverd worden, b.v. wanneer door de verdediging een verzoekschrift tot inobservatiestelling wordt ingediend tussen het ogenblik van de verwijzing naar het vonnisgerecht van de in vrijheid verkerende beklaagde en diens verschijning vóór dit vonnisgerecht, ofwel wanneer de beklaagde, gevangen genomen ter uitvoering van een vonnis bij verstek dat zijn onmiddellijke aanhouding had bevolen, in vrijheid gesteld werd tengevolge van het vonnis waarbij zijn verzet ontvankelijk verklaard werd. (Zie o.m.: Brussel (K.I.), 28 januari 1931, met de schriftelijke vordering van advocaat-generaal Houtart, R.D.P. 1931, blz. 259).

(108) Tenzij wel te verstaan intussen een beschikking tot buitenvervolginstelling ten gunste van verdachte zou zijn verleend, ofwel zijn onschuld door het onderzoek volstrekt bewezen werd, ofwel, inzake tol- of accijnsmisdriften, een dading tussen het vervolgend bestuur en de verdachte zou zijn gesloten (*Janssens de Bisthoven*, op. cit. onder voetnoot (100) blz. 6).

(109) *Luik* (K.I.) 1 maart 1943, in het werk van Th. Collignon en R. van der Made, op. cit. onder voetnoot (66), blz. 211-212, en *Cass.*, 17 mei 1943, Pas. 1943, I, 185, oplossing welke nochtans betwist wordt op grond van de stelling dat de inobservatiestelling een einde neemt op de dag waarop het deskundig verslag afgehandeld en ter griffie wordt neergelegd: *L. Cornil*, openingsrede vermeld onder voetnoot (5), nr. 27, blz. 869 - *Cass.* 6 maart 1934, Pas. 1934, I, 205 en R.D.P. 1934, blz. 293. - *Th. Collignon en R. van der Made*, op. cit. onder voetnoot (66), blz. 214-20.

(110) *L. Cornil*, openingsrede vermeld onder voetnoot (5), nr. 28, blz. 869 en 870. - *Cass.*, 20 december 1937, Pas. 1937, I, 386; R.D.P. 1938, blz. 221 - *Cass.*, 17 mei 1943, Pas. 1943, I, 185 - *Luik* (K.I.), 20 april 1949, J.T. 1949, blz. 379 - *Cass.* 4 juli 1949, Pas. 1949, I, 520...; J.T. 1949, blz. 462.

Deze zienswijze werd echter betwist en weerlegd door *Pierre Vermeulen*, « *La mise en observation psychiatrique suspend-elle les effets du mandat d'arrêt ?* » R.D.P., 1934, blz. 548 tot 555, alsook door *Th. Collignon en R. van der Made*, op. cit. onder voetnoot (66), blz. 215 tot 218.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 19 december 1963.

Eerste voorzitter: M. Giroul.

Raadsheer-Verslaggever: M. Vroonen.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advokaten: Mrs. Struye en Van Leynseele.

Erfdienstbaarheid. — Natuurlijke afloop van water. — Verzwaring van erfdienstbaarheid. — Strekking van art. 340, lid 1 B.W.

De eigenaar van het hoger gelegen erf verzwaart de erfdienstbaarheid van de natuurlijke afloop van water door bij middel van kanalisatie bronwater samen te brengen en het aflopen daarvan op het lager gelegen erf te verhogen op zulke wijze dat aldaar een moerassige streek tot stand komt.

Door een eigenaar te veroordelen om het bronwater tegen te houden, zelfs in de mate van zijn natuurlijke afloop op het lager gelegen erf wordt art. 640, lid 1 B.W. geschonden.

Didier t/ André.

Gelet op het bestreden vonnis, in laatste aanleg, op 13 december 1962, door de Vrederechter van het kanton Virton gewezen;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 640 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis beslist heeft dat eiser zich niet op een erfdienstbaarheid van afloop van het water kon beroepen, dat hij verplicht was het bronwater tegen te houden zodanig dat het op het erf van eiser niet meer zou aflopen en hem veroordeeld heeft de tot dit doel noodzakelijke werken uit te voeren, deze beslissingen rechtvaardigende door de enige overweging dat het water dat van het erf van eiser af liep op het lager gelegen erf van verweerder gekanaliseerd geweest was door onderaardse kanalisaties welke, niet zichtbaar zijnde, als zodanig, door het feit alleen van de verjaring, geen erfdienstbaarheid van afloop konden uitmaken, terwijl artikel 640 van het Burgerlijk Wetboek ten voordele van de hoger gelegen erven en ten

laste van de lager gelegen erven een erfdienstbaarheid van afloop van het water instelt welke uit de aard van de plaats voortspruit, op voorwaarde dat deze afloop natuurlijk is en dat de mens er niet aan heeft medegewerkt,

terwijl dit artikel de erfdienstbaarheid niet afschaft indien de eigenaar van het heersend erf tot werken van drainering of van kanalisatie overgegaan is welke de last van de natuurlijke afloop van het water niet verergeren,

terwijl het bestreden vonnis niet vastgesteld heeft dat de op het erf van eiser aangelegde kanalisaties deze last verergerd zouden hebben, terwijl het althans dit punt onzeker gelaten heeft en dus naar het vereiste van artikel 97 van de Grondwet niet regelmatig met redenen omkleed is:

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt dat eiser op wiens erf bronwater dat voortkomt uit een hoger gelegen erf afloopt, drie onderaardse kanalisaties aangelegd heeft om dit water te ontvangen: de eerste, in de nabijheid van een baan, de grenzen van het erf van verweerder reikende, de tweede in een bak uitlopende waarvan het overtollige, door de derde kanalisatie, geleid wordt tot aan de perken van het erf van verweerder, waarvan het westelijk gedeelte aldus tot een moeras omgevormd wordt;

Dat uit deze vaststellingen volgt dat, het bronwater samenbrengend door middel van kanalisaties vooraleer het op het erf van verweerder afloopt, eiser het aflopen van het water op sommige gedeelten van het erf van verweerder verhoogd heeft, aldus zelfs een moerassige streek tot stand brengend en dat hij, dienvolgens, voor verweerder, de erfdienstbaarheid van natuurlijke afloop van het water verergerd heeft;

Dat het middel niet gegrond is;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 640 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden vonnis, na vastgesteld te hebben dat het perceel van verweerder lager is dan dit van eiser, hetwelk bronwater dat van het hoger liggend erf voortkomt ontvangt, de eis strekkende tot ontkenning van de erfdienstbaarheid van afloop van het water, door verweerder ingesteld, gegrond verklaart, voor recht zegt dat eiser verplicht is het bronwater derwijze tegen te houden dat het op het erf van eiser

niet meer afloopt en eiser veroordeelt de daartoe nodige werken uit te voeren.

terwijl door eiser ertoe te veroordelen het bronwater derwijze tegen te houden dat het op het lager liggend erf niet meer afloopt, zelfs indien de afloop ervan zich op een natuurlijke wijze voordoet en zonder dat de mens er aan medewerkt, het bestreden vonnis weigert een erfdienstbaarheid te erkennen welke, naar luid van artikel 640, uit de plaatsgesteldheid voortspuit en aan eiser een verplichting oplegt waarvan dit artikel hem uitdrukkelijk vrijstelt :

Overwegende dat na vastgesteld te hebben dat het erf van verweerder lager ligt dan dit van eiser, maar dat deze, door het aanleggen van onderaardse kanalisaties, op sommige gedeelten van het erf van verweerder een zwaardere last heeft laten rusten dan die welke uit de natuurlijke afloop van het bronwater voortspoot, het vonnis, zonder voorbehoud, eiser ertoe veroordeelt «het bronwater tegen te houden zodanig dat het niet meer op het erf van verweerder afloopt»;

Overwegende dat door aldus eiser ertoe te veroordelen het bronwater tegen te houden, zelfs in de mate van zijn natuurlijke afloop op het erf van verweerder, het vonnis artikel 640, lid 1, van het Burgerlijk Wetboek schendt;

Dat het middel gegrond is;

Om deze redenen :

Vernietigt het bestreden vonnis, behalve in zover het vaststelt dat de door eiser aangelegde kanalisaties de wettelijke erfdienstbaarheid van afloop van het bronwater verergeren en het beslist dat eiser zich op de dertigjarige verjaring niet kan beroepen;

Beveelt dat melding van dit arrest op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing zal gemaakt worden;

Veroordeelt ieder der partijen tot de helft van de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Vrederechter van het kanton Aarlen.

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 10 april 1964.

Voorzitter : M. Somerhausen.

Raadsheren : M.M. Moureau en De Bock.

Substituut-auditeur-generaal : M. Duchatelet.

Werkloosheidsuitkeringen. — Administratieve rechtscolleges. — Taalgebruik. — Beroepschrift. — Ver-eisten.

1. *Ter zake van het taalgebruik vallen de administratieve rechtscolleges onder dezelfde regelen als het hoofdbestuur. In de hoofdbesturen waarvan de werking zich over het hele land uitstrekt, worden krachtens art. 4 van de wet van 28 juni 1932, de zaken behandeld in de taal welke de openbare diensten van de streek moeten gebruiken.*
2. *Volgens art. 137 van het organiek B.R. van 26 mei 1945, gew. bij K.B. van 30 maart 1960, moet het hoger beroep, wil het ontvankelijk zijn, met redenen omkleed zijn en tegen ontvangstbewijs overhandigd aan de secretaris-verslaggever van de Commissie van beroep inzake werkloosheidsuitkeringen of hem ter post aangetekend toegestuurd uiterlijk 15 dagen na betekening van de bestreden beslissing.*

Vandeveldt t/ Rijksdienst voor arbeidsvoorziening.

Arrest nr 10.547.

Gezien het op 26 maart 1962 ingediende verzoekschrift, waarbij Maria Vandeveldt de nietigverklaring vordert van de op 9 januari 1962 gewezen en op 30 januari 1962 ter kennis gebrachte beslissing van de in zake werkloosheidsuitkeringen uitspraak doende Commissie van beroep ;

Overwegende dat verzoekster op 14 oktober 1960 een betrekking als grensarbeidster, welke zij in Frankrijk kon krijgen, heeft geweigerd omdat zij geen Frans kende ; dat de directeur van het gewestelijk bureau op 3 februari 1961, na te hebben geconstateerd dat verzoekster het werk geweigerd had, haar van 14 oktober tot 15 november 1960 de werkloosheidsuitkeringen heeft ontzegd en de terugvordering van de tijdens die periode ontvangen uitkeringen heeft bevolen ; dat de Klachtencommissie van Moeskroen, uitspraak doende op verzoeksters beroep, die beslissing op 5 april 1961 heeft bevestigd ; dat verzoekster op 17 april 1961 in hoger beroep is gegaan, met verzoek de procedure in het Nederlands voort te zetten ; dat de Commissie van beroep de beslissing van de Klachtencommissie op 20 juni 1961 heeft vernietigd wegens schending van de rechten van de verdediging en bevolen heeft dat van de beslissing van het gewestelijk bureau in beide landstalen kennis zou worden gegeven ;

Overwegende dat de Klachtencommissie van Moeskroen haar beslissing van 5 april 1961 op 11 oktober 1961 heeft bevestigd en dat de Commissie van beroep, uitspraak doende over verzoeksters hoger beroep, dit beroep op 9 januari 1962 niet ontvankelijk heeft verklaard omdat het beroepschrift, dat geen grief tegen de bestreden beslissing bevatte, niet met redenen omkleed was ;

Overwegende dat verzoekster in een eerste middel betoogt, dat de bestreden beslissing onwettig was omdat geheel de procedure is gevoerd in de Franse taal, welke zij hoegenaamd niet kent ;

Overwegende dat de administratieve rechtscolleges ter zake van het taalgebruik onder dezelfde regelen als het hoofdbestuur vallen ; dat in de hoofdbesturen waarvan de werking zich over het hele land uitstrekt, krachtens artikel 4 van de wet van 28 juni 1932, de zaken behandeld worden in de taal welke de openbare diensten van de streek moeten gebruiken ; dat de diensten van de stad Moeskroen, tengevolge van de uitslag van de telling van 1947, overeenkomstig artikel 3 van de wet van 28 juni 1932 gebruik maken van de Franse taal ; dat de Commissie van beroep dus de wet niet verkeerd heeft toegepast door de zaak in het Frans te behandelen ;

Overwegende dat er bovendien geconstateerd moet worden dat sedert de op 20 juni 1961 door de Commissie van beroep gewezen beslissing, alle procedurestukken in het Nederlands zijn vertaald ; dat verzoekster hierdoor in staat is gesteld zich behoorlijk te vereren ; dat het middel niet gegrond is ;

Overwegende dat verzoekster in een tweede middel betoogt dat zij, al was haar beroepschrift van 31 oktober 1961 niet met redenen omkleed, de motivering niettemin achteraf heeft bezorgd en dat de Commissie van beroep op de dag van de terechtzitting over die motivering beschikte ;

Overwegende dat volgens artikel 137 van het organiek besluit van de Regent van 26 mei 1945, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 30 maart 1960, het hoger beroep, wil het ontvankelijk zijn, met redenen om-

kleed moet zijn en tegen ontvangstbewijs overhandigd moet worden aan de secretaris-verslaggever van de Commissie, ofwel hem ter post aangetekend toegestuurd moet worden uiterlijk vijftien dagen na betekening van de bestreden beslissing;

Overwegende dat verzoekster op 17 oktober 1961 kennis heeft gekregen van de beslissing van de Klachtencommissie en dat de termijn van beroep op 2 november 1961 is verstreken; dat het beroepschrift van 31 oktober 1961 niet naar eis van het zoëven genoemde artikel 137 met redenen is omkleed; dat het op 3 januari 1962 door verzoekster verzonden document, dat bepaalde bezwaren bevatte, niet ter post aangetekend is verstuurd en eerst na het verstrijken van de termijnen van beroep is toegekomen; dat de Commissie van beroep, toen zij dit beroep niet ontvankelijk verklaarde, haar bevoegdheid niet te buiten is gegaan;

Overwegende dat verzoekster in een derde middel betoogt:

«Krachtens het koninklijk besluit van 27 december 1961, wordt geen onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen, ter zake van de werkweigering».

«Aangezien die beslissing op 9 januari 1961 is vastgesteld, moet de door evengenoemd besluit ingevoerde nieuwe wetgeving in aanmerking worden genomen»;

Overwegende dat noch de directeur van het gewestelijk bureau, noch de Klachtencommissie, noch de Commissie van beroep rekening te houden hadden met een besluit, dat was vastgesteld na de werkweigering die verzoekster wordt verweten; dat het middel in rechte faalt.

Besluit:

Artikel 1. — Het beroep is verworpen.

NOTA: 1) Bovenstaand arrest moest in de eerste plaats kennis nemen van een middel, opgeworpen door verzoekster, dat betrekking had op het gebruik der talen. Zij verweet dat de gehele procedure voor de klachtencommissie inzake werkloosheidsuitkeringen en voor de Commissie van beroep in het frans werd gevoerd, ofschoon zij deze taal niet kent.

De Raad van State heeft vroeger reeds over dergelijk middel beslist (1) en, zoals ter zake, steunend op de bepalingen van de wet van 28 juni 1932, vastgesteld dat de administratieve rechtscolleges, voor wat betreft het taalgebruik, onder dezelfde regelen als het hoofdbestuur vallen.

Het hoog administratief rechtscollege heeft hier nog toepassing gemaakt van de wet van 28 juni 1932 omdat de bestreden beslissing genomen werd vóór de publicatie van de nieuwe wet van 2 augustus 1963 op het gebruik van de talen in bestuurszaken.

Het past zich af te vragen of onder de nieuwe wet hogervermeld beginsel nog verder moet nageleefd worden door de rechtscolleges inzake werkloosheidsuitkeringen; des te meer daar art. 159 van het K.B. van 4 november 1963 tot uitvering van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering bepaalt: «De wetsbepalingen betreffende het gebruik der talen welke door de rechtscolleges voor geschillen worden toegepast, zijn die welke gelden in bestuurszaken», daar waar een gelijklopende bepaling niet werd opgenomen in het K.B. van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid.

Het antwoord klinkt echter bevestigend op grond van een passus in de memorie van toelichting bij het

wetsontwerp dat later de wet van 2 aug. 1963 zou worden. Deze passus luidt aldus: «Vermits de administratieve rechtscolleges en raden van advies aan de wet onderworpen zijn, ligt het voor de hand dat de procedure voor die colleges er eveneens aan onderworpen is, tenzij een andere wet er anders over beschikt» (2).

Op dit punt zal derhalve de wet van 2 aug. 1963 geen wijziging brengen in de rechtspraak van de Raad van State.

2) a/. Ook in verband met het tweede middel, nl. de motiveringsverplichting van de akte van hoger beroep, moeten wij nagaan of deze verplichting thans nog op straffe van onontvankelijkheid voorgeschreven is. Het jaar 1963 is immers rijk aan hervormingen geweest en zo werd het organiek B.R. van 26 mei 1945 opgeheven door het K.B. van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid. Er is echter geen betwisting mogelijk: art. 137 van het opgeheven B.R. vindt zijn equivalent in artikel 242 van het K.B. van 20 december 1963: «Om ontvankelijk te zijn, moet het hoger beroep schriftelijk gesteld, met redenen omkleed en ondertekend zijn en toegezonden worden aan de secretaris-verslaggever van de klachtencommissie die de bestreden beslissing heeft genomen, ten zetel van het gewestelijk bureau. Dat geschrift moet ofwel tegen ontvangstbewijs overhandigd worden aan de secretaris-verslaggever ofwel hem ter post aangetekend toegestuurd worden uiterlijk vijftien dagen na de betekening van de bestreden beslissing».

Het K.B. van 20 december 1963 zal hier evenmin enige invloed hebben op de rechtspraak van de Raad van State.

b/. Een kleine opmerking zouden wij ons willen veroorloven na de lectuur van het zo nuttig als onontbeerlijk werk van Prof. Cambier over de administratieve contentieux (3). In het deel van zijn boek waar Prof. Cambier de werking van de commissies van sociale zekerheid bespreekt, behandelt hij op globale wijze de procedureregelen van de verschillende commissies, nl. deze op de ziekte- en invaliditeitsverzekering, op de werkloosheid en op de pensioenen.

Handelend over de vereisten waaraan het beroep op de klachtencommissies moet voldoen (4), stipt de schrijver aan dat de akten, behalve bij de contentieux inzake ziekte- en invaliditeit, niet moeten gemotiveerd zijn (5). Dit is juist. Bij de bespreking van het hoger beroep echter verwijst Prof. Cambier, voor wat actievormen en procedure aangaat, naar de uiteenzetting die hij hierover in verband met de rechtspleging in de eerste aanleg heeft gegeven (6). Deze verwijzing is op zijn minst onnauwkeurig.

Art. 232 van het K.B. van 20 december 1963 voorziet niet dat het beroep op de klachtencommissie inzake werkloosheid gemotiveerd moet zijn, terwijl art. 272 van het K.B. van 4 november 1963 inzake de klachtencommissie voor ziekte en invaliditeit deze motiveringsverplichting integendeel uitdrukkelijk voorschrijft.

Bij het instellen van hoger beroep bij de commissies van beroep moet echter zowel in het geval van de commissies inzake ziekte en invaliditeit (art. 284 K.B. 4 november 1963) als inzake werkloosheid (art. 242 K.B. 20 december 1963) dit beroep gemotiveerd zijn. Het volstaat dus niet bij de bespreking van het middel van hoger beroep te verwijzen naar de actievormen van de procedure die in eerste aanleg gelden.

In de zaak waarover de Raad van State kennis moest nemen had verzoekster haar inleidend verzoekschrift voor de klachtencommissie inzake werkloosheid niet gemotiveerd, waartegen geen wettelijk bezwaar werd

gemaakt; in hoger beroep had zij dit evenmin gedaan, doch dan werd door de commissie van beroep haar beroepsakte onontvankelijk verklaard. Deze beslissing werd bevestigd door de Raad van State, weliswaar op grond van een bepaling die gold onder een opgeheven reglementering. Daar het K.B. van 20 december 1963 de vroegere bepalingen heeft overgenomen, kan er geen twijfel over bestaan dat de rechtspraak van de Raad van State deze dwingende voorschriften zal blijven sanctioneren.

Een laatste opmerking: ware het, in het kader van de hervormingen die plaats gevonden hebben, niet wenselijk geweest te zorgen voor de eenvormigheid van de procedurevoorschriften der administratieve rechtscolleges voor sociale zekerheid? Men kan daar slechts baat bij vinden.

W. Lambrechts.

(1) o.m. R.v.S., Vandekerckhove, 1 juli 1954, nr. 3545; R.v.S., Reumont, 27 maart 1956, nr. 5054; R.v.S. Loore, 22 december 1961, nr. 9081.

(2) Parl. stukken, Kamer, 1961-1962, 331/1, blz. 2-3.

(3) Cambier, Cyr.: Principes du contentieux administratif, tome II, Bruxelles, 1964, 532 p.

(4) Les commissions de sécurité sociale, blz. 145-191.

(5) Bl. 174.

(6) Bl. 184.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer. — 24 juni 1964.

Voorzitter: M. Michielssens.

Raadsleden: M.M. Delloye en Sury.

O.M.: M. Dykmans.

Advocaat: M. F. Erdman.

Echtscheiding met wederzijdse toestemming. — Wettelijk beheer en hoede. — Aanstelling van beheerder ad hoc.

In geval van echtscheiding wordt de ouderlijke macht aangepast aan de noodwendigheden van de nieuwe toestand. Het komt logisch voor in geval van echtscheiding met wederzijdse toestemming dat het wettelijk beheer door de ouder aan wie de hoede van het kind wordt toevertrouwd zou uitgeoefend worden. Dit brengt niet mee dat de andere ouder het recht in se van het wettelijk beheer heeft verloren.

In geval van tegenstrijdige belangen met de ouder die de hoede heeft, zal de andere ouder het kind vertegenwoordigen.

Advies van het O.M.

Het beroep werd aangetekend door rekwest van 26 mei 1964 tegen een vonnis op rekwest van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen dd. 24.4.1964. Het is regelmatig naar vorm en tijd.

De aanstelling van een beheerder ad hoc wordt gevraagd om het minderjarig kind A.N. te vertegenwoordigen in een geding tot deling van de 1000 aandelen van een P.V.B.A. die eigendom waren van haar moeder maar waarvan de helft haar toekomst ingevolge de echtscheiding met wederzijdse toestemming van haar ouders (art. 305 B.W.).

In feite levert de deling in twee parten van 1000 aandelen niet de minste moeilijkheid op; het gaat er alleen om de acties te personaliseren.

Het lijkt geen twijfel dat de vertegenwoordiging van het kind zich opdringt in een actie tegen haar moeder, wettige beheerder van de goederen van het

meisje, of alleszins van dit gedeelte van haar goederen dat van moederszijde voortkomt.

Vooraleer echter in te gaan op het verzoekschrift van de moeder dient te worden nagegaan of de vader van het kind die, alhoewel hij de hoede ervan aan de moeder afgestaan heeft, niet beroofd is van de ouderlijke macht; niet zou kunnen optreden om zijn dochter te vertegenwoordigen.

Door de verzoekster wordt opgeworpen dat zulks een inmenging zou betekenen van de vader, hetgeen haar onduidelijk voorkomt om de volgende redenen:

a) het gaat om goederen die oorspronkelijk tot het persoonlijk patrimonium van de moeder behoorden en waarover de man, tijdens het huwelijk, onder het regime van scheiding van goederen geen zeggenschap had;

b) de grond van de mede-eigendom van de minderjarige ligt in de bepaling van art. 305 B.W.

c) krachtens art. 305 B.W. bezit de moeder persoonlijk het wettelijk genot over het aandeel van de minderjarige in de kwestieuze acties van de P.V.B.A. Er hoeft niet te worden uit het oog verloren dat de deling eigenlijk neerkomt op de individualisatie van de aandelen respectievelijk toebehorende aan moeder en dochter.

In wat zou de tussenkomst van de vader een belemmering van het recht van mede-eigendom van de moeder uitmaken?

Hoe kan men spreken van een inmenging van de man in het patrimonium van zijn gewezen echtgenote?

Men kan zich afvragen in wat die belemmering of die inmenging zouden bestaan.

De vertegenwoordiging van het kind door de vader zal aan deze die de minste mogelijkheid verlenen om zelfs mededeling te bekomen van een enkel administratief of rekenplichtig bescheid toebehorende aan de P.V.B.A.

Zoals door de eerste rechter oordeelkundig onderstreept wordt, wordt er ter zake geen geldige reden aangeduid waarom de vader het kind niet zou kunnen vertegenwoordigen.

Het gerecht heeft aldus geen bevoegdheid om enige controle uit te oefenen of enige beperking te brengen aan de ouderlijke macht welke de vader niet verloren heeft.

Ik besluit aldus tot bevestiging van het vonnis waartegen beroep.

Arrest

Gezien in behoorlijke vorm voorgelegd bestreden vonnis door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen op 24.4.1964 gewezen;

Gezien het verzoekschrift dd. 25.5.1964 ter Griffie van het Hof neergelegd op 27.5.1964, waarbij appellante tegen voormeld vonnis beroep instelt;

Overwegende dat het beroep, regelmatig naar vorm en tijd ingesteld, ontvankelijk is;

Overwegende dat de eerste rechter in bewoordingen waarbij het Hof zich aansluit de doeleinden van de vraag en de feitelijke omstandigheden van de zaak weergeeft;

Overwegende dat waar het huwelijk tussen appellante en haar gewezen echtgenoot door echtscheiding bij onderlinge toestemming werd ontbonden, geen der ouders van het kind als «schuldige echtgenoot» kan aangezien worden;

Overwegende anderzijds dat vermits geen huwelijk

meer bestaat de vader niet meer alleen het recht van wettelijk beheer over de goederen van zijn kind bezit;

Overwegende dat zelfs in geval van echtscheiding wegens bepaalde oorzaak de ouderlijke macht — behoudens het wettelijk genot dat de schuldige echtgenoot verliest — niet wordt afgeschaft doch aangepast aan de noodwendigheden van de nieuwe toestand;

Overwegende dat zulks ook het geval moet zijn in geval van echtscheiding bij onderlinge toestemming; dat het logisch voorkomt dat, waar geen der ouders als schuldige echtgenoot kan beschouwd worden, het wettelijk beheer door de ouder aan wie de hoede van het kind wordt toevertrouwd, zou uitgeoefend worden;

Overwegende dat het geen betoog vergt dat indien beide ouders het wettelijk beheer tegelijkertijd mochten uitoefenen zulks tot ontelbare moeilijkheden aanleiding zou geven;

Overwegende echter, dat wanneer de moeder, zoals in casu, aan wie de hoede van het kind werd toevertrouwd, voor bedoeld kind niet kan optreden wegens tegenstrijdige belangen, er geen enkele reden bestaat om het recht zijn kind te vertegenwoordigen aan de vader te ontfangen; dat de toestand geschapen door de echtscheiding bij onderlinge toestemming vereist heeft dat de uitoefening van het wettelijk beheer aan een der ouders toevertrouwd worde; dat zulks niet meebrengt dat de andere het recht in se van wettelijk beheer heeft verloren;

Overwegende dat indien tijdens het huwelijk in geval van tegenstrijdige belangen tussen vader en kind de moeder als beheerder ad hoc niet optreedt, zulks enkel te verklaren is wegens de gemeenschap bestaande tussen de echtgenoten, waar te vrezen is dat de moeder onder invloed van haar man zou staan en partij kiezen voor deze laatste tegen de belangen van haar kind; dat deze toestand zich niet voordoet wanneer het huwelijk ontbonden is en geen gemeenschap meer bestaat;

Overwegende dat de door appellante ingeroepen redenen om de tussenkomst van de vader als vertegenwoordiger van zijn kind uit te schakelen, niet steekhoudend zijn; dat de vader voor bedoeld kind slechts zal moeten optreden in verband met de verdeling van 1000 aandelen van een P.V.B.A., welke niet de minste moeilijkheid oplevert en geenszins een onverdraagbare inmenging van de vader in het patrimonium van de moeder zal teweeg brengen;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gezien art. 24 van de wet van 15.6.1935, waarvan toepassing werd gedaan,

Gelet op het geschreven eensluidend advies van de heer advocaat-generaal Dykmans;

Ontvangt het beroep, doch verklaart het ongegrond;
Bevestigt het bestreden vonnis en verwijst appellante in de beroepskosten.

NOTEN: 1) Het vonnis der Rechtbank van Antwerpen, dat door bovenstaand arrest wordt bekrachtigd, verschijnt eveneens in dit nummer.

2) Artikel 305 B.W. heeft tot doel als rem te werken, rem die in de praktijk veel van haar kracht verloren heeft. De enige daadwerkelijke uitwerking wordt nog waargenomen voor zover de echtgenoten, op de dag van de eerste verschijning nog eigenaar zijn van onroerende goederen of gedurende de procedure goe-

deren verwerven (cfr R.P.D.B. Ve Divorce n. 535).

Bij de behandeling van de wet van 20 juli 1962, werd de wens tevergeefs geuit art. 305B.W. af te schaffen, zodat het bewaard is gebleven met al zijn onvolmaaktheden (En marge de la loi du 20.7.1962, Jean Eeckhout, J.T. 1962, 546);

De hierboven gepubliceerde beslissingen hebben in het kader van een betwisting gerezen ten gevolge van één der markantste moeilijkheden (n.l. het individualiseren van de goederen, in medeigendom vervallen bij toepassing van art. 305 B.W. cfr. De Page T.I. n. 1026) antwoord moeten verstrekken op twee belangrijke vragen: a) aan wie behoort, na echtscheiding met wederzijdse toestemming het wettelijk beheer over de goederen van het minderjarig kind van partijen? b) op welke wijze dient de aanstelling van een beheerder ad hoc beschouwd?

Wettelijk beheer over de goederen van het minderjarig kind:

Ingevolge de toepassing van art. 305 B.W., zal de ouder enerzijds het wettelijk genot behouden over dat deel van zijn goederen dat aan het minderjarig kind wordt toegewezen en anderzijds zal voor het minderjarig kind een wettelijk beheerder dienen op te treden voor die goederen (alsook voor de goederen die de minderjarige uit andere oorzaken heeft verkregen of verworven).

Bij de behandeling van dit vraagstuk schijnt noch de Rechtbank van Antwerpen, noch het Hof enig onderscheid te maken tussen het wettelijk beheer over de goederen verkregen krachtens art. 305 B.W. en het wettelijk beheer over de andere persoonlijke goederen van de minderjarige. Wel stipt even het O.M. in zijn advies aan het Hof het onderscheid aan («haar moeder, wettige beheerder van de goederen van het meisje, of alleszins van dit gedeelte van haar goederen dat van moederszijde voortkomt»).

In geval van echtscheiding wegens bepaalde oorzaak aanvaarden rechtsleer en rechtspraak eensgezind dat het wettelijk beheer samen gaat met de hoede, dit onder het enig voorbehoud dat de onschuldige echtgenoot de hoede verkregen heeft (Cass. 15.6.1936, J.T. dd. 20.9.1936; De Page t. I nr. 794bis). Het recht van wettelijk beheer maakt een corollarium uit van het recht van bewaring en hoede (cfr. Kluyskens, 7e deel nr. 504; R.P.D.B. V. Minorité nr. 144; Brussel 1.5.1931 Pas. II, 145).

In geval van echtscheiding met wederzijdse toestemming worden geen duidelijke antwoorden op deze vraag gegeven. De Rechtbank van Antwerpen in haar vonnis van 24 april 1964, zoekt een oplossing in de regeling van de ouderlijke macht. Zonder uitdrukkelijk zich uit te spreken wie al dan niet wettelijke beheerder is, beperkt de Rechtbank zich tot het onderzoek van de vraag wie het kind geldig kan vertegenwoordigen. Het Hof van Beroep in zijn arrest van 24 juni 1964 trekt een logische conclusie gelijklopend met de oplossing die in het geval van echtscheiding wegens bepaalde oorzaak aan het probleem wordt gegeven. Het openbaar ministerie had zoals hierboven aangehaald aanvaard dat in het behandelde geval, de moeder die de hoede verkregen had ook wettelijke beheerder was (minstens over de goederen door de minderjarige verkregen langs moederszijde krachtens art. 305 B.W.). Het hof zegt duidelijk dat de enige logische oplossing is de ouder aan wie de hoede toevertrouwd werd als wettelijk beheerder te aanzien (te meer daar in de echtscheiding met wederzijdse toestemming geen schuldige echtgenoot bestaat). Het Hof

onderlijnt zeer terecht dat geen gezamenlijke uitoefening van het wettelijk beheer kan plaats grijpen (dit is ook niet de draagwijdte van het vonnis van Antwerpen waar dit onderlijnt dat de vader niet meer alleen de ouderlijke macht uitoefent).

Aanstelling van een beheerder ad hoc :

Over de aanstelling van een beheerder ad hoc worden in theorie weinig moeilijkheden verwacht (cfr. R.P.D.B. V. Minorité nr. 133-134).

In het geval van echtscheiding met wederzijdse toestemming wordt door de toepassing van art. 305 B.W. een toestand van medeigendom geschapen. Piérard, vertrekkende van de in het licht van het gepubliceerde arrest, verkeerde stelling dat de vader steeds wettelijk beheerder blijft, zegt dat de vader, wettelijke beheerder, zijn minderjarig kind zal vertegenwoordigen bij verkoop of deling van goederen die het kind bezit in medeigendom met de moeder, maar dat in geval van medeigendom van kind en vader, de rechtbank een beheerder ad hoc zal moeten aanstellen, (Piérard Divorce T. II, n. 809). Waarschijnlijk zou Piérard in het licht van de wet van 30.4.1958 wel zijn zienswijze hebben herzien!

De Rechtbank van Antwerpen in haar vonnis weigert over te gaan tot de benoeming van een beheerder ad hoc om reden dat de vader nog steeds de wettelijke vertegenwoordiger van het kind blijft. Deze stelling, ook breed ontwikkeld door het Openbaar Ministerie vindt haar grond in de overweging dat door de echtscheiding de vader, zelfs indien hij de hoede niet behouden heeft, geenszins afstand kan doen van enig deel van de ouderlijke macht en de echtscheiding enkel tot gevolg heeft dat beide ouders de minderjarige geldig zouden kunnen vertegenwoordigen. Bij gebreke aan de moeder (wegens tegenstrijdige belangen) dient de vader als vader op te treden. De Rechtbank ziet haar rol slechts suppletief, in geval van weigering van de vader.

Het Hof treedt deze stelling bij. Vertrekkende echter van de stelling dat de echtscheiding een regeling van het wettelijk beheer noodzakelijk maakte, onderstreept het arrest dat er geen reden bestaat om, in geval van tegenstrijdige belangen tussen de ouder — wettelijk beheerder (die de hoede heeft) en de minderjarige, de andere ouder uit te schakelen als wettelijke vertegenwoordiger. Het Hof maakt een interessante vergelijking met de toestand geschapen, tijdens het huwelijk, in geval van tegenstrijdige belangen tussen vader — wettelijke beheerder en de minderjarige: in dit geval wordt de vrouw uitgeschakeld wegens de mogelijke invloed van haar echtgenoot.

De kwestie of al dan niet de aanstelling van de vader in het behandelde geval een inmenging van deze in het patrimonium van de vrouw zou meebrengen heeft in het kader van deze bespreking geen belang. Enkel dient aangestipt dat uit het advies van het O.M. en het arrest zelf kan afgeleid worden dat indien inderdaad te vreezen ware geweest dat de vader zich daadwerkelijk in het patrimonium van de vrouw had kunnen mengen, het in het belang van het kind ware geweest toch een beheerder ad hoc aan te stellen.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN BEROEP TE GENT

3e Kamer. — 20 juni 1964.

Voorzitter : M. Carnewal.

Raadsheren : M.M. Lefebvre en De Préter.

O.M. : M. Bonte.

Advocaten : Mrs. Bauwens en David.

Valsheid in geschriften. — Architect urbanist ener gemeente. — Verbod bouwkundig werk te verrichten voor particulieren in deze gemeente. — Plans uit wellwillendheid ondertekend door andere architect. — Mogelijkheid om nadeel te berokkenen. — Bestaan van bedrieglijk opzet.

Een architect aangesteld als urbanist in verschillende gemeenten had zich verbonden in deze gemeenten geen enkel bouwkundig of stedenbouwkundig werk aan te nemen voor rekening van particulieren.

Om deze verbintenis te kunnen omzeilen liet hij de door hem opgemaakte studiën en ontwerpen ondertekenen door een ander architect, die zulks uit wellwillendheid deed.

Hierbij zijn al de elementen van valsheid in geschriften aanwezig. Er is mogelijkheid om nadeel te berokkenen daar er tegenstrijdigheid van belangen kan bestaan van de gemeente en het privaat belang van particulieren. Er is ook bedrieglijk opzet aanwezig, daar beide verdachten gehandeld hebben met het doel aan eerste verdachte een wederrechtelijk voordeel te verschaffen.

De vrijspraak uitgesproken door de eerste rechter wordt teniet gedaan en op beroep van het Openbaar Ministerie worden beide verdachten gestraft.

O.M. t./ Kindt en Grop.

Besluiten van het O.M.

Gelet op het vonnis dd. 23 december 1963 van de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk waarbij beide verdachten bij beweerde ontstentenis van bedrieglijk opzet werden vrijgesproken wegens de telastlegging van valsheid in geschriften en gebruik ervan tussen 1 januari 1960 en 16 maart 1961.

Gelet op het beroep tegen dit vonnis aangetekend door de heer Procureur des Konings te Kortrijk op 30 december 1963, hetzij tijdens de wettelijke termijn;

I. Wat de feitelijke omstandigheden betreft.

Aangezien Kindt Jacques, architect te Kortrijk, ingeschreven als dusdanig in het provinciaal register onder nr. 396, buiten dit beroep, ook opdrachten heeft aanvaard om in 24 gemeenten der provincie West-Vlaanderen — en nl. te Deerlijk, Gullegem, Ooigem, Bavikhove en Hulste, waar de in de telastlegging weerhouden valsheden werden gepleegd, — te fungeren als architect-urbanist;

Aangezien door de aanvaarding van deze opdrachten en de uitvoering ervan, hij daardoor geen gemeentelijk ambtenaar is geworden, zodat de verbodsbepaling van art. 5 van de wet dd. 20 februari 1939 tot bescherming van de titel van architect principieel in zake niet toepasselijk is, zoals verkeerdelijk gemeend door de eerste rechter;

Aangezien echter vooraleer tot architect-urbanist aangesteld te worden bij de hierboven vermelde gemeenten, verdachte Kindt telkens een «verzoek tot aan-

vaarding» heeft getekend (cf. zijn bekentenis en het verhoor van de gemeentesecretarissen der betrokken gemeenten, in verklaring st. 16 verso), en waarin vermeld werd «dat ik kennis had van het reglement der ontwerpers en dat ik er mij naar zou schikken»; dat hij zijn verklaring vervolgt in de volgende bewoording: «Ik ken het reglement van technici in zijn algemene bepalingen en ik wist dat het de urbanist niet toegelaten is als architect op te treden voor particulieren die binnen de gemeenten, waarvoor hij aangesteld is, willen bouwen...».

Aangezien het aldus als bewezen voorkomt dat verdachte Kindt met voormelde gemeenten een werkovereenkomst naar de zin van art. 1787 en volgende van het B.W. heeft aangegaan (cf. Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, «Instructies betreffende de aanduiding van de ontwerpen, de goedkeuring der plannen van aanleg en de vereffening van de daarmede verband houdende toelagen», uitgave mei 1956), ingevolge dewelke hij zich tegenover deze gemeente onderworpen heeft aan het reglement vastgesteld bij ministerieel besluit dd. 15 oktober 1947, meer bepaald art. 6, waarbij voorgeschreven wordt — zoals overigens door verdachte zelf aangewezen — dat de technicus, aangenomen voor het opmaken van studies en ontwerpen van een gemeente, zich ertoe verbindt, *voor de duur van zijn opdracht*, geen enkel nieuw bouwkundig of stede-bouwkundig werk in de gemeente aan te nemen voor rekening van particulieren; dat verdachte daarentegen, in de gemeenten waar hij *niet* als urbanist was aangesteld, vrij zijn beroep van architect voor particulieren mocht voortzetten, zoals bv. te Kortrijk, waar eerste beklagde woonachtig is.

Aangezien verdachte Kindt verder bekend (cf. zelfde stuk 16, verso), dat in het begin 1960, naar aanleiding van het aanvaarden en uitvoeren van werk als architect voor particulieren in de gemeenten waar hij als urbanist was aangesteld, en dit in weerwil van de hem bekende en aanvaarde verbodsbepaling, opmerkingen kreeg van het Provinciaal Bestuur voor Stedebouw te Brugge; dat — aldus drukt verdachte Kindt zich uit — «*ik mij heb laten verleiden om zekere plannen van bouwwerken waar ik als architect optrad, te laten naamtaken door een kollega, Mr. Crop Albert van Meulebeke*»;

Aangezien het verder onderzoek heeft uitgewezen dat inderdaad de tweede verdachte Crop zijn naam heeft gesteld op de plannen en bouwaanvragen, die het werk was van eerste verdachte Kindt en die het ereloon ervan genoten heeft, terwijl tweede verdachte beweerde ten kosteloze titel, gehandeld te hebben; dat deze valse handtekeningen aldus gesteld werden in de gevallen die door de Raadkamer werden weerhouden en aan het oordeel van de eerste rechter werden onderworpen.

II. Kritiek van het vonnis a quo.

Aangezien zoals hoger aangetoond de materialiteit van de gepleegde valsheden in geschrift en het gebruik ervan door de bestanddelen van het onderzoek en de bekentenissen van beide verdachten alleszins bewezen is; dat de eerste rechter noodgedwongen zulks insgelijks aanvaardt, doch dat deze zich op het dwaalspoor heeft begeven van de wet van 20 februari 1939 tot bescherming van de titel van architect ter zake niet toepasselijk zoals hierboven aangetoond.

Aangezien anderzijds de eerste rechter ten onrechte beweert dat noch de bestuurlijke overheden noch de particulieren door het plaatsen van valse handtekeningen op de plannen en bouwaanvragen op een dwaal-

spoor worden gebracht of werden benadeeld; dat, zoals het Hof van Cassatie het voorhoudt (cf. Cass. 4 juni 1956, Pas. 1956, I, 1059), bedoelde aanvragen tot bouwen en de daaraan gehechte plannen akten zijn die tot doel hebben vast te stellen, onder meer, dat de plannen opgemaakt werden door een regelmatig ingeschreven architect of door een andere persoon die in deze hoedanigheid mag optreden, en dat de uitvoering der werken vast geschieden onder het toezicht van een daartoe bevoegde architect of daartoe bevoegde persoon.

Aangezien door het verbergen van zijn identiteit van ontwerper der plannen, de eerste beklagde met de onontbeerlijke hulp van tweede beklagde, wel degelijk de bestuurlijke overheden en de particulieren op een dwaalspoor hebben gebracht en hun daarenboven minstens een eventueel nadeel hebben berokkend, zoals hierna nog nader zal aangetoond worden.

Aangezien in elk geval — en één der twee voorwaarden is voldoende — het bedrieglijk opzet aanwezig is; dat het Hof van Cassatie (cf. arrest 25 april 1960, Pas. I, 988) het bedrieglijk opzet naar de zin van art. 193 Sw. definieert als zijnde het opzet aan zich zelf of aan een ander een onrechtmatig voordeel te verstrekken, zonder onderscheid tussen het geval waar een privaat of een openbaar belang wordt aangerand. Het bedrieglijk opzet kan dienvolgens het opzet zijn zich aan een verplichting of aan een wettelijk verbod te onttrekken, zooals in casu eerste beklagde zich onttrokken heeft aan de door hem aangegane verplichting zich te onthouden privé-cliënteel als architect te aanvaarden in de gemeenten waar hij als urbanist fungeerde.

Aangezien het duidelijk is dat wanneer eerste beklagde als architect beroep doet op een bereidwillige confrater, zoals tweede beklagde, om zijn bouwaanvragen en plannen valselijk te laten ondertekenen, er inbreuk wordt gepleegd op art. 193 en vgl. S.W.B., vermits de valsheden gepleegd werden met het bedrieglijk opzet de door in het openbaar belang bedongen verbodsbepaling te ontwijken.

Aangezien er inderdaad klaarblijkelijk een eventuele tegenstrijdigheid voorhanden is tussen, aan de ene kant het behartigen van de publieke belangen van de gemeente op gebied van ruimtelijke ordening en stedebouw, en aan de andere kant, het privaat belang van de particulier die de architect-urbanist met het opmaken van een bouwplan gelast op het grondgebied van dezelfde gemeente.

Aangezien daarenboven het bedrieglijk opzet nog blijkt uit het onrechtmatig voordeel dat eerste beklagde beoogt met het verwerven van erelonen voor werken van particulieren die hij zich contractueel verbonden had niet te zullen aanvaarden tijdens de duur van zijn opdracht als urbanist; dat tweede aan eerste beklagde daartoe de onontbeerlijke hulp heeft verleend.

Om deze redenen, behage het aan het Hof, statuerend met eenparige stemmen, het beroep van het O.M. ontvankelijk en gegrond te verklaren; dienvolgens beide beklagden als daders of mededaders naar de zin van art. 66 S.W.B., te veroordelen tot de straffen bij de wet voorzien.

Gent, 9 april 1964.

Voor de Procureur-generaal,
De Eerste-Advocaat-generaal,
C. J. VAN HOUTD.

Arrest

Overwegende dat het Openbaar Ministerie tijdig en regelmatig beroep ingesteld heeft;

Overwegende dat het blijkt uit het onderzoek dat de eerste verdachte Kindt, in verschillende gemeenten van het arrondissement Kortrijk, aangesteld werd als urbanist, belast met het opmaken der gemeentelijke plannen van aanleg, en zulks o.m. te Bavikhove, Deerlijk, Gullegem, Hulste en Ooigem, gemeenten waarop de telastleggingen betrekking hebben;

Overwegende dat bewezen werd zo door de verklaringen der sekretarissen van deze gemeenten als door deze van de verdachte zelf dat hij, vooraleer aangesteld te worden, een verzoek om aanvaarding ondertekende waarbij hij verklaarde kennis genomen te hebben van het reglement betreffende de aanvaarding der technici, hetwelk hij verklaarde te zullen naleven;

Overwegende dat luidens het art. 6 van dit reglement, de technicus die aangenomen wordt voor het opmaken van studiën en ontwerpen van een gemeente, zich er toe verbindt voor de duur van zijn opdracht in de gemeente geen enkel nieuw bouwkundig of stedenbouwkundig werk aan te nemen voor rekening van particulieren;

Overwegende dat het vaststaat aan de hand van de gegevens van het onderzoek dat de eerste verdachte de draagwijdte van de door hem ondertekende verbintenissen goed kende, nu hij ondanks het opgelegde verbod dan toch verder voor particulieren werkte in gemeenten waarin hij een aanstelling bekwaam, maar dienaangaande vanwege het provinciaal bestuur opmerkingen kreeg, zodat hij dan om het verbod onopgemerkt te kunnen omzeilen door hem opgemaakte plannen van bouwwerken door een andere architect, namelijk de verdachte Crop liet naamtaken, hetgeen aanleiding gaf tot de onderhavige vervolging;

Overwegende dat gebleken is uit het onderzoek en de uitleg die de eerste verdachte voor het Hof verstrekke, dat hij af en toe in de betrokken gemeenten met studiën en ontwerpen werd gelast en dat bij het plegen der feiten, waarvan hij de materialiteit niet ontkent, de hem toevertrouwde opdracht geen einde genomen had;

Overwegende dat de stukken in verband met dewelke de verdachten van valsheid worden verdacht, in de zin van de artt. 19 3en 196 S.W.B. geschriften uitmaken, nu de plannen en ontwerpen of bouwaanvragen de handtekening dragen van de tweede verdachte en, benevens tekeningen, geschreven vermeldingen dragen zoals o.m. naam van de bouwheer, waarvan de echtheid wordt bevestigd door de gestelde handtekening;

Overwegende dat kwestie geschriften, gelet op de hoedanigheid van de ondertekenaar, hun inhoud en hun bestemming: namelijk het overhandigen aan de bestuurlijke overheid, akten waren die van die aard zijn dat aan de er op voorkomende gegevens en vermeldingen een bijzondere geloofwaardigheid kon worden gehecht;

Overwegende dat de verdachte Crop, bij het ondertekenen van deze geschriften, hierbij attesteerde dat hij zelf als architect vanwege de bouwheer een opdracht had ontvangen en dat de opgemaakte plannen hetzij door hem zelf hetzij onder zijn toezicht opgemaakt werden en door hem nagezien en goedgekeurd werden, terwijl integendeel voortvloeit uit het onderzoek dat zulks ter zake het geval niet was vermits hij zich er toe beperkte ze te tekenen om, naar hij verklaart, aan Kindt een vriendendienst te bewijzen;

Overwegende dat Crop aldus wetens de echtheid bevestigde van gegevens die de akten tot doel hadden op te nemen en vast te stellen en die in werkelijkheid vals waren;

Overwegende dat Kindt die de plannen en stukken opmaakte en hiervoor trouwens vergoeding bekwaam van

zijn cliënten, aan de uitvoering van de strafbare feiten rechtstreeks medegewerkt heeft;

Overwegende dat de mogelijkheid om nadeel te berokkenen voor de hand ligt nu, zoals terecht door het Openbaar Ministerie opgemerkt wordt, er tegenstrijdigheid van belangen kan bestaan tussen het behartigen van de publieke belangen van de gemeente en het privaat belang van particulieren, toestand waaraan het art. 6 van het besproken reglement heeft willen verhelpen; dat dit constitutief bestanddeel van de telastleggingen dus wel voorhanden is;

Overwegende, wat het bijzonder opzet betreft, dat het bedrieglijk opzet in hoofde van beide verdachten eveneens bewezen voorkomt; dat beide verdachten namelijk gehandeld hebben om aan de eerste verdachte Kindt een wederrechtelijk voordeel te verschaffen en namelijk om hem toe te laten ondanks de aangegane verplichting, verder voor particulieren te werken en opdat zulks onopgemerkt blijven zou;

Overwegende dat, nu de plannen en bouwaanvragen ingediend werden, de verdachten met hetzelfde bedrieglijk opzet van de valse stukken gebruik gemaakt hebben;

Overwegende dat de feiten ten laste gelegd van de verdachten het gevolg zijn van één zelfde misdadig opzet, zodat zij als één zelfde strafbaar feit dienen te worden aangezien en dan ook door één enkele straf dienen beteugeld;

Overwegende dat de beide verdachten in de wettelijke voorwaarden verkeren om de gunst der voorwaardelijkheid te genieten; dat verhoopt mag worden dat zij zich in de toekomst aan geen misdrijven meer zullen schuldig maken; dat hun dus de gunst der voorwaardelijkheid mag toegekend worden, zoals hierna zal worden bepaald;

Op deze gronden :

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak;
Gelet op de artt. 40, 65, 79, 80, 193, 196, 213 en 214 van het Strafwetboek; artt. 162, 194 en 211 van het Wetboek van Strafvordering; art. 24 der Wet van 15 juni 1935; art. 140 der Wet van 18 juni 1869 gew. door art. 2 der Wet van 4 september 1891; art. 9 der Wet van 31 mei 1888 gew. door de Wet van 14 november 1947; Wet van 5 maart 1952; alle wetsbepalingen door de Heer Voorzitter ter terechtzitting van heden aangeduid;

Ontvangt het beroep en er over beslissend :

Doet het bestreden vonnis teniet en opnieuw wijzende, met eenparigheid van stemmen :

Verklaart de verdachten schuldig aan de hun ten laste gelegde feiten ;

Veroordeelt ieder van hen deswege tot één enkele straf hetzij een gevangenisstraf van één maand en een geldboete van honderd frank, verhoogd met 190 deciem en aldus gebracht op 2.000 F ;

Beveelt dat bij gebreke aan betaling binnen de door de wet bepaalde termijn deze geldboeten zullen mogen vervangen worden door een gevangenisstraf van één maand voor elke geldboete;

Beveelt dat de tenuitvoerlegging der straf, enkel wat de hoofdgevangenisstraffen betreft, zal geschorst blijven voor een termijn van vijf jaar, te rekenen van heden af, indien de veroordeelden geen nieuwe veroordeling tot criminele straf of tot een hoofdgevangenisstraf van meer dan één maand oplopen;

Verwijst hen solidair in de kosten van de beide aanleggen gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie, en begroot in eerste aanleg op 4.063 F en in beroep op 339 F ;

Overwegende dat de kosten van beide aanleggen samen de 3.000 F overtreffen, zegt dat bij toepassing van de wet van 27 juli 1871, gewijzigd bij de wet van 1 maart 1949, deze kosten invorderbaar zullen zijn bij lijfswang en bepaalt voor beide veroordeelden deze lijfswang op acht dagen;

Beveelt de teruggave van de inbeslaggenomen stukken daar waar zij in beslag genomen werden, zulks na schrapping van de handtekening Crops.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 24 april 1964.

Voorzitter: M. De Preter.

Rechters: M.M. Hernould en De Vocht.

O.M.: M. Ch. Lens.

Advocaat: Mr. F. Erdman.

Echtscheiding met wederzijdse toestemming. — Wettelijk beheer. — Hoede en ouderlijke macht. — Aanstelling wettelijke beheerder ad hoc.

De echtscheiding bij onderlinge toestemming sluit geen enkel verval van recht in voor de vader, ook niet wanneer de hoede van het kind aan de moeder wordt toevertrouwd; daar art. 373 B.W. niet meer van toepassing is oefent de vader niet meer alleen de ouderlijke macht uit. De beide ouders kunnen het kind vertegenwoordigen, en zo de moeder dit niet kan, blijft de vader de wettelijke vertegenwoordiger van het kind.

Advies van het O.M.

Feiten:

Verzoekster was gehuwd onder het stelsel der scheiding van goederen blijkens huwelijkskontraat...

Volgens dit huwelijkskontraat behield de echtgenote het volle beheer van haar roerende en onroerende goederen alsook het vrije genot harer goederen.

Zij mocht over haar roerende goederen beschikken en deze vervreemden, zonder machtiging van haar echtgenoot of van het gerecht, alleen voor schenkingen diende zij behoorlijk gemachtigd te worden.

Voor de inbrengsten vermeldt — ondermeer — het kontraat als bezit van de echtgenote een post van 1000 aandelen van de P.V.B.A. alsdan geschat op..... Fr.

Ingevolge de echtscheiding bij onderlinge toestemming en op grond van de bepalingen van art. 305 van het Burgerlijk Wetboek is de eigendom van de helft van deze aandelen verworven door het kind uit het huwelijk van verzoekster gesproken.

Het lijkt thans dat deze aandelen zouden moeten worden gepersonaliseerd. Ten einde hiertoe te komen, in aanmerking nemende dat de moeder, wegens mogelijke tegenstrijdigheden van belangen, het kind niet kan vertegenwoordigen dient het kind door een andere persoon dan de moeder vertegenwoordigd te worden.

Verzoekster vraagt aan de Rechtbank een beheerder ad hoc te willen benoemen tegen wie verzoogster een geding zal richten tot delen van de aandelen.

De vraag van verzoekster wordt klaarblijkelijk in gegeven door de gedachte dat de echtgescheiden echtgenoot die volgens het huwelijkskontraat nooit iets te maken heeft gehad met het beheer van de aandelen,

thans al ware het onrechtstreeks ter zake zou tussenkomen.

In rechte:

Door de overeenkomst tussen A.W. en zijn echtgenote van B.N. ter gelegenheid van de procedure van echtscheiding bij onderlinge toestemming, werd voorzien dat de hoede van het uit hun huwelijk gesproken kind A.N., aan de moeder toevertrouwd wordt, mits voorbehoud van zekere modaliteiten. De echtelieden waren inderdaad gehouden schriftelijk vast te leggen aan wie de uit hun echt geboren kinderen zouden toevertrouwd worden (art. 280, 1 B.W.). Dient te worden opgemerkt dat dit «toevertrouwen» niet hetzelfde karakter heeft en niet dezelfde gevolgen met zich sleept als het «toevertrouwen» dat voorzien wordt in art. 302 BWB. in geval van echtscheiding toegestaan op grond van bepaalde redenen.

«... le caractère essentiel du divorce par consentement mutuel est de n'être prononcé contre aucun des deux époux (Rép. prat. V. Puissance paternelle; divorce par consentement mutuel).

«A l'inverse du divorce pour cause déterminée qui constitue en réalité une sanction à l'égard des fautes commises par l'époux coupable, et jugées suffisamment graves pour porter une atteinte irrémédiable à la foi conjugale, le divorce par consentement mutuel se réalise par la manifestation persistante et solennelle de la volonté des deux époux de mettre fin à leur union» (De Page T.I. 846 B en n. 1025):

«Le divorce par consentement mutuel... rompt le lien conjugal, avec toutes les circonstances que cette situation entraîne, mais sans déchéance ou pénalités civiles».

In de Répertoire pratique vinden wij onder V. Divorce et Séparation de Corps; sectie II - Divorce par consentement mutuel n. 404, volgende mening: Aangaande de overeenkomst die op grond van art. 280 B.W.B. aangaande de hoede van de kinderen moet gesloten worden:

«... de même la convention des parties relative au droit de garde des enfants ne pourrait aller jusqu'à la renonciation aux droits dérivant de la puissance paternelle».

En Piérard schrijft desaangaande in zijn Tome II «Le Divorce» onder nr. 659:

«Nous avons dit que les époux ont toute liberté pour régler leurs conventions. Toutefois en ce qui concerne les enfants cette liberté est circonscrite par l'ordre public.

A vrai dire le texte littéral de l'art 280, L ne prête pas à des abus, car il ne traite que de la garde matérielle des enfants, laquelle, le plus souvent, ne touche pas à l'ordre public».

Een regeling was derhalve slechts mogelijk in het kader van art. 280 BWB. A. kon geen afstand doen van zijn ouderlijke macht.

Doch aangezien het huwelijk ontbonden werd zijn de bepalingen van art. 373 BWB niet meer van toepassing. De ouderlijke macht wordt na het ontbinden van het huwelijk niet meer alleen door de vader uitgeoefend.

Terzake — zo er geen mogelijkheid bestond van tegenstrijdige belangen — zou de moeder ook het kind kunnen vertegenwoordigen. Bij gebrek van de moeder dit te kunnen doen blijft de vader steeds de vertegenwoordiger van het kind.

In zijn Tome I. nr 794bis schrijft De Page aangaande het beheer: «L'administration légale est un attri-

but de la puissance paternelle mais ne le demeure pas toujours... En cas de divorce (ou de séparation de corps) l'administration légale suit le droit de garde, tout au moins lorsque c'est l'époux innocent qui a obtenu la garde des enfants».

Ter zake is er geen schuldige echtgenoot. En onder nr. 795 :

«En tant qu'attribut de la puissance paternelle la dévolution de l'administration légale est d'ordre public, et il ne peut y être conventionnellement dérogé».

Ter zake moet derhalve de vader voor het kind optreden.

Indien hij moest weigeren dan kan de rechtbank tussenkomen omdat ter zake de vertegenwoordiging niet gevraagd wordt om een wijziging te brengen aan het persoonlijk statuut van het kind — dat definitieve gevolgen zou hebben — maar enkel om een daad te stellen wat betreft het beheer van goederen toekomende aan het kind — in hoofde van het grootste belang — De Page Tome I. nr 761-764.

De rechtbanken kunnen een controle uitoefenen op het grootste belang van het kind wanneer een betwisting ontstaan is tussen de ouders.

Ter zake is het niet bewezen dat de vader geweigerd heeft het kind te vertegenwoordigen.

Vonnis

Overwegende dat verzoekster de benoeming vraagt van een beheerder ad hoc over de goederen van haar dochter de minderjarige A.N. geboren te.... op... tegen wie verzoekster een geding zal richten tot deling van 1000 aandelen van de P.V.B.A. gevestigd te;

Overwegende dat verzoekster gehuwd was met A.W. onder het regime van scheiding van goederen volgens huwelijkskontraakt dd....;

dat dit huwelijkskontraakt o.m. als inbrengsten van verzoekster vermeldde een post van 1000 aandelen van de P.V.B.A....;

dat verzoekster en A.W. echtgescheiden zijn bij onderlinge toestemming en dat het huwelijk ontbonden werd door vonnis van deze rechtbank in dato van... dat de hoede van het kind aan verzoekster werd gegeven; dat ingevolge deze echtscheiding en op grond van de bepalingen van art. 305 BWB, de eigendom van de helft van de bedoelde 1000 aandelen verworven werd door het kind A.N.;

dat verzoekster voorhoudt dat er redenen zijn om deze aandelen te verdelen;

dat wegens mogelijke tegenstrijdigheden van belangen verzoekster haar kind niet kan vertegenwoordigen;

Overwegende dat de echtscheiding bij onderlinge toestemming geen enkel verval van rechten insluit. (Rép. prat. V. Puissance Paternelle-Divorce par consentement mutuel nr. 404; De Page I nr 846 B en 1025), ook niet wanneer de hoede van het kind aan de moeder wordt toevertrouwd (Piérard II Le Divorce nr 659) vermits het hier alleen gaat om de materiële hoede; dat de vader A.N. de ouderlijke macht derhalve niet verloren heeft, en er overigens ook geen afstand van kon doen;

dat, vermits het huwelijk ontbonden werd de bepalingen van art. 373 BWB niet meer van toepassing zijn, waaruit volgt dat de vader niet meer alleen de ouderlijke macht uitoefent;

dat beide ouders het kind kunnen vertegenwoordigen dat indien de moeder dit niet kan, zoals in casu, de vader nog steeds de wettelijke vertegenwoordiger van het kind blijft (vgl a contrario, De Page I. nr. 794bis);

dat er geen reden wordt aangeduid (bv. een weigering van de vader) waarom de vader hier het kind niet zou kunnen vertegenwoordigen, en waarom de rechtbank bevoegd zou zijn een andere dan de wettelijke vertegenwoordiger aan te duiden;

Overwegende dat de rechtbank derhalve het verzoek niet kan inwilligen;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Wijst het verzoek van verzoekster af en verwijst haar in de kosten ervan.

NOOT. Het arrest van het Hof van Beroep te Brussel, waarbij bovenstaand vonnis wordt bekrachtigd, verschijnt eveneens in dit nummer.

VREDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN

5 november 1963.

Rechter : M. Roelandts.

Advokaten : Mrs. Colsoel en Smeets.

Bevoegdheid en aanleg. — Twee vorderingen voor de vrederechter voor een gezamenlijk bedrag van meer dan 10.000 F en uit dezelfde oorzaak.

De volstreckte bevoegdheid van de vrederechter mag niet omzeild worden door verschillende vorderingen, die uit dezelfde oorzaak voortspruiten, afzonderlijk aanhangig te maken. De rechter beslist of verschillende vorderingen bij verschillende exploitanten aanhangig gemaakt al dan niet uit eenzelfde oorzaak voortspruiten.

Dony t/ Vaes.

Gelet op de inleidende dagvaarding bij exploit van deurwaarder Dirickx, van St.-Truiden, dd. 13 september 1963, geboekt en ingeschreven ter rolle onder nummer 8524, en op de beweegredenen erin aangehaald, waarbij door aanlegster een verminderd bedrag van 9.692 F van gedaagde gevorderd wordt wegens werken uitgevoerd aan de wagen Citroën ID 19, volgens factuur nr. 309, dd. 14 mei 1963;

Overwegende dat ter zitting van heden voor onze Rechtbank een andere zaak werd ingeleid bij exploit van deurwaarder Dirickx, dd. 13 september 1963, geboekt en ingeschreven ter rolle onder nummer 8523, uitgaande van dezelfde aanlegster tegen dezelfde verweerder, waarbij van deze laatste een bedrag wordt gevorderd van 4.500 F eveneens voor werken uitgevoerd aan het hierboven beschreven voertuig, volgens factuur nr. 569, dd. 16 augustus 1963;

Overwegende dat bij nader onderzoek gebleken is dat we in casu staan voor een aflevering van twee facturen voor één geheel van werken aan hetzelfde voertuig; dat derhalve de twee dagvaardingen één zelfde juridische oorzaak hebben;

Overwegende dat in geval verscheidene punten van de eis uit dezelfde oorzaak voortspruiten, deze dan dienen samengevoegd om de bevoegdheid en de aanleg te bepalen (cfr. Van Bauwel, « Burgerlijk Procesrecht », Deel II, nr. 334);

Dat zulks in casu wel degelijk het geval is;

Overwegende dat het niet de partijen zijn, doch de rechter die dient uit te maken of meerdere vorderingen al dan niet uit één zelfde oorzaak voortspruiten;

zulks ongeacht het feit dat meerdere dagvaardingen — zoals in casu — werden betekend (Cas. 13 nov. 1947, Pas. 1947, I, 474 en Van Lennep, « Burgerlijk Procesrecht », deel VIII, p. 249, nr. 236);

Overwegende dat beide gedingen om bovengenoemde redenen, niet afzonderlijk mochten ingeleid worden; daar zulke handelwijze niet kan geduld worden, vermits op die wijze de bevoegdheid ratione materiae van de Vrederechter ten onrechte zou kunnen omzeild worden, zoals in casu, daar inderdaad onderhavige dagvaardingen samen een bedrag vorderen van meer dan 10.000 F en wij derhalve onbevoegd zijn;

Overwegende bovendien dat deze onbevoegdheid ratione materiae van openbare orde zijnde, door de Rechter ambtshalve dient opgeworpen;

Om deze redenen :

Wij, Vrederechter, rechtdoende op tegenspraak en in eerste aanleg beslissende;

Gelet op de artt. 2, 30, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Voegen de zaken ingeschreven ter algemene rolle onder nummers 8524 en 8523 samen;

Verklaren ons onbevoegd, ratione materiae;

Verwijzen aanlegster in de kosten.

BIBLIOGRAPHIE

Frankrijk

- Ameller M.*, Les Questions instrument du contrôle parlementaire. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Amselec P.*, Méthode phénoménologique et théorie du droit. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Annuaire français de droit international*. T. IX-1963. — Edit. du C.N.R.S.
- Avril P.*, Le Régime politique de la Ve République. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Barbier L.*, Voies et moyens d'exécution des actes conventions et des décisions de justice. Notions élémentaires. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Barisien M.*, Les Problèmes de la circulation en France et dans le monde. — Arthaud.
- Beville G.*, Technocratie moderne. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Blaise J. B.*, Le Statut juridique des ententes économiques dans le droit français et le droit des Communautés européennes. — Libr. techniques.
- Bloch R.*, L'Entreprise remise en question. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Bouvier-Ajam M.*, Manuel technique et pratique du maire, des élus et agents communaux. — Editions Sociales.
- Broët L.*, Fiscalité immobilière. — Delmas.
- Brunelat J.*, La Protection du banquier en cas de faillite du remettant en compte courant. « Bibliothèque de droit commercial ». — Sirey.
- Castagné J.*, Le Contrôle juridictionnel de la légalité des actes de police administrative. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Catala P.*, et *Gervais A.*, avec la collaboration de différents professeurs, Le Droit libanais. 2 vol. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Colomer*, Droit musulman. T. I: Les personnes, la famille. — Edit. La Porte. (Diff.: Libr. de Médicis).
- Constitution* du 4 octobre 1958, révisée en 1960, 1962 et 1963. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- David R.*, Les Grands Systèmes de droit contemporain. — Dalloz.
- Decroux*, Droit privé. T. I: Sources du Droit. — Edit. La Porte (Diff. Libr. de Médicis).
- Decroux*, Droit privé. T. II: Droit international privé. — Edit. La Porte (Diff.: Libr. de Médicis).
- Delbez L.*, Les Principes généraux du droit international public. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Droit (Le) subjectif en question*. Coll. « Archives de philosophie du droit », T. IX. — Sirey.
- Dubarry*, Le Secrétaire de mairie. — Libr. Techniques.
- Duwerger M.*, Constitutions et documents politiques. 3e édit. Coll. « Thémis ». — Presses Univ. de France.
- Escudier J. A.*, Le Conseil général. — Berger-Levrault.
- Etudes d'histoire du droit canonique, dédiées à M. Gabriel Le Bras*. — Sirey.
- Garnon R.*, La Navigation rhénane. — Libr. Techniques.
- Gernet L.*, Droit et société dans la Grèce ancienne. — Sirey.
- Glaser S.*, L'Arme nucléaire à la lumière du droit international. — Pédone.
- Godechot T.*, Le Parti démocrate-chrétien italien. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Goldsmith J. C.*, L'Avocat d'affaires. Préf. de René William Thorp. Coll. « Les Professions nouvelles ». — Libr. Polytechnique Béranger.
- Goulet J. M.*, La Condition juridique de l'enfant adulte en droit italien. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Heyse Th.*, Problèmes fonciers et régimes des terres. (Bruxelles) Libr. de France.
- Koechlin H. F.*, Droit de l'entreprise. Edit d'organisation. — Libr. Techniques.
- Lampué P.*, Les Groupements d'Etats africains. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Lanarès M.*, La Liberté religieuse dans les conventions internationales et dans le droit public en général. — Edit. Diffusion Horvath.
- Lazareff S.*, Le Statut des forces de l'O.T.A.N. et son application en France. — Pédone.
- Lepointe G.*, *Boulet-Saute M.*, *Vandenbosch A.*, Bibliographie en langue française d'histoire du droit concernant l'année 1961. — Edit. Montchrestien.
- Le Roy M.*, L'Evaluation du préjudice corporel. — Libr. Techniques.
- Maillet P.*, La Structure économique de la France. — Presses Univ. de France.
- Marquiset J.*, Le Crime. Nouv. édit. rev. — Presses Univ. de France.
- Matteucci M.*, Dictionnaire juridique français-italien, italien-français. — Edit. de Navarre.
- Mollard*, Le Régime juridique de la Presse au Maroc. — Edit. La Porte (Diff. Libr. de Médicis).
- Morel P.*, *Bouvery P.*, Aspects anthropologiques et sociopathiques de dix assassins guillotins au XIXe siècle dans la région lyonnaise. — Masson.
- Papadatos P.*, Le Procès Eichmann. — Genève, Droz. (Excl. Minard).
- Parisot D.*, *Jauffret A.*, Manuel de procédure civile des voies d'exécution. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Periphanakis G.*, Les Sources du droit en science comparative et notions de droit civil comparé. — Dalloz.
- Petit L.*, Le Bilan dans les entreprises. 4e édit. — Presses Univ. de France.
- Picard M.*, et *Besson A.*, Les Assurances terrestres en droit français. 2e édit. I: Le Contrat d'assurance. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Problèmes contemporains de procédure pénale*. — Sirey.
- Pruvost P.*, Le guide juridique pratique. — Editions Europa.

- Quemner T., Neumann H., Dictionnaire juridique français-allemand, allemand-français. — Eit. Navarre. *Recueil des arrêts de la Cour Suprême. Chambre criminelle II.* — Edit. La Porte (Diff. : Libr. de Médicis)
- Renard-Payen O., L'Expérience marocaine d'unité de juridiction et de séparation des contentieux. — Libr. gén. de Droit et de Jurispr.
- Rivero J., Savatier J., Droit du travail. 3e édit. — Presses Univ. de France.
- Sartin P., La Promotion des femmes. — Hachette.
- Simon-Depitre M., Droit international privé. — A. Collin.
- Stoyanovitch K., Marxisme et droit. — Libr. gén. de droit et de jurispr.
- Suet P., Comités d'entreprise et délégués du personnel. — Libr. Techniques.
- Toulemou A., En marge du code et aux alentours du Palais. — Dalloz.
- Utudjian A., La Location de véhicules pour le transport routier de marchandises. — Libr. Techniques.
- Vedel G., Droit administratif. 3e édit. — Presses Univ. de France.
- Villey M., Le Droit romain. Nouv. édit. — Presses Univ. de France.
- Wattiez J. P., Le Cautionnement bancaire. « Bibliothèque de droit commercial ». — Sirey.
- Werner A. R., Traité de droit maritime général. Éléments et système, définitions, problèmes, principes. — Genève, Droz (Excl. : Minard).

BALIELEVEN

Balie van Brugge

Samenstelling van de Raad der Orde 1964-1965

Stafhouder: Mr. Carlos Maertens, Groene rei 2, Brugge.

Leden: Oudstafhouder Robert Ancot, Vlamingsstraat 45, Brugge; Oudstafhouder Jean Kervyn de Marcke te Driessche, Beenhouwersstraat 120, Brugge; Mrs. Antoine Raes, Torhoutstraat 38, Ruddervoorde; Godfried Vandervennet, Gulden Vlieslaan 16, Brugge; Armand Coulier, Van Iseghemlaan 117, Oostende; Jan Dinneweth, Verversdijk 6, Brugge; Gerard Beuselinck, K. de Gheldere laan 5, Torhout; Jacques Vander Ghote, Ridderstraat 17, Brugge; André Legein, M. Van Bourgondiëlaan 36, Torhout; Henri Olivier, Filips de Goedelaan 7, Brugge; Paul Ducheyne, Nieuwe Gentweg 29, Brugge; Jan Brondel, Goudenhandstraat 10, Brugge; Urbain Govaert, Torhoutsteenweg 81, Sint-Andries; André Heymans, Kerkstraat 43, Oostende.

Balie van Kortrijk

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder: Mr. Pierre Gillon.

Leden van de Raad: Mr. Pierre Roose, Mr. Achille De Gryse, Mr. Albert Leuridan, Mr. Joseph Beele, Mr. Germain Van Wonterghem, Mr. Stefaan Dousy, Mr. André Malfait, Mr. Jacques D'Hulst.

Waren niet herkiesbaar: Mrs. Maurits Claeyns en Joris Declerck.

Balie van Dendermonde

Samenstelling van de Raad der Orde

Stafhouder: Mr. Marcel de Coninck van Noyen, advocaat te Aalst.

Leden: Mr. Guy Piret, uittredend stafhouder, Dendermonde; Mr. Guillaume d'Hanens, Sint-Niklaas-Waas; Mr. Marcel Duerinck, Dendermonde; Mr. Annie De Beuckelaere, Aalst; Mr. Willem Melis, Sint-Niklaas-Waas; Mr. Robert De Noos, Lokeren; Mr. Jozef Convent, Hamme; Mr. Gaston Gryssolle, Aalst.

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Jaarverslag

Hieronder publiceren wij de tekst van het jaarverslag over de werkzaamheden der Conferentie, dat door de secretaris op de slotvergadering werd uitgebracht.

* * *

Precies 1 jaar geleden besloot Hein Albers zijn jaarverslag met de woorden... En in dit zelfde Bosuilnest, omringd met dezelfde bomen en tennisvelden, gaat dit Bestuur ter ruste.

In datzelfde Bosuilnest, voor de gelegenheid ook omringd van een niet onaardig voetbalveld, betaalde de nieuwe voorzitter zijn eerste tol aan het voorzitterschap.

Sinds Mr. Jos Marck het « koffieduwertje » heeft uitgevonden blijkt deze versnapering als nieuwe vaste debetpost zijn intrede gedaan te hebben.

Mr. Jef Dyck werd verkozen met een bestuur dat alle strekkingen vertegenwoordigde en waarvan ieder traditioneel beloofde zijn best te zullen doen. Zulks al naar het geval met de hand links of rechts op het hart.

In een opwelling van onblusbaar entoesiasme sprong een confrater op de tafel en reciteerde verzen die volgens hem van Adema van Scheltema waren.

Hij bracht hiermede hulde aan het nieuwe bestuur. Eventuele andere bedoelingen zullen ons nooit bekend worden, vermits hij in het midden van zijn recital « het vaandel streek » (sic.).

Het nieuwe bestuur had dus het figuurlijke licht gezien. Een paar uur later zou het ook het echte licht achter Brabo te voorschijn zien komen.

Onmiddellijk werden wij door de voorzitter, die niet van de kwaadste bleek, beloond met twee maand verlof.

Wij vonden de taak die op onze schouders rustte dus niet al te zwaar.

Helaas, begin september bleek Mr. Dyck, die ik vroeger steeds als een kalm bezadigd man had leren kennen, een merkelijke gedaanteverwisseling te hebben ondergaan.

De dokters die dit verschijnsel wel eens bij andere voorzitters hadden opgemerkt noemen dit « openingszittingitis ».

Onze laatste rustige uren waren geteld. De man die zich van dit alles niets aantrok, maar waarvan achteraf zou blijken dat het ten slotte allemaal om hem te doen was, bereidde zich in stilte voor... Hein Albers.

Op bewuste dag verwelkomde Mr. Dyck de aanwezigen in drie talen, waarvan hij bewees er minstens twee perfect te kennen.

Hein Albers gaf dan het woord aan het « Individu ».

Gij allen die aanwezig waart hebt eens te meer kunnen vaststellen welk uitzonderlijk redenaar Hein Albers is.

Zonder ooit te vervelen boeide hij zijn publiek met een nooit afgevend pleidooi, waarin het individu de hoogste noot mocht zingen.

Bijzonder modern aandoend was het antwoord van Stafhouder Dieryck. « Rechten van de mens », zo zei hij, « kan men ervan gewagen zolang de persoon niet werkelijk in alle mensen wordt erkend ».

Nadien richtte de stafhouder zich tot de jongeren.

Het lag niet aan hem doch aan het nalatige bestuur, dat op de plaats waar de jongeren waren verondersteld plaats te hebben genomen, onze confraters Mrs. Bursenbinder en Jef Desmedt hem moedig in de ogen bleven kijken. Het pleit voor hun eeuwige jeugd dat slechts op het einde van zijn merkwaardige toespraak Mr. Dieryck zich tot de andere kant van de zaal wendde.

Voorzitter en Mevrouw Dyck hielden in het prachtige kader van huize Osterrieth een receptie, waardig van het interieur en van de genodigden.

Naar jaarlijkse traditie haalde de kwaliteit der dranken de bovenhand op de bezadigheid der gasten die, naargelang het aanvangsuur van het banket naderde, zich minder en minder bewust werden van het feit dat hen nog een stroeve heldentaak wachtte, nl. aantrekken van habijt en bijwonen van banket.

Naar jaarlijkse gewoonte was op dit banket het eten slecht, de speechen op de lange duur vervelend en de revue uitstekend.

Weer mocht de Vlaamse Conferentie genieten van een slotreceptie op uitnodiging van de Bankdirectie, gehouden te midden één der rijkste kunstverzamelingen van de stad.

Het was met een zucht van verlichting dat, nadat de laatste confrater het gebouw had verlaten, het bestuur aan de heer Dralans kon melden: niets gebroken - niets verdwenen.

In het Zeemanshuis sprak de eminente econoom Prof. Dralans op 13 november over Expansiemogelijkheden in het Antwerpse.

Aanwezige kapitaalkrachtige confraters schijnen die avond nuttige wenken te hebben gekregen.

Voor minder kapitaalkrachten, zoals Uw dienaar, was het toch wel interessant te vernemen dat er elders te Antwerpen veel geld wordt verdiend.

De Vlaamse schrijver Pol Lebeau sprak op 23 november zeer geestig over zijn ervaringen als leraar en als schrijver, doorweven met fijne humoristische vergelijkingen was deze causerie een juweeltje van kleinkunst.

Een week nadien waren we te gast bij de Antwerpse Gasmaatschappij. Ondanks de aanwezigheid van talrijke magistraten werden er niet te veel nutteloze vragen gesteld, zodat het hoofddoel van dit bezoek, vlug bereikt werd.

Nadat de Conferentie werd rondgereden in een autobus en nadat iedereen overtuigd was dat slechts gas de redding kan brengen, volgde een schitterende receptie.

Wij danken dan ook van harte de Gasmaatschappij voor hare gastvrijheid.

Op 6 december 1963 werden sigaren en borrels geschonken ter ere van de stagisten.

Welkomwoorden en goede raadgevingen werden eveneens gratis ter beschikking gesteld.

Voorzitter Dyck reikte de Herman de Jongh-prijs uit aan Mrs. Delwaide en Dresen en zette de stagisten aan tot deelname aan de wedstrijd 1964.

Slechts één week later trokken twaalf moedige apostelen ten strijde. Hun goede naam en hun gezondheid in de weegschaal werpend, reden zij op een stralende winterdag, via de autostrade, naar Alken waar, naar het scheen, bier werd gebrouwen.

Met moedige en naar later zou blijken overdreven ijver, werden de medegedeelde wetenschappelijke wenken in de praktijk toegepast in een gezellig proeflokaal.

Nadere gegevens zijn te bekomen te Diest en randgemeenten.

Het bestuur bracht dan het Kerstverlof door met het schrijven van uitnodigingen voor een academische

zitting met als sprekers: Mrs. Stasi en Blum, secrétaires de la Conférence du Stage à la Cour de Paris.

Op gevaar af geen goed Vlaming genoemd te worden durf ik zeggen dat de door deze jonge confraters ten toon gespreide welsprekendheid ongemeen schitterend was. Geestig of ontroerend wisten beide sprekers, ieder op hun gebied, de juiste toon te treffen.

Mevrouw en Mr. Jef Dyck ontvingen talrijke genodigden in de salons Sarteel waar, naar het goede voorbeeld van de brouwerij Alken, à volonté geschonken werd. De laatste aanwezigen moesten met jachtgeweren uit de zaal gedreven worden.

3 februari was de dag van de Stafhouder.

Met kwistige hand deelde hij bier uit op de salonboot La Pérouse, ter gelegenheid van de worstensouper.

Alhoewel elk stafhouder door de traditie gebonden is wordt de geste toch steeds naar waarde geschat.

Erevoorzitter Victor bepleitte het nieuwe juridische symbool: De Worst en werd hiervoor lang toegejuicht.

Voorzitter Dyck parafraseerde Pol Van Ostayen en Gezelle met als leitmotief de worst.

De stafhouder ten slotte beweerde zich te voelen als Daniël in de leeuwenkuil. Gevoel dat er niet op beterde toen Dierijck jr. in gezelschap van een schare moedige stagisten het revuepodium beklom. Alhoewel de allusies minder fijn waren dan vorig jaar, was het optreden een compleet succes.

Stafhouder Dierijck nam dan ook voldaan zijn rekening en zijn zoon mede naar huis.

21 februari was Prokureur Sabbe spreker voor een door vele confraters en door alle substituten bijgewoonde vergadering.

Door zijn overzicht van de werken van Baron Isidoor Opsomer bleek de Heer Sabbe een der meest onderlegde kenners van deze kunstenaar te zijn. De indrukwekkende verzameling puike lichtbeelden verhoogde nog de interesse die door spreker werd gewekt.

Op 19 maart dronk de Vlaamse Conferentie melk. Meer bepaald Inza-melk.

Na een interessant bezoek dat ons bewees hoe weinig er nodig is om de grondstof te verwerven, gelukte de directie van het bedrijf er in, zelfs de meest fanatieke tegenstrever een glas melk te laten drinken.

Nadat gebleken was dat het verderfelijke vocht alcohol inhield, werd het entoesiasme merkkelijk groter zodat wij uiteindelijk zelfs verwoede kandidaat-leden der Melkbrigade werden.

De voorraad melk bleek echter groter dan de voorraad alcohol, zodat het bezoek een vroegtijdig einde kende.

Ivo De Weerdt vervlaamste op 12 maart het bedrijfsleven. Uitstekend gedocumenteerd besprak onze confrater in een zeer origineel betoog de onvolledige en niet gesanctioneerde wet van 2 augustus 1963. Het werd een gezellige avond, waar iedereen deel nam aan een vinnig debat, geleid door Mr. De Weerdt, die wij nogmaals danken voor deze prestatie.

Of er al dan niet een Vlaamse beweging nodig is werd door Minister Fayat bevestigend beantwoord, tijdens een academische zitting op 24 april. Dit veelbesproken onderwerp werd door confrater Fayat in Europees verband behandeld op een wijze die in hem de bezadigde intellectuele Vlaming deed kennen.

Eens te meer hielden Mevrouw en Mr. Dijck een schitterende receptie, waar iedereen de gelegenheid werd geboden de hand van de minister te drukken.

Op 5 mei besprak Mr. De Baecq het wetsontwerp tot wijziging van het gerechtelijk wetboek.

De belangstelling was zeer groot en het besproken onderwerp gaf dan ook aanleiding tot het voeren van een geanimeerd debat.

Mrs. Pollet en Hendricks bepleitten het invoeren van het pleitmonopolie. Verder werd het probleem van de tarifiering behandeld en het was zeer laat vooraleer de laatste illusie door Mr. De Baeck de kop kon worden ingedrukt.

Een week later nodigde de Vlaamse Conferentie een Amerikaan spreker uit, Mr. Murray Richards.

Onze voorzitter sprak voor de gelegenheid Engels. Zoals U gemerkt hebt ziet hij niet op een taal.

Het feit dat hij ook de woorden die niet met th beginnen van een soort slissend geluid laat voorafgaan belette niet dat het overige in een ware Oxford-stijl werd opgediend.

Dit kon niet gezegd van Mr. Richards, die onvervalst Amerikaan bleek te zijn. De opvattingen der Amerikaanse advocaten wekten soms wel verbazing. Zo o.m. het gebruik om bij een dodelijk accident bij afwijzing geen ereloon aan te rekenen en bij toewijzing 1/3 van de bekomen som. De leden van de tuchtraad zullen het de aanwezigen niet ten kwade duiden, dat zij even visioenen hadden over straten bezaaid met zwaar-gekwetste voetgangers, waarvoor zij enorme schade-vergoedingen bekwamen.

8 juni was de dag waarop de stagisten hun talenten konden vertonen door deelname aan de Herman De Jongh-wedstrijd. Slechts drie dapperen waagden zich op het podium. Spijtige vaststelling, wanneer men weet welke interessante prijzen aan een overwinning verbonden zijn.

Mr. Magda Claessens sprak over Immigratie en Emigratie van kooplieden te Antwerpen tijdens de 16de eeuw.

Mr. Pierre Dumont over Stage-ervaringen en Mr. Leo Verschooten over Europese eenmaking.

Zij verdienden alle drie lof voor hun toewijding en wij wensen hun allen evenzeer de overwinning toe wanneer straks de grijze heren van de jury over hun lot zullen beslissen.

Als slotactiviteit stond een zeer interessante studie-vergadering op het programma.

Op woensdag 17 juni 1964 spraken Mrs. Willy Hendricks, Fred Erdman en Jan Devroë respectievelijk over de vertegenwoordiging van de partijen voor de rechtbanken, over de toekomstige tarifiering en over de mogelijkheden tot een moderne opvatting van ons beroep.

De sprekers dienen in blok vermeld en gefeliciteerd voor de vlotte wijze waarop zij deze delicate onderwerpen inleidden.

Een debat volgde, waaruit onder impuls van Mr. Pollet werd beslist dat een rondschriften aan al de vrederechters en plaatsvervangende vrederechters alsmede aan alle referendarissen zal gestuurd worden. Hierin wordt verwezen naar het dwingend karakter van art. 9 van het Wetboek van Burgerlijke Procedure en wordt de bestaande rechtspraak opgesomd.

Tevens zal er vanaf volgend jaar een bestendige studiecommissie worden ingericht in het kader van de Vlaamse Conferentie.

Tot slot stak Erevoorzitter Victor een schitterend pleidooi af voor de individuele advocaat.

Ziedaar, waarde Confraters, het programma dat wij dit jaar afwerkten. Ten einde vijftien maal uw ledige avonden te kunnen vullen, heeft het bestuur getracht hogervermelde activiteiten tot ieders genoegdoening te organiseren.

Vermits wij zeer vermoeid zijn van de geleverde inspanningen gaan wij in dit zelfde Bosuilnest, omringd van dezelfde bomen, tennis- en voetbalvelden, te ruste.

Edmond Lauwers

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Het bestuur van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen voor het gerechtelijk jaar 1964-1965 is samengesteld als volgt:

Voorzitter: Mr. Karel Ferdinand; Eerste Ondervoorzitter: Mr. Francis Lambrechts; Tweede Ondervoorzitter: Mr. Fernand C. Collin; Derde Ondervoorzitter: Mr. Jean Diercxsens; Schatbewaarder: Mr. Walter Pruym; Sekretaris: Mr. William Lambrechts.

De plechtige openingszitting zal plaats hebben op zaterdag, 24 oktober 1964.

Conferentie der Jonge Balie van Kortrijk

Het bestuur van de Conferentie der Jonge Balie van Kortrijk voor de jaren 1964-1965 en 1965-1966 is samengesteld als volgt: Mr. Michel Albers, voorzitter; Mr. Jos Vanden Bulcke, sekretaris; Mr. Georges Gheysen, schatbewaarder.

MEDEDELINGEN

Vlaams Rechtsgenootschap te Leuven

Wij ontvingen van het Vlaams Rechtsgenootschap te Leuven onderstaand rondschriften.

Waarde Heer en Geacht Medelid,

Het Bestuur van het Vlaams Rechtsgenootschap (Vereniging van de Vlaamse oud-studenten van de Rechtsfaculteit te Leuven) heeft de eer U uit te nodigen tot de algemene vergadering, die zal gehouden worden te Leuven op zondag 20 september e.k. te 10 u 30 in de lokalen van de Rechtsfaculteit, College «De Valk», Tiense straat.

Op de dagorde staat het probleem van «De uitbouw van een Europese kapitaalmarkt». Mr. Walter Van Gerven, Buitengewoon Docent aan de Rechtsfaculteit te Leuven, zal het onderwerp inleiden. Daarna zal een debat plaats hebben onder het voorzitterschap van Mr. Fernand Vandamme, volksvertegenwoordiger.

Dit jaar worden voor de eerste maal ook de echtgenoten en de verloofden van de oud-studenten uitgenodigd. Zij komen te 10 u 30 bijeen aan de ingang van de Rechtsfaculteit. Tijdens de algemene vergadering zullen zij onder de leiding van een gids een bezoek brengen aan de merkwaardigheden van de stad.

Te 12 u 30 wordt dan een gemeenschappelijk bezoek gebracht aan de nieuwe lokalen van de Rechtsfaculteit onder de leiding van Professor Dr. Z. Van Hee, Dekaan.

Te 13 u zal er gelegenheid zijn om samen te lunchen in een restaurant in de nabijheid van het college «De Valk». De prijs bedraagt (dienst inbegrepen, zonder drank) de som van 150 F per persoon.

Het Bestuur zou het ten eerste op prijs stellen de inschrijvingen in de eerstvolgende dagen te mogen ontvangen, uiterlijk op 10 september e.k. door bijgevoegd formulier ingevuld terug te zenden en door 150 F te storten op de postrekening nr. 1328.33 van de «V. Z. W. D. Vlaams Rechtsgenootschap, Leuven». Dit laatste geldt natuurlijk alleen voor hen die wensen deel te nemen aan de lunch.

Met de hoop U te mogen begroeten op deze jaarlijkse bijeenkomst, gelieve te aanvaarden, Waarde Heer

en Geacht Medelid, de betuiging onzer gevoelens van hoogachting.

Prof. Dr. E. Van Dievoet,
Ere-Voorzitter.

Dr. A. Prims,
Sekretaris.

Prof. Dr. F. Collin,
Voorzitter.

Confraternitas Sancti Yvonis.

De Confraternitas Sancti Yvonis zond aan zijn aangesloten onderstaand rondschrĳven.

* * *

Waarde Confrater,

Wij hebben de eer U te verzoeken de Requiemmis bij te wonen in de Kapel van het H. Sacrament van St.-Jacobskerk, tot zielelafenis van onze betreurde Confrater

de Heer René Van Ostaeyen
Vrederechter

overleden op 8 juli 1964

op woensdag 16 september aanstaande te 8 uur.

Aanvaard, waarde Confrater, de uitdrukking onzer verkleefde gevoelens.

Antwerpen, de 3 september 1964.

Secretariaat: Willem Tellstraat 3, Antwerpen.

Haagse Conferentie voor internationaal Privaatrecht

Van 7 tot 28 oktober a.s. zal in het Vredespaleis te 's Gravenhage bijeenkomen de Tiende Zitting van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht.

Op deze Conferentie zullen Regeringsdelegaties de volgende 21 ledenstaten vertegenwoordigen: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Giekenland, Ierland, Italië, Japan, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Republiek Verenigd Arabië, Spanje, Turkije, Verenigd Koninkrijk, Yougoslavië, Zweden en Zwitserland.

Verwacht mag worden dat eveneens de Verenigde Staten van Amerika en Israël binnen afzienbare tijd leden zullen worden van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht. Hoogstwaarschijnlijk zullen beide landen tijdens de Tiende Zitting vertegenwoordigd zijn.

De Conferentie behandelt dit jaar vijf onderwerpen, die in de voorafgaande jaren door de Nederlandse Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht, het Permanent Bureau en internationale speciale Commissies van deskundigen werden voorbereid:

- La reconnaissance et l'exécution des jugements étrangers en matière patrimoniale. (De erkenning en tenuitvoerlegging van vreemde vonnissen);
- L'adoption internationale d'enfants. (De internationale adoptie van kinderen);
- La notification et la transmission des actes judiciaires et extrajudiciaires à l'étranger. (De betekening van gerechtelijke en buitengerechtelijke akten in de vreemde);
- La compétence générale du for contractuel. (De bevoegdheid van het gekozen forum);
- La reconnaissance des jugements en matière d'état des personnes. (De erkenning van vonnissen in status zaken).

Het Permanent Bureau van de Haagse Conferentie is gevestigd te 's Gravenhage, Zeestraat 66A.

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie, jaar 1964 - Nr. 5:

Wetgeving.

Nr. 6:

Wetgeving.

Verzameling der Arresten en Adviezen van de Raad van State, jrg. 1964 - maart-april 1:

Rechtspraak.

Tijdschrift van de Vrederechters, jrg. 1964 - Nrs. 6-7:

Vrederechtersbond (Congres van Brussel). — Necrologie. — Gedenkschrift. — Chronique des justices de paix. — Rechtspraak: Beknopte inhoud.

Algemeen Fiscaal Tijdschrift, jrg. 1964 - Nr. 9-10:

Meerwaarden. — Samenvoeging inkomsten van echtgenoten. — Verrekening van voorheffingen. — Belasting op automatische ontspanningstoestellen. — Nederlandse leveringen aan Belgische overheid.

Tijdschrift voor Notarissen, jrg. 1964 - Nr. 6:

J. Brutsaert, Het recht van verkoop ten overstaan van de bouwpercelen. — R. Vandekerckhove, Bouwpercelen. Opmerkingen bij de studie van Mr. Brutsaert.

Nr. 7:

R. Rens, Wet van 7 april 1964 houdende wijziging van de wet van 18 juni 1950 op de regeling voor de krankzinnigen. — Aanneming van kind. — Krankzinnigen.

Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht, jrg. 1964 - Nr. 4:

A. Kleijn, De «voogdij» over de gemeenten. — H. Van Impe, De huidige betekenis van een parlementsontbinding in het Belgisch staatsrecht. — L. A. De Weerd, Artikels 57 en 58 van de nieuwe taalwet in bestuurszaken, een grote brok taalregeling.

Tijdschrift voor Sociaal Recht, jrg. 1964 - Nr. 4:

Van de Put R., Réflexions pratiques sur les nullités dans le contrat de travail et d'emploi. — Trine A., A propos des lois sociales.

Politica, Tijdschrift voor Staatskunde en Sociologie, jrg. 1964 - Nr. 2:

Van Haegendoren, M., De politieke houding van de Belgische Werkliedenpartij en vooral van de Vlaamse socialist tegenover de Vlaamse Beweging (1919-1927). — Lindemans, I., Vereecken, M., Een actiever politiek inzake arbeidskrachten. — Rijmenans, L., De beoordeling van de Conferentie van Yalta. — Cardinaels, J., De werkzaamheden op de Bandoeng-conferentie.

Tijdschrift voor Gemeenterecht, jrg. 1964 - 6e aflevering:

Polders en wateringen. — Stedebouw. — Aansprakelijkheid der gemeente. — Belastingen (gemeente). — Bezoldigingen. — Openbare onderstand (Commissie van). — Onverenigbaarheden. — Tuchtstraffen. — Verkeer.

De Gemeente, jg. 1964 - Nr. 6:

Editoriaal. — Congres 1964 van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten. — Verslag aan de

Algemene Vergadering. — Algemene Vergadering (Oostende, 13 juni 1964). — Commentaar bij het verslag aan de Algemene Vergadering. — Toespraak van de heer Minister Gilson. — Besluiten. — Wetgeving. — Rechtspraak.

Bulletin van de E.E.G., jrg. 1964 - nr. 6 :

Verklaring van de E.E.G.-Commissie op de openingszitting van de Kennedy-ronde. — Werkzaamheden van de Gemeenschap. — Instellingen van de Gemeenschap. — Europese Inventeringsbank. — Diverse informaties. — Publikaties van de Europese Economische Gemeenschap.

Nr. 7 :

De vaststelling van een gemeenschappelijke graanprijsniveau. — Het handelsakkoord tussen de Gemeenschap en de staat Israël. — Werkzaamheden van de Gemeenschap. — Instellingen en organen. — Europese Investeringsbank.

Nederlands Juristenblad, jg. 1964, Nr. 25 :

J. M. van Bemmelen, De strafrechtelijke bepalingen betreffende psychisch gestoorden. — A. P. Funcke, De exequatur-procedure inzake het Nederlands-Duitse executieverdrag van 30 augustus 1962. — G. E. Lange-meijen, Vereniging voor Rechtspraak. — Mr. H.J.M. Gerlings, Soepel procesrecht. — A.J.P. Tammes, Is het plaatsen en gebruiken van een « televisie-eiland » rechtmatig? — H.F.W. Luiking, Misdrijven gepleegd buitengaats aan boord van Nederlandse zeeschepen.

Nr. 26 :

M. Bos, Een moedig, maar onvoorzichtig wetsontwerp. — A.P. Funcke, De exequatur-procedure inzake het Nederlands-Duitse executieverdrag van 30 augustus 1963 II (slot). — L.W.M.M. Drabbe, Kantongerechtsstrafzittingen in de avonduren.

Nr. 27 :

J. M. Polak en J. M. van Bemmelen, De vergadering van de Nederlandse Juristen-Vereniging te Zutphen. — A. Bockwinkel, Aansprakelijkheid van echtgenoten. — A.G. Bosch, Rechtshistorisch congres te Bergen. — H.G. Stibbe, Kantongerechtsstrafzittingen in de avonduren. — W.L. Haardt, Professor C. Croon. — A. v. d. Koppel, Alweer een aanslag door een psychopaat. — B.J.J. Schwanebeck, Vermindering van dubbele rechtsbijstand. — W.J. Slagter, Billijkheid of barmhartigheid? — A. Bockwinkel, Televisie-eiland in de branding.

Nr. 28 :

J.G. Detiger, De fiscale draagkrachtsgedachte en de civielrechtelijke alimentatieuitkeringen. — H.H. Kirchheiner, Een ombudsman in Nederland? II.

Advocatenblad, jg. 1964, Nr. 6 :

Mr. L.W.M.M. Drabbe, Comtempt of Court. — Mr. I.J.H.M. Nijgh, Kostenbegroting in burgerlijke zaken. — Jhr. Mr. A.F. De Savornin Lohman, De V.S. en het homoseksuele vraagstuk. — Jhr. Mr. A.F. de Savornin Lohman, Naar een snellere civiele procedure (II).

Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie, jrg. 1964 - Nr. 4819 :

Mr. A. Bockwinkel, Over Gemeenschapsschulden en Privé-schulden. — Mr. W. M. Kleyn, Enige opmerkingen over de staat van aanbreng bij huwelijksvoorwaarden.

Nr. 4820 :

Mr. A. Bockwinkel, Over Gemeenschapsschulden en Privé-schulden.

Nr. 4821 :

P. W. van der Ploeg, Het legaat van een zaak, die zich ten sterfdage niet in nalatenschap bevindt (I). — F. W. C. Blom, Saleleaseback van bedrijfspanden.

Nr. 4822 :

P. W. van der Ploeg, Het legaat van een zaak, die zich ten sterfdage niet in de nalatenschap bevindt (II, slot). — M. Drukker, Schenking van dividendbewijzen.

Nr. 4823 :

In memoriam prof. J. Eggens. — C. J. van Zeben, Wijziging van de bepalingen omtrent het beheer van voogd, ouder en curator (I).

Arbitrale Rechtspraak, jrg. 1964 - Nr. 522 :

Rechtspraak.

Tijdschrift voor Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen, jrg. 1964 - Nr. 2 :

Dr. C. D. Jongman, De financieringsstructuur van het Nederlandse bedrijfsleven. — K. Snee, Lege n.v., aantrekkelijk of niet? — W. J. Slagter, Rechten en verplichtingen bij staking. — C. van Soest, Fiscaal rechtspraakoverzicht. — W. J. Slagter, Vragenrubriek.

Nr. 3 :

W. J. Slagter, Uitgifte van niet-volgestorte aandelen boven pari. — G. J. ter Woorst, Enkele aantekeningen met betrekking tot de economische aspecten van samenwerking en samenwerkingsvormen in de landbouw. — L. Lancée, Dubbele belastingheffing van dividenden. — C. van Soest, De belastingontwerpen op weg. — C. van Soest, Fiscaal rechtspraakoverzicht.

De Gerechtsdeurwaarder, jrg. 1964 - Nrs. 4-5-6 :

A. C. Legel, De eerste vrouwelijke deurwaarder. — M. Teekens, Het salaris van de kantongerechts gemachtigde wanneer de winnende partij jurist is. — G. G. M. Verhagen, Aanvechtbare nietigverklaringen. — G. G. M. Verhagen, Vereenvoudiging van het derden beslag. — G. G. M. Verhagen, Onderhandse verkoop van in executoriaal beslag genomen roerende goederen.

Rechtsgleerd Magazijn Themis, jrg. 1964 - Nr. 2/3 :

R. Crinice Le Roy, De Amerikaanse « Independent Regulatory Commissions ». — L. W. M. M. Drabbe, Is de exceptionele competentie van de kantonrechter (nog) gerechtvaardigd? — H. J. Marius Gerlings, Koninklijk Huis, ministriële verantwoordelijkheid en troonopvolging.

Bestuurswetenschappen, jrg. 1964 - Nr. 3 :

J. Wessel, Enige beschouwingen over de Wet-B.A.B. — H. C. M. M. Tromp, De Staatsmijnen - Van staatsbedrijf tot N.V.

Nr. 4 :

R. Crinice le Roy, « Rule of Law ». — A. Kleijn, De burgemeester als manager. — J. G. Steenbeek, De ombudsmann in Noorwegen.